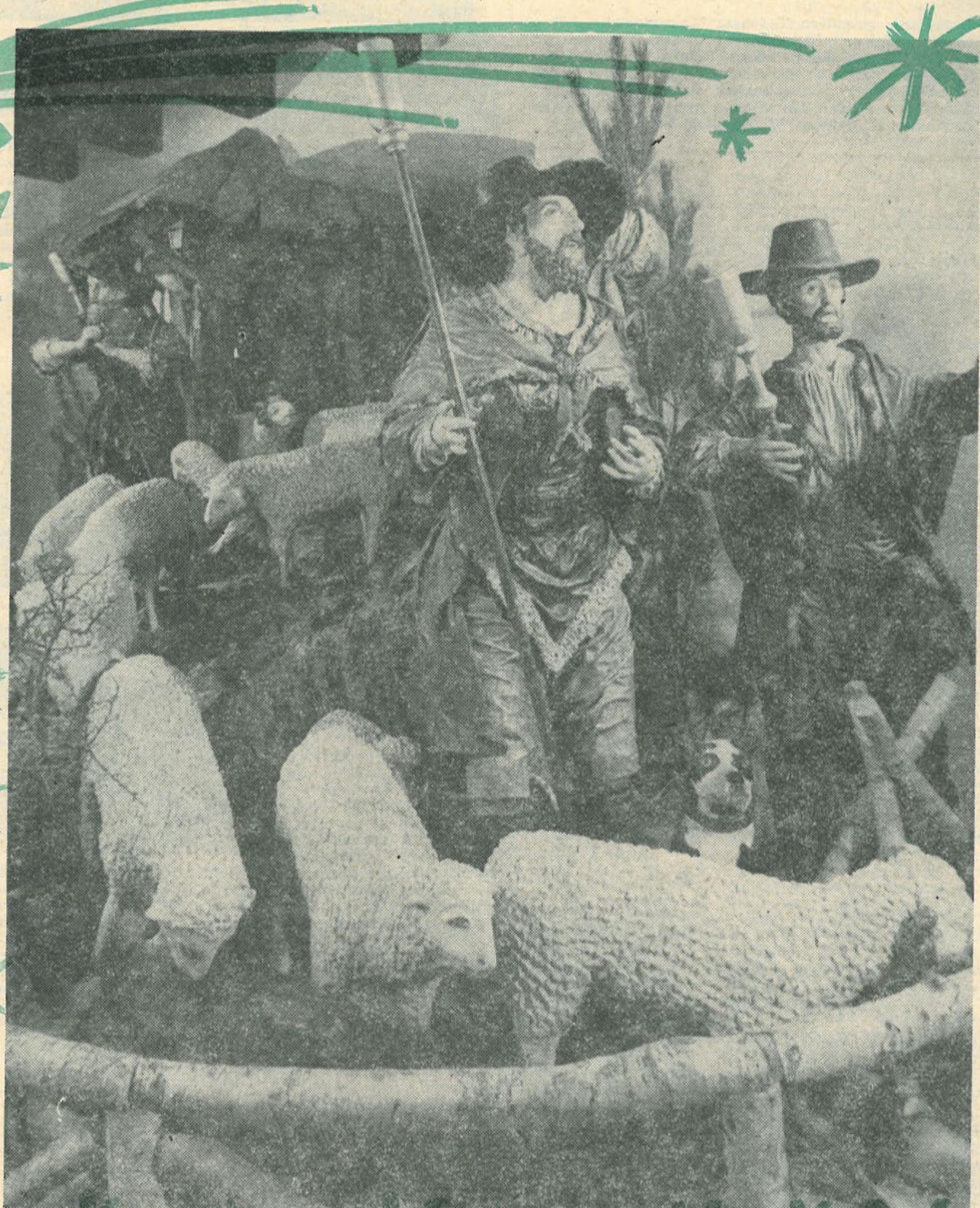
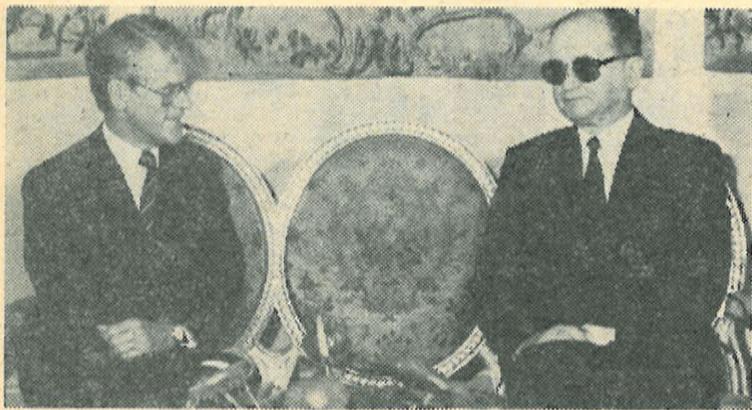

Život

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • NOVEMBER - LISTOPAD - DECEMBER - PROSINEC 1989 (ČÍSLO 378-379) CENA 400 ZŁ

Nejstarší pražské jesličky v kostele P. Marie Andělské u Kapucínů na Hradčanech. Na snímku: pastýři v dobových barokních šatech. Foto: J. Šaroch

POLSKO. Na pozvanie premiéra Tadeusza Mazowieckeho bol na dvojdňovej návštive premiér Švédska Ingvar Carlsson, ktorého prijal prezident Wojciech Jaruzelski. Premier Švédska viedol tiež rozhovory s poprednými politikmi. Po rozhovoroch s premiérom Tadeuszom Mazowieckym podpísali medzinárodnú zmluvu o ochrane a vzájomnej podpore v investiciach. Na snímke: premiér Ingvar Carlsson počas stretnutia s prezidentom Wojciechom Jaruzelským.

NOVÁ CENA ŽIVOTA

Milí čitatelia!

V poslednom období nás trh prežíva cenovú revolúciu. Rastu cien sa nevyhla ani tlač, v tom aj nás Život. Drahšie je tiež jeho doručovanie. Preto dnes chceme vysvetliť, ako sa veci majú.

26. októbra tr., teda už po zozbieraní vo väčšine miestnych skupín predplatného Života na rok 1990, bola v tlači uverejnená správa o podpísaní dohody medzi vydavateľským družstvom RSW Prasa-Książka-Ruch a riaditeľstvom Poľskej pošty, ktorá určuje zásady predplácania a doručovania novín a časopisov v Poľsku, teda aj Života. Dohoda stanoví, že predplatné je zložené z dvoch častí:

- a) ceny časopisu (v prípade Života je to 200 zł za jedno číslo),
- b) poštového poplatku za doručovanie časopisu čitateľom, ktorý v prvom štvrtroku bude dosahovať 100 zł za číslo.

Zároveň bolo rozhodnuté, že v prípade časopisov (týždenníky a mesačníky) pošta bude prijímať predplatné len na jeden štvrtrok, lebo v priebehu roka sa cena môže zmeniť.

Zmenili sa tiež podmienky predplácania Života (ako aj iných časopisov v Poľsku) pre zahraničných odberateľov. Predplatné je drahšie o 100 perc. (a nie o 50 perc. ako doteraz) a bude prijímané tak tiež len na jeden štvrtrok. Správu o tejto zmene redakcia dostala až 3. novembra, teda tri dni po vypršaní termínu predplácania do eudziny. Presnejšie o predplácaní Života v tiraži na str. 31.

To všetko spôsobilo množstvo problémov aktivistom zbierajúcim predplatné Života na rok 1990. Keďže nevedeli o týchto zmenách (dohoda bola uzavretá neskoro), nezozbierali napr. poštový poplatok za doručovanie časopisu. Preto sa obraciame na Vás, milí čitatelia, s prosbou, aby ste im pomohli a sami doniesli poplatok za doručovanie, ktorý nestihli zozbierať. Budeme Vám veľmi vďační. Budete to zároveň dôkaz, že si ceníte ľudskú prácu a obetavosť, s akou krajanský aktív nezískne zbierať predplatné.

Uvedomujeme si, ako veľmi sa teraz skomplikovali podmienky odoberania Života. Staží to — ako sme už povedali — nielen prácu krajanskému aktívnu, ktorý bude musieť každé tri mesiace objednávať časopis na nasledujúci štvrtrok, ale dotkne sa priamo aj čitateľov, keďže cena Života, ako aj výška poplatku za jeho doručovanie sa každý štvrtrok môže zvyšovať. A to môže odradiť niektorých vŕavých odberateľov nášho časopisu.

Nechceme tajíť, že Život je ohrozený ako nikdy doteraz za 30 rokov jeho vychádzania. Všetko teraz závisí len do Vás, milí čitatelia, či si časopis budete ďalej predplácať, napriek spomínaným komplikáciám a rastu jeho ceny. Totiž väčší pokles počtu predplatiteľov by iste spôsobil zrušenie Života. A to bola naozaj škoda.

Nastala hodina pravdy, ktorá ukáže, či si skutočne ceníte fakt, že máte svoj vlastný krajanský časopis vo svojich materinských jazykoch. Časopis, ktorý je symbolom existencie a životoschopnosti českej a slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku. Preto v tejto kritickej chvíli sa obraciame na Vás, milí čitatelia, s prosbou o pochopenie. Dokážte, že ani najväčšie prekážky a cena, ktorá napokon nie je až tak vysoká, Vás od nás neodradia, tak ako Vás nedokázali odradiť za tých vyše 40 rokov existencie našej krajanskej organizácie. Dúfame, že zostanete Životu a Spoločnosti naďalej verní.

REDAKCIÁ

POLSKO-NSR. Podpísaním spoločného vyhlásenia sa skončila 5-dňová návšteva kancelára NSR Helmuta Kohla v Poľsku, ktorá začala novú kapitolu vo vzájomných vzťahoch oboch štátov. V tomto dokumente, považovanom za najvýznamnejší od uzavretia zmluvy v r. 1970, sa o.i. zdôrazňuje nenarušiteľnosť poľských hraníc, rozšírenie vzájomnej hospodárskej spolupráce a finančnej pomoci NSR Poľsku, ako aj nutnosť vytvárania podmienok pre vzájomné porozumenie a zmierenie. Okrem rozhovorov s premiérom Tadeuszom Mazowieckym sa kancelár NSR stretol s prezidentom Wojciechom Jaruzelským, predsedom Solidarity Lehom Wałęsom, senátormi a poslancami Sejmu a inými predstaviteľmi politického a hospodárskeho života. Okrem hlavného mesta Poľska, H. Kohl navštívil Lublin, kde mu tamojšia univerzita udелиala titul honoris causa, Krzyżową na Slezsku — stredisko nemeckého protifašistického hnutia, Censtochovu a bývalý koncentračný tábor v Osvienčime. Pripomeňme, že v súvislosti s otvorením hraníc medzi NDR a NSR, H. Kohl prerušil návštavu v Poľsku na 27 hodín a ukončil ju po návrate. Na snímke: záber zo stretnutia T. Mazowieckeho a H. Kohla v Krzyżowej.

LECH WAŁESA — predseda Solidarity bol na viacdňovej návštave v Kanade, USA a Južnej Amerike. Návštava mala široký ohlas vo svete. V Kanade sa L. Wałęsa stretol s premiérom Brianom Mulroneyom a ministrom zahraničných vecí Jamesom Clarkom, s ktorými rokoval o rozšírení vzájomnej hospodárskej spolupráce. Počas pobytu v USA sa stretol s prezidentom Georgeom Bushom, štátnym tajomníkom Jamesom Bakerom, s vedúcimi odborovými ústredinami AFL-CIO a inými predstaviteľmi amerického politického a hospodárskeho života. Veľkému záujmu sa tešil jeho prejav, mnohokrát prerušovaný potleskom, prednesený

na spoločnom zasadení oboch komôr Kongresu USA (na snímke), v ktorom predseda Solidarity hovoril o premenách a demokratizácii politického a spoločenského života v Poľsku a vyzýval k rozvijaniu obojstranne prospéšnej hospodárskej spolupráce. Okrem Washingtonu, L. Wałęsa navštívil New York, Chicago (stretnutie s Poloniou) a Fiľadelfiu, kde obdržal Medailu Slobody. Z USA L. Wałęsa odcestoval do Venezuely, kde sa stretol s prezidentom Carlosom Andreamosom Perezom a vystúpil na XXII. kongrese Svetovej konfederácie práce.

V ČÍSLE:

Slováci v Poľsku	6—7
Samuel Tomášik	8
Volebná schôdza OV KSSČaS na Spiši	10—11
Zaprášené historky	12—13
O voľnom trhu	22

Samuel Tomášik

1813–1887

Tento rok uplynie 155. výročie vzniku vlastenecko-revolučnej piesne z pera mladého slovenského básnika, historika, spisovateľa a publicistu Samuela Tomášika a odohrála mimoriadnu úlohu v dejinách Čechov a Slovákov, jej dejiny sa zároveň spájajú s osudmi Poľska, blízkostou jazyka a kultúry, ako aj spoločných bojov o národné bytie. Táto pieseň je zároveň príkladom, že poľsko-československé tradície priateľstva siahajú daleko a boli silnejšie ako dočasné spory a nedorozumenia. Pripomeňme ju teda, keďže ide súčasne o svojho druhu jubileum. Musíme sa vrátiť do dosť vzdialenej minulosti, do starej Prahy na jeseň 1834, do dnes už neexistujúceho hostincu U mesta Strassburgu.

V tomto hostinci bolo vždy veľmi rušno. Zhromažďovali sa tam Česi, Slováci a poľskí vlastenci, ktorí po úpadku novembrového povstania 1831, našli pomoc u priateľov nad Vltavou. Tu sedával český básnik a bojovník za slobodu svojho národa Karel Hynek Mácha, Josef Kajetán Tyl, slovenský filológ, etnograf a básnik Jozef Šafárik, radikálno-demokratický politik, publicista, básnik a prozaik Karel Sabina, ako aj mnohí iní česki vlastenci, ktorí stále výraznejšie videli nevyhnutnosť prebúdzania sa národného povedomia národa a obrany materinského jazyka pred náporom vnucovanej nemčiny.

Je pravdou, že novembrové povstanie v Poľsku upadlo, ale v Čechách a na Slovensku sa oňom hovorilo s veľkou sympatiou, všetci prežívali tragiku jeho porážky. V krúchoch vlasteneckého hnutia českej a slovenskej inteligencie a mládeže vzbudzovalo povstanie nadšenie pre oslobodencké idey, ako aj odpor proti vláde habsburského absolutizmu. Bola organizovaná pomoc pre porazených poľských povstalcov, ktorí cez ich krajinu emigrovali. Spolu s inými vlastencami čítali diela Mickiewicza, Slowackého, Małczewského.

ho, Goszczyńskeho. Vtedy vzniklo veľa revolučných piesni. Prelinali sa v nich názory prebudené pod vplyvom európskych otrássov roku 1830: prevrátov vo Francúzsku, Belgicku, ako aj pod vplyvom poľského novembrového povstania, vyjadrovali nezlovnú vieru v národné a sociálne oslobodenie.

Hostia v hostinci U mesta Strassburgu ich spievali s veľkým nadšením. Ovzdušie sa stalo stále horúcejšie, keď spoločne spievali Ešte Poľsko nezahynulo. Mimoriadnu pozornosť vzbudila táto pieseň u Samuela Tomášika, ktorý na ceste z rodného kraja do Berlina pre pokračovanie v štúdiu na univerzite, kde si popri teologických predmetoch rozvíjal vedomosti zo slovenských dejín — sa zastavil na desať dní v Prahe. Tam, pod dojmom rozhovorov s českými vlastencami, ich tažkého národného života a zosilnenej germanizácie, 2. novembra 1834 napísal svoju slovenskú národnú pieseň Hej, Slováci!... (pôvodne po česky Hej, Slovánci!), ktorá bola výrazom plamennej vieri, že Slováci nezahynuli a nezahynú, postavia sa proti rakúsko-maďarskému národnému útlaku, zomknú svoje rady v boji za národné obrodenie a slobodu Slovákov. Melódia k piesni prevezal zo známej mazurky Dąbrowského legií Jeszeze Poľska nie zginela. Samuel Tomášik netajil, že jeho pieseň obsahuje tie isté základné myšlienky ako pieseň poľskú, že jej melódia znáe podobne. Veď ju počul nie prvýkrát, lebo v rokoch 1829—31 študoval v Krakove ako štipendista. Stačí si vypočuť slová:

Hej, Slováci! ešte naša slovenská reč žije, dokiaľ naše verné srdce za nás národ bije: žije, žije duch slovenský, bude žiť na veky, hrom a peklo! mårne vaše proti nám sú

vztekty!

Jazyka dar zveril nám Boh, nás
hromovládny,
nesmie nám ho teda vyrváť na tom svete
ziadny:
i nechže je kočko ľudi, toľko čertov v svete,
Boj je s nami, kto proti nám, toho parom
zmetie.

I nechže sa aj nad nami hrozná búra
vznesie,
skala puká, dub sa láme a zem nech sa
trasie:
My stojíme stále pevne, ako múry hradné —
čierna zem pohltí toho, kto odstúpi zradne!

Po päťdesiatich rokoch takto spomína Samuel Tomášik na svoje dojmy z Prahy a na chvíľu, keď napísal pieseň Hej, Slováci: „Pohnutý smutnou skúsenosťou, že Prahu našiel som preveľmi ponemčenú, rozpomelenú som sa tam i na svoj milý národ slovenský, už v ten čas nemilobohu utláčaný, hanobený a hatený vo svojom kultúrnom vývoji. Idúc tak z českého poloporúcaného divadla večer domov, počali ma trápiť pochybovanie a bázeň, či ozaj Praha, táto perla západného Slovanstva, nezanikne pre Slovanstvo v cudzom mori a či potom i môj národ slovenský tiež neutopí sa v cudzine? Konečne nad pochybnosťami zvitazila pevná moja viera v lepšiu budúcnosť môjho otláčaného národa, padla mi na mysel' známa poľská pieseň Jeszcze Poľska nie zginela, póki my žijeme“ a na tento nápev vyrojili sa z hlbín mojej duše všetky tri slohy piesne Hej, Slováci!, ktorú som si naznačil do svojho cestopisného denníka.“

Pieseň Hej, Slováci bola po prvýkrát zverejnená v roku 1838 vo Fejérpatakyho kalendári. Veľmi rýchlo si získala veľkú popularitu na Slovensku, v Čechách a na Morave. Spievali ju demonštrujúci študenti, zaznievala na uliciach miest... Po čase bojové zvolanie Hej, Slováci! sa zmenilo na Hej, Slované! Po dlhe obdobie sprevádzala ľud v bojoch za práva a slobodu, povzbudzovala k výtrvalosti a nepodliehaniu presile, vzbudzovala nádej na obrodenie a pocit príslušnosti k slovenskému národu. Bola slávna v revolučných rokoch 1848—1849. Po rokoch sa stala československou a slovanskou hymnou. Neskor sa českou hymnou stala známa pieseň J.K. Tyla Kde domov máj, napísaná v tom istom čase ako bojová pieseň Tomášika a slovenskou hymnou pieseň Janka Matúška Nad Tatrou sa blýska. Ale to bolo oveľa neskôr.

Po 50 rokoch od vzniku hymny Samo Tomášik prežil mimoriadne radostné chvíle. V roku 1884, keď už mal 71 rokov bol pozvaný na slávost do Prahy. Bola to úplne iná návštěva než tá na jeseň roku 1834. Súčasní kronikári písali priamo o triumfálnej ceste a královskom priatí v Prahe, akého sa do tej doby nedozil žiadnen slovenský básnik minulého storocia, počítajúc v to Jána Kollára. Na Slovensku, Morave a v Čechách, všade na celej ceste a v Prahe ho nadšene pozdravovali tisice ľudí, spievali jeho pieseň: Hej, Slováci!, Hej, Slované! Inakšie tiež vyzerali Čechy, boj, ktorý začali Mácha, Tyl, Kollár, Šafárik a iní vlastenci a buditeľia priniesol ovoce. Český a slovenský národ sa zobúdzal a obrodzoval.

Manifestácie, ktoré sprevádzali básnika v Prahe, znepokojovali rakúsko-uhorskú vládu a jej policiu. Pieseň Hej, Slované! uznali za nevhodné a zakázali ju. Na Slovensku za spievanie piesne Hej, Slováci hrozilo uväznenie. Represálie nepomohli. Tomášikova pieseň žila ďalej, zohrievala do boja, plnila svoje revolučné poslanie, spievali ju po r. 1918, pretrvala do druhej svetovej vojny. Po splnení svojej úlohy prešla do dejín. Ale spomienky na jej autora nezanikli, ani na všetkých českých a slovenských bojovníkov za národné oslobodenie. Svojimi mnohými literárnymi dielami, sa Samuel Tomášik natrvalo zapísal do národných dejín.

ACH

POLSKO. Na pozvanie prezidenta Wojciecha Jaruzelského bol po prvýkrát na návštive kráľ Španielska Juan Carlos I. s manželkou Zofiou. Počas pobytu v Poľsku sa kráľ Španielska stretol s poprednými politikmi a predstaviteľmi poľskej vlády. Kráľovský manželský páru navštívil okrem Varšavy Osvienčim a Krakov. Návšteva španielskych hostí mala oficiálny charakter. Na snímke: kráľ Juan Carlos I. a prezentor Wojciech Jaruzelski s manželkami Zofiou a Barbarou.

VARŠAVA. V Poľsku bol na návštive znamenitý politik a bývalý prezident Francúzska Valery Giscard d'Estaing, ktorý v rozhovoroch s prezidentom Wojciechom Jaruzelským, premiérom Tadeuszom Mazowieckym a I. tajomníkom ÚV PZPR Mieczysławom Rakowským predstavil svoju iniciatívu, vyhlásenú v Európskom Parlamente vo veci hospodárskej pomoci EHS pre Poľsko. Na snímke: Giscard d'Estaing počas stretnutia s premiérom Tadeuszom Mazowieckym.

POLSKO-IZRAEL. „Sme optimisticky naladení na spoluprácu s Poľskom. Široké možnosti jej rozšírenia existujú najmä v oblasti polnohospodárstva, elektroniky a obchodnej výmeny — povedal na tlačovej konferencii usporiadanej na záver návštavy v Poľsku podpredseda vlády a minister financií Izraela Šimon Peres. Počas návštavy sa izraelský politik stretol medziiným s prezidentom PLR Wojciechom Jaruzelským, predsedom vlády Tadeuszom Mazowieckym a ďalšími predstaviteľmi politického a hospodárskeho života. Očakáva sa, že zanedlho budú obnovené poľsko-izraelské diplomatické styky, prerušené v r. 1967. Na snímke: stretnutie Š. Peresa (sprava) s ministrom zahraničných vecí Krzysztofom Skubiszewským.

VARŠAVA. Konalo se zde 40. jubilejní zasedání vojenské rady Spojených ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy. Zúčastnily se ho vojenské delegace Bulharska, Československa, Německé demokratické republiky, Maďarska, Poľska, Rumunska a Sovětského svazu. Na snímku: armádní generál Piotr Lušev, hlavní velitel Spojených ozbrojených sil, s armádním generálem Florianem Siwickým cestou na zasedání.

ŠVÉDSKÁ KRÁLOVSKÁ AKADEMIE vied udělila Nobelovy ceny v oboru fyziky, chemie, lékařských věd a ekonomie za rok 1989. Na snímku: Nositelé Nobelovy ceny z oboru lékařských věd, Michael Bishop a Harold E. Varmus, badatele rakoviny z Kalifornské univerzity v San Franciscu.

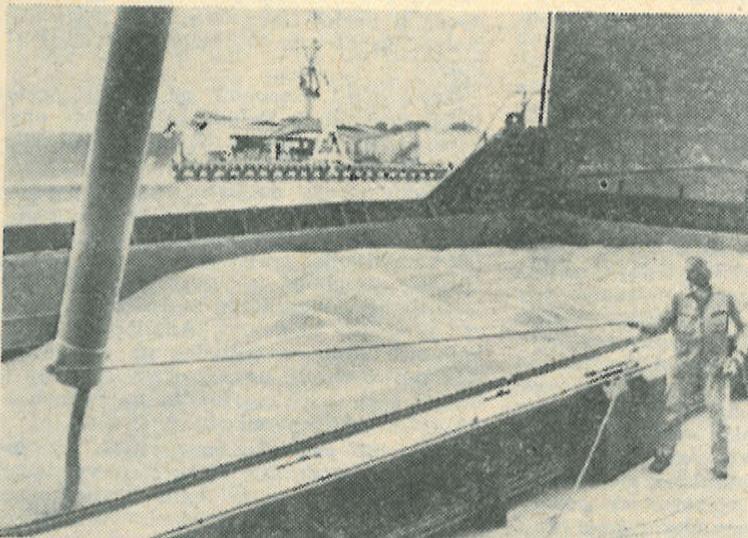

ZSSR. V katedrále Nanebevstúpenia v Kremlu sa konali slávnostné oslavky 400. výročia Patriarchátu Ruska. Boli to prvé náboženské slávnosti v tejto katedrále po mnohých desaťročiach.

V OKTÓBRI sa uskutočnila 44. apoštolská cesta pápeža Jána Pavla II. do Ázie. Pápež sa najprv zúčastnil IV. medzinárodného eucharistického kongresu v Južnej Kórei, kde v Soule slúžil omšu pre 750 000 veriacich. Ďalej pápež Ján Pavol II. navštívil Indonéziu a ostrov Marítius. Na snímke: Ján Pavol II. počas pobytu v Indonézii.

ČLENSKÉ STÁTY EVROPSKÉHO HOSPODÁRSKÉHO SPOLEČENSTVÍ se rozhodly poskytnout Polsku pomoc formou daru potravín. Na snímku překladka 2900 tun obilí pro Polsko v přístavu v Lübecku.

FRANCÚZSKO. V stane Pierre-les-Elbeuf sa konala ceremonia krstia šestorčiat rodiny Márie a Daniela Adamovcov. Francúzi si veľmi obľúbili súrodencov a rodina dostala materiálnu podporu od vlády. Na snímke: rodičia Adamovci so štyrmi dećerami a dvoma synmi.

PERU. Tisice vojákov a policistov chránilo miesto setkania na nejvyšší úrovni prezidentov Argentíny, Brazílie, Kolumbie, Peru, Mexika, Uruguaye a Venezuely v Ice, 300 kilometrov od Limy.

KRAKOV. V aule Collegium Maius Jagellovskej univerzity sa 2. októbra t.r. konali oslavy udelenia titulu doktora honoris causa tej univerzity (udeleného Senátom 23. septembra 1981) laureátovi Nobelovej ceny prof. Czeslawovi Miłoszowi. Osláv sa zúčastnil premiér Tadeusz Mazowiecki. Na snímke: Czesław Miłosz počas oslav pri udelení titulu doktora honoris causa.

V BADEN-BADEN sa 22. septembra t.r. konala medzinárodná súťaž krásy. Titul Kráľovnej krásy sveta získala 24-ročná Elžbieta Lebiodová, vicemis Poľska z roku 1988. Súťaže sa zúčastnilo 44 krásavíc zo sveta. Na snímke: kráľovná Elžbieta Lebiodová.

Snímky: CAF,
AP, archív

MATEJ ANDRÁŠ

SLOVÁCI V POLSKU

(1)

Slováci a Poliaci sa ako subjekty v štátom zmysle začínajú stýkať až od konca prvej svetovej vojny, od roku 1918. Mohli by sme sice zájsť do 9. storočia, do čias Velkomoravskej ríše, prvého štátu predkov Slovákov, kedy bolo začas pripojené kniežatstvo Vislanov k Svätoplukovej ríši a z územia Slovenska začalo medzi Vislanov prenikat kresťanstvo, mohli by sme ešte spomenúť krátkodobé pripojenie Slovenska k poľskému štátu za Boleslava Chrabrého. Potom však už nasledujú dlhé stáročia, keď Slovensko mizne z máp Európy a tvorí súčasť Uhorského kráľovstva. Vzťahy medzi Uhorskou a Poľskou sa vyvíjali počas dĺhej histórie mierovo, ba vyznačovali sa priateľstvom. Doteraz chýba historické zhodnotenie všetkých príčin tejto skutočnosti, pri vytváraní ktorej nemožno asi celkom vynechať aj pôsobenie slovenského etnika, ktoré nerozdeľovalo, ale spájalo Poľsko a Uhorskú. Trocha vzruchu vnesol do týchto vzťahov záloh spišských miest Poľsku za cisára Zigmunda v 15. storočí a potom tri storočia zdráhania sa vrátiť tento záloh. Lenže tu nešlo o územné zmeny, o zmenu hraníc Poľsku patril výťažok zo zmienených spišských obcí (z ktorých boli vyňaté kráľovské mestá Levoča a Kežmarok) a na územie Uhorska nesmelo napríklad vstúpiť poľské vojsko. Pôžľka bola splatená asi s tisicpercentným úrokom a napokon sa vec ukončila za Márie Terézie v 18. storočí. Medzi časťou poľských historikov však pretrváva pocit akýchsi nárokov z faktu, že existoval tento záloh... A niekedy sa dáva do súvisu s poľským nárokom na Spiš, hoci je to nárok vykonštruovaný čo do historickej i etnickej opodstatnenosti.

Po rozpade Rakúsko-uhorskej monarchie a po vzniku nástupníckych štátov Československa a Poľska, hranica, ktorá po stáročia nebola predmetom pochybností, stala sa zrazu terénom väznych sporov. A začalo sa to hneď koncom roka 1918, keď poľské vojsko vniklo na územie Slovenska a obsadilo časť Spiša až po Kežmarok a územie Hornej Oravy. Dekrét náčelníka štátu Józefa Piłsudského z 28.11.1918 o volbách do Ústavodarnejho snemu predpokladal v 39. bode voľby aj v obciach na Orave, Spiši a v čadčianskom okrese, čo svedčí jasnom rečou o poľských aspiráciach. Po vniknutí poľského vojska na slovenské územie došlo 24.12.1918 v Poprade a 31.12.1918 v Chyžnom k podpisaniu primeria o rozhraničení Spiša a Oravy. Vypuknutie tohto sporu bolo časovo skoršie ako otvorený konflikt medzi Čechami a Poliami o Tešínske Slezsko. Okupáciu slovenského územia museli Poliaci na základe miest Dohody ukončiť a svoje vojsko stiahnuť. Stalo sa tak 13. januára 1919. Proti tomu z iniciatívy Kazimierza Tetmajera vznikol 17. februára 1919 v Krakove Výbor na obranu Spiša, Oravy, okresu čadčianskeho a Podhalia. Predsedom výboru sa stal K. Tetmajer a členmi okrem iných Wl. Semkowicz, W. Goettel, R. Zawiliński a ďalší. V Krakove sa od 21. do 29. júla 1919 uskutočnila poľsko-československá konferencia o hraniciach, ktorá sa skončila neúspechom. Zástupecovia Poľska sa nočas rokovania usilovali presadiť návrh, v ktorom odporúčal rozhodnúť o spornom území plebiscitom. Československá strana sa usilovala udržať Košicko-bohumínsku železnici spoločne s karvinskou panvou. Riešenie sporu sa presunulo na mierovú konferenciu v Paríži, ktorá 27. septembra 1919 prestredníctvom Najvyššej rady naradila, aby sa na spornom území uskutočnil plebiscit. Ľudové hlasovanie malo byť v Spišskej župe vo vset-

kých obciach okresu Spišská Stará Ves a v časti okresu Kežmarok, v obciach ktoré sú na severozápad od čiary rozvodia medzi riečičom Dunajca a Popradu, vrátane obcí, ktorých územím prechádzala táto čiara. V Oravskej župe prichádzali do úvahy všetky obce politického okresu Trstená a Námestovo.

Obyvateľstvo plebiscitného územia nečakalo so založenými rukami, ale posielalo písomné peticie a delegácie zo Spiša a Oravy navštívili prezidenta Československej republiky Tomáša G. Masaryka, ktorý o návsteve Oravcov napsal v knihe Cesta demokracie, zv. I. Praha 1933, str. 215: „Slubujúvernosť republike a žiadajú, aby im bola zabezpečená náboženská a národná sloboda“. Delegácia Spišiakov k prezidentovi Masarykovi viedol Marián Bláha. Svoju návštěvu chceli zdôrazniť príslušnosť tamojšieho obyvateľstva k Československej republike a požadovali od prezidenta, aby urýchli realizáciu plebiscitu. Masaryk reagoval na prednesené žiadosť Spišiakov takto: „Vás rečník sa zmienil o hlasovaní. V tom sme závislí i na Dohode a mierových podmienkach. Myslim však, že vaša deputácia — a nie je prvá — svedčí o tom, že výsledok hlasovania bude taký, ako si ho prejeme. Postarám sa, aby bolo napravené, v čom sa vám krixdilo.“

Nespokojnosť obyvateľstva sa zväčšila od-kladom plebiscitu na jún 1920. Reállosť nebezpečenstva, že by etnické a teda aj plebi- scitné hranice mohli vyzerať inak, než ako to vyhovovalo hospodárskym záujmom českej buržoázie na Tešínsku, znásobilo ochotu čs. vlády upustiť od myšlienky plebiscitu. Akcie amerických Slovákov, ich apely a rezolúcie z New Yorku, Chicaga i Pittsburghu za týchto okolností zostali bez účinku. Príjemali sa pasívne, len ako prejav národnej vzájomnosti. Napriek tomu stanovisko amerických Slovákov charakterizuje aj utvorenie osobitnej inštitúcie — Stáleho výboru pre celok Slovenska, ktorý sa angažoval za zachovanie „integrity slovenského územia“. Jednou z jeho akcií bolo vypracovanie Promemoria vo veci Oravy a Spiša z 31. októbra 1920. Jednomyselne ho schválilo 2000 členov Slovenskej Ligy na zhromaždení v Lycée Theatre v Pittsburghu, vyjadrujúc touto formou protest vláde Spojených štátov amerických, vláde Československej republiky, vláde Poľskej republiky, mierovej konferencii v Paríži a Lige národov proti pripojeniu týchto územných častí Poľsku. Došlo totiž k tomu naj-

horšiemu pre slovenské obyvateľstvo Hornej Oravy a Severného Spiša. Dňa 10. júla 1920 vyhlásili v Spaa ministri zahraničia E. Beneš a W. Grabski pod rastúcim tlakom Dohody, motivovaným postupom Červenej armády proti poľským útočníkom, že definitívne prijmú úpravu územného sporu v zmysle rozhodnutia veľmoci. Súhlasili s odvolaním plebiscitu a zároveň sa zaviazali rešpektovať všetky opatrenia, ktoré si vyžiada riešenie sporu. Najvyššia rada poverila konferenciu veľvyslancov, aby po vypočutí zástupcov Československa a Poľska rozhodla o spornom území, pričom veľmoci inštruovali svojich delegátov na konferenciu veľvyslancov, aby Poľsko dostalo z územia Spiša severozápadnú a z územia Oravy severovýchodnú časť. Znamenalo to, že rozhodnutie konferencie z 28. júla 1920, ktoré stanovilo hrančnú čiaru na Orave a Spiši, bolo treba považovať za definitívne vyriešenú. (Uvedené podľa Jozefa Klimku: Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc. Obzor, Bratislava 1980, str. 116 a nasl.)

Podľa tohto rozhodnutia pripadli k Poľsku na Orave tiež obce: Jablonka, Chyžné, Oravka, Pekelník, Bukovina-Podske, Harkabúz, Srnie, Podvilk, Nižná a Vyšná Zubrica, Vyšná Lipnica, Hladovka a Suchá Hora. Na Spiši: Nová Bela, Fridman, Falštin, Krempachy, Tribš, Durštin, Čierna Hora, Jurgov, Repiská, Vyšné Lapše, Nižné Lapše, Nedeca, Kacvín, Lapšanka. Pri úprave hraníc 23. apríla 1921 pripadla Nižná Lipnica na Orave k Poľsku a k Slovensku sa vrátili dediny Hladovka a Suchá Hora. V r. 1924 došlo ešte k malým hrančným úpravám na Orave i na Spiši.

Hrančnými zmenami po prvej svetovej vojne pripadlo k Poľsku asi 25 tisíc obyvateľov, ktorí sa hlásili v drtivej väčšine k slovenskej národnosti.

Poľské nároky na tiež územia sa opierali o etnickú motiváciu; poľski vedci tvrdia, že tu ide o ľudi, hovoriacich poľským nárečím. Obyvateľstvo sa proti tomu bránilo a tvrdilo, že jeho národnosť je slovenská. Keby sa bolo rozhodlo plebiscitom, mohol byt tento spor raz pre vždy ukončený. Administratívne rozhodnutie malo za následok na poľskej i na slovenskej strane nespokojnosť a čo je ešte horšie bola spáchaná kriďa na ľudoch a to na veľmi citlivom mieste.

A akým rozhorčením prijala slovenská spoločnosť odtrhnutie Hornej Oravy, vyjadril už nad hrobom stojaci bard slovenskej poézie Pavol Országh Hviezdoslav v básni „28. júla 1920“.

Ja plačem nad Oravou drahou, horko plačem:
ach, starec som... Bo mladec nech, tak zúrim,
skáčem od zlosti; păste zatnem na čis' leb,
ho zohrdiac jak z biednej hliny črep...
Veď roztrhané ako vetché nití pásy
odvekéj, v srdciach, v hrude, v skale žitej
lásky...
Och, zrada, pranier, škripec, poprava!
Včuľ, Orava, len budeš boľavá,

Táto budova bývalej školy v Chyžnom na Orave si ešte pamäta časy Rakúsko-Uhorska. Foto: D.S.

jak nikdy predtým, hoci šťastnou bys' byť mohla, jak ešte nikdy!... No, píš, krivda pravdu zohľadzujem.

Ba i mňa stáreho už berie zlost: fuj, závist brata, sestry hrabivost bez páru!

Majú v moci mnohé miliony, a mizerných tisícok páru ti chválu onť! No, vlkov susedstvo, cez zuby, hryz poostri na brúse, čo točí kys' vývrhel pekla... ukúš zo spanilých skrani si Oravienku jednu, žvi, že rovno sani a — zadrhni sa, hlt než prekotiš!

Boh pomsty ten ti hrozný navál križ!

... Však čo mám z toho? Zbudne zohavenia práca jazva, srdce ti hoc s mojim vykráca — hoc dážď ju vymyje... hoc slnce — moc tí hnacia zem v obehu, v rozvoj síl — ju pozláti: cestlivosť tvári, ach, sa — nevrati...

Slovenské stanovisko sa opiera o dôvody historické, hospodárske a kultúrne, no a pre dovedským o moment vlastného vedomia týchto ľudí. Po všetkom tom, čo sme len v Európe prežili v 19. a v 20. storočí v oblasti národného uvedomenia, treba sa zmieriť s realitou, že ľovek je sice živočich, ale nie zvieratko a že ho nemožno klasifikovať podľa vonkajších znakov ako sojku alebo papagája, ale že konečné rozhodnutie o jeho národnej príslušnosti musíme prenechať jemu.

Sám som synom tohto goralského ľudu. Narodil som sa v obci Ždiar, na ktorú si Poliaci uplatňovali nároky v roku 1918 i v roku 1938. Náštastie sme nezdiečali osud obce, pripojených v roku 1920 administratívnym aktom k Poľsku. Moji predkovia z otcevej i matkinej strany — Oleksákovci, Krišákovci, Šilonovci, Bekešovci — žili celé generácie v Ždiari, ich reč bola gorská, národné povedomie slovenské. Prečo? Sú otázky, na ktoré sa nedá bez zvyšku odpovedať. Medzi také patri i oblast Ľudského vedomia, povedomia i sebavedomia. Nikdy som sa nestrelol vo svojom prostredí s pochybnosťami, čo sa týka našej slovenskej národnej príslušnosti.

Streltol som sa na poľskej strane s tvrdým, že slovenské povedomie tohto ľudu má na svedomí slovenský katolícky klér. Pravdu však tiež je, že protireformácia do týchto oblastí prichádzala z Poľska, ale po národnostnej stránke tu nezanechala nijaké stopy.

Pri styku nielen s vlastnými rodákmi zo Ždiaru, ale zo všetkých obci obývaných slovenskými goralmi, som sa vždy stretol s prísnym odlišovaním goralov od Poliakov, čo tak prekvapilo Jerzyho Lovella roku 1966 v Novej Belei, keď mu miestni Slováci prehliásili, že poľské rodiny v obci sú len štyri. To práve boli prisťahovalci z vnútra Poľska.

História otvoreného uplatňovania poľských nárokov na toto obyvateľstvo má už vyše sedemdesiatročné trvanie, ale napriek sústredenému polonizačnému úsiliu — v ktorom poľský klér zohrával a zohráva poprednú úlohu — tak v medzivojniovom období rokov 1918 — 1939 ako aj potom za posledných štyridsať rokov až po dnešné dni, nepotvrdila sa téza poľských vedcov, že ide o etnických Poliakov.

Jeden z mojich prvých životných zážitkov sa viaže ku krivdám páchaným na tomto ľude. Bolo to niekedy roku 1932, keď som chodil do Ľudovej školy v Ždiari a býval som u babičky, keďže rodičia už vtedy bývali v Tatranskej Kotline, kde škola nebola. Raz som kráčal pešo zo Ždiaru do Kotline a cestou ma došiel konský povoz. Sedel na ňom gazda so synom, asi v mojom veku. Keďže sme mali spoločnú cestu, nasadol som a dali sme sa do reči. Gazda bol z Novej Belei a všeličko sa ma vypytoval, najmä na školu do ktorej chodím. Keď som povedal, že chodím do slovenskej, začal vzdychať, že keby tak oni mohli mať slovenskú školu. Nijako sa mi to nechcelo v mestit do mojej ešte malej hlavy a nikdy som na tento rozhovor nezabudol. A zapamätal som si aj meno obce, lebo dovtedy som poznal len Spišskú Belú, o Novej Belei som nemal ani potuchy.

Ked' som už spomienul školskú otázku. Som presvedčený, že v Poľsku nemajú ľudia nijaku predstavu o živote Slovákov pol storočia pred prvoj svetovou vojnou, čiže od rakúsko-uhorského výrovnania roku 1867 až do roku 1918. Ak povedzme poľský, alebo český národ — i keď nemali svoje štátu — mali svoje kultúrne a osvetové ustanovizne až po vysoké školy, tak Slováci nemali nijaké! Posledné tri gymnázia im Maďari zavreli v sedemdesiatych rokoch 19. storočia a na základných školách sa už začínalo s tvrdou maďarizáciou. Aj v Ždiari a iných spišských a oravských obciach. Nemali nijaké stredné ani odborné školy, o vysokých ani nehovoriac. A keď žiaci na stredných (pochopiteľne maďarských) školách prejavovali svoje slovenské národné povedomie, napríklad začali by literárne činní a založili si neboľaj literárny krúžok, nejaký spolok, tak boli vylúčení zo škôl v celom Uhorsku. Pri oslobodení roku 1918 bolo na území Slovenska okolo 300 vysokoškolských vzdelaných národných uvedomelých Slovákov. To je skutočne nepredstaviteľné. A národ jednako prežil, hoci roku 1910 maďarský predseda vlády gróf István Tisza prehlásil: „Niet slovenského národa!“

Ako ľahko sa budovalo slovenské školstvo v oslobodenej republike, možno ilustrovať na príklade Spiša v oblasti poriečia rieky Poprad s mestami Poprad, Kežmarok, Lúčica, Spišská Belá, Spišská Stará ves, Podolíneč, Stará Lúbovňa. Na tomto rozsiahлом území bola prvá trieda gymnázia so slovenským jazykom vyučovacím otvorená až desať (!) rokov po vzniku československého štátu! A to Kežmarku ako pobočná trieda pri Nemeckom evanjelickom lyceu. Toto lyceum malo štýri storočné tradíciu, vyučovalo sa na ňom po latinskej a po nemecky a až koncom 19. storočia — v rámci maďarizácie v celom Uhorskom kráľovstve — sa prikročilo k jeho postupnému pomaďarčeniu. Po vzniku Československej republiky roku 1918 stratila aj táto maďarská škola svoje opodstatnenie a bola premenená späť na nemecké lyceum, ktoré malo zážemie v nemeckom obyvateľstve, ktoré žilo na Spiši i v enklavách na iných miestach na Slovensku (samotný Kežmarok mal 20% nemeckého obyvateľstva) a neboli problém ani s nemeckými stredoškolskými učiteľmi, ktorí sa regrutovali sčasti z miestnych zdrojov a sčasti prichádzali z českého pohraničia (Sudet). Odtiaľ potom prinášali, bohužiaľ, aj nacistickú ideológiu. Slovenské gymnázium nemohlo byť otvorené, pretože na ňom nemal kto učiť (a potom: načo toľko slovenskej inteligencie?) A aj potom, keď od roku 1928 vznikali po prvej postupnej aj ďalšie triedy, učitelia boli hlavne českej národnosti. Vyučovací jazyk bol sice slovenský, aj učebnice boli slovenské, ale ešte dnes si pamäťám, ako nás v tercio učili slovenčinu (volalo sa to vtedy jazyk československý) profesorka Volfová, čerstvá absolventka, ktorá sa pred hodinou pripravovala — naštudovala látka, ktorú nás potom učila. Nemala to jednoduché, pretože východosloven-

ské nárečia sú dosť náročné (nepoznajú napríklad dlhé samohlásky a pod.), takže základy slovenčiny, ktoré sme dostávali... aby však nevznikol nejaký mylný názor, my všetci, ktorých vyučovali česki profesori, či už na strednej, alebo potom na vysokej škole (aj počas Slovenskej republiky), sme im osiali po celý život zaviazaní vďačnosť a boli medzi nimi, ako to už býva v každom kolektive, vynikajúci pedagógovia a ľudia. Tieto pobočné slovenské triedy sa od nemeckého lycea odpojili a vzniklo Čs. reálne gymnázium až v plnom počte ôsmich tried v školskom roku 1937/38. Tak to vyzeral — alebo lepšie povedané aj takto vyzeral národný život Slovákov na Spiši v čase pred prvoj svetovou vojnou a po vzniku československej republiky.

V takých podmienkach žili aj spišsko-oravskí goralí, ktorí boli roku 1920 pripojení k Poľsku. A je skutočne paradoxné, že práve v hornooravských obciach boli v poslaneckých volbách v Uhorsku (napríklad roku 1910) najvernejší voliči slovenských kandidátov.

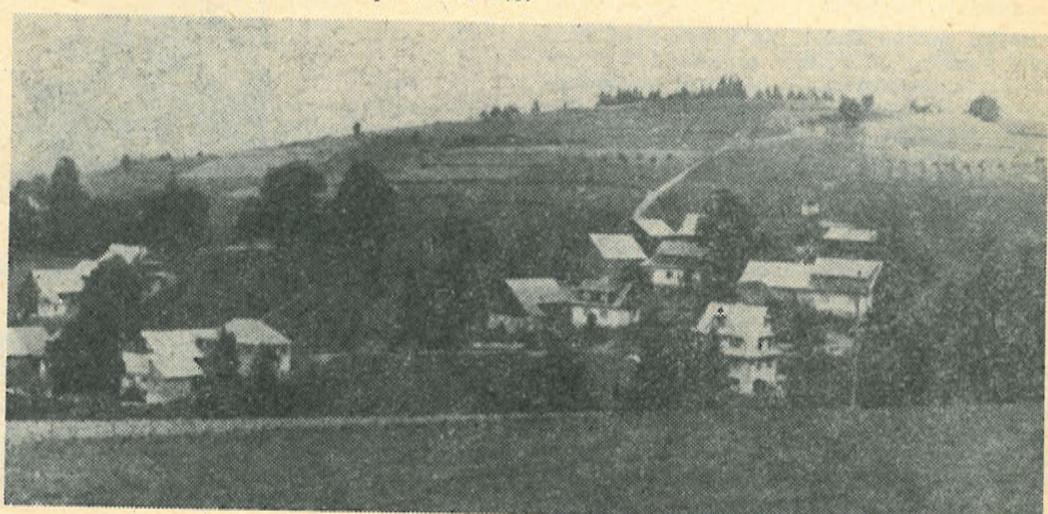
Z tohto územia sa vystahovalo veľké množstvo obyvateľov koncom 19. a začiatkom 20. storočia najmä do USA, kde sa takmer bez výnimky zapojili do slovenského krajanského života a veľmi aktivne pôsobili proti pripojeniu ich rodnych dedín k Poľsku, a to nielen po prvej, ale aj po druhej svetovej vojne.

Poľskej strane sa napriek veľkému úsiliu podarilo z radov Oravcov a Spišiakov získať len jednotlivcov, ako boli bratia Machayovci z Jablonky, Eugen Stercuľa z Podvŕšia na Orave, z ktorého sa však po pripojení Hornej Oravy k Poľsku vydal Maďarom a odišiel do Maďarska. Počas prípravy plebiscitu sa Poliakom podarilo získať Vojtechu Halcina z Lendaku a Petra Borového z Rabče, ktorí však aj do Paríža na mierový konferenciu. Proti týmto jednotlivcom stáli tisíce obyvateľov, ktorí sa hliásili k slovenskej národnosti. Prejavilo sa to aj po skončení druhej svetovej vojny, keď v súvislosti s opäťovným pripojením Hornej Oravy a Spiša k Poľsku odišli na Slovensko päť až šesť tisíc ľudí, ktorí si potom založili svoje existencie v Československu.

Ako piše Ewa Orlof vo svojej práci „Poľská diplomacia a slovenská problematika v rokoch 1938—1939“, Wydawnictwo Literackie, Krakov 1980, poľská vláda si chcela získať a spoloniť obyvateľstvo Spiša a Oravy na tom území, ktoré Poľsko získať po roku 1919. Zo Slovenska dostávali naproti tomu katolícku literatúru zo Spolku sv. Vojtecha, kalendáre a časopisy. Poľské štátne orgány túto literatúru konfiškovali, ale napriek tomu sa ďalej šírila. Boli aj obete na Ľudských životech. Tak napríklad 31. mája 1922 našli Jozefa Mlodžutkého z Nižných Lapš na Spiši nedaleko dediny prepichnutého bodákom. Pri mŕtvom ležali slovenské modlitebne knihy.

POKRAČOVANIE NASIEDUJE

Pohľad na dnešné Repiská na Spiši. Foto D.S.

Slovenský večer v Starej Prochowni otvoril Wojciech Siemion

Naši divadelníci vo Varšave

Od vzniku našej organizácie — Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku uplynulo už vyše 40 rokov. Nikdy však za toto obdobie KSSCaS nemalo možnosť širšej a sústavnej prezentácie svojej národnej kultúry širokej poľskej verejnosti. Nemožno predsa za také uznáť ojedinelé podujatia, akými bol jeden koncert folklórnych súborov národnostných menšíň v júni 1958 vo Varšave a jeden festival ochočníckych divadelných krúžkov v máji 1963 taktiež v hlavnom meste. Sice v roku 1975 sa v Sopote uskutočnil ešte jeden podobný folklórny festival, lenže neschopnosť organizátorov a nedostatok akejkoľvek reklamy spôsobili, že vystúpenia súborov prebiehali skoro pri prázdnom hľadisku a celé podujatie nemalo širší spoločenský dosah. A tak naša spoluúčasť na kultúrnom živote krajinu sa obmedzovala prakticky len na vystúpenia krajanských súborov na miestnych podujatiach v bývalom Krakovskom a neskôr v Nowosączskom vojvodstve, aj to veľmi sporadicky.

Bolo to výsledkom presadzovanej falošnej idey, že Poľsko je jednonárodný štátom, v súvislosti s čím sa zamýšľalo všetko, čo sa spájalo so životom nielen našich, ale aj iných národnostných menšíň. Takáto situácia trvala dokonca vtedy, keď naša Spoločnosť, podobne ako iné národnostné Spoločnosti, bola oficiálne zaregistrovaná na Vojvodskom úrade v Krakove. Nemožno sa preto diviť, že poľská verejnosť veľmi dlho nevedela nič alebo skoro nič o existencii a činnosti našej organizácie.

Prešlo mnoho rokov, až konečne sa nám opäť naskytla príležitosť predstaviť sa varšavskému obecenstvu. V hlavnom meste Poľska sa totiž uskutočnilo nové podujatie nazvané Stretnutia s kultúrou národnostných menšíň, ktoré zorganizoval Staromestský kultúrny dom a varšavská estráda. Dejiskom Stretnutia bolo divadlo Stara Prochownia, v ktorom každý večer od 25. do 29. septembra postupne vystupovali predstavitelia jednotlivých národnostných Spoločností pôsobiacich v Poľsku.

Prvý večer patril slovenskej kultúre. Otvorila ho naša Spoločnosť, ktorá do Varšavy delegovala jeden z našich najlepších divadelných krúžkov — z Podvylka. Keď sa podvylčianski ochotníci zamýšľali nad programom varšavského vystúpenia, ich voľba padla na veselohru Potopa sveta od Václava K. Klicperu, ktorú majú vari najlepšie naštudovanú zo svojho repertoáru a viackrát ju uviedenú.

dli na krajanských scénach. Písali sme o nej už niekoľkokrát a nemalo by zmysel opakovovať jej obsah. Stačí povedať, že dej hry je zasadnený do ľudového prostredia, plného povier, a humorným spôsobom predstavuje vzory ľudského chovania pred bližiacou sa katastrofou, v tomto pripade pred potopou sveta. Obsahuje teda množstvo zábavných situácií a je popretkávaná viacerými ľubostnými zápletami.

Slovenský večer otvoril riaditeľ divadla Stara Prochownia, vynikajúci poľský divadelný a filmový herec Wojciech Siemion, ktorý v krátkom prihovore k zhromaždeným divákam medziiným povedal, že v Poľsku okrem Poliakov žijú aj obyvatelia iných národností, medzi nimi i Česi a Slováci, hľavne na Spiši a Orave, že tieto etniká majú svoju odlišnú kultúru, ktorá však tvorí pevnú, nerozlučiteľnú súčasť celonárodnej kultúry. Zároveň zdôraznil, že dnes je veľmi potrebné sústavne prezentovať poľskej verejnosti kultúrne výsledky národnostných menšíň a ich tvorcov. Práve takýto cieľ má i varšavské podujatie. Potom s dejinami a aktuálnou činnosťou Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku oboznámił prítomných úradujúci člen ÚV Ludomír Molitoris.

Začalo predstavenie. Ešte skôr, kým sa podvylčianski ochotníci zjavili na scéne, mal som obavy, ako si poradia v prostredí veľkomeského profesionálneho divadla a pred náročným varšavským publikom. Nezmocni sa ich tréma? Obával som sa tiež, ako zareagujú diváci na samotnú hru, uvedenú predsa v slovenskom jazyku. Ako neskôr vysvitlo, všetky obavy boli zbytočné.

Naši ochotníci sa znamenie zhostili svojej úlohy. Nebolo reči o akejkoľvek tréme, vystupovali s istotou a bez rozpakov ako skutoční profesionálni umelci. Dobre si tiež poradili so samotnou scénou, priestorovo väčšou než oravské či spišské scénky, na ktorých boli zvyknuti hrávať. A keby som mal hodnotiť ich vystúpenie, tažko by bolo určiť, kto bol lepší a kto slabší, jednoducho celý kolektív dal zo seba všetko, aby predstavenie dopadlo čo najlepšie. A veru aj dopadlo.

Nemožno taktiež hovoriť o veľkej jazykovej bariére. Po krátkom šoku na začiatku predstavenia (viacerí očakávali hru v preklade), diváci začali čoraz pozornejšie sledovať dej hry, a akiste z nej mnoho pochopili, lebo zanedlho odmeňovali búrlivým potleskom každú veselšiu scénku. Veľ napokon slovenčina v rodine slovanských jazykov má k poľštine vari najbližšie. Celkovo možno povedať, že herecký kumšt divadelníkov z Podvylka sa veľmi páčil varšavskému publiku, ktoré do posledného miesta zaplnilo hľadisko Starej Prochovne. Svedčili o tom niekoľkominútové ovacie na záver predstavenia.

Počas nasledujúcich večerov sa v Starej Prochowni predstavili ďalšie národnostné menšiny. Litovská Spoločnosť predviedla vo svojom programe svoje národné piesne a tanče, ktoré pripravil litovský kultúrny dom v Punksu, ako aj cyklus básni Signita Birgela v autorovej interpretácii. Ukrajinský večer vypnila národná hudba tejto menšiny (spieval Tomasz Konopiński) a poézia, ktorú recitovali bánsici pišúci v ukrajinskom jazyku. Bieloruská kultúrno-sociálna spoločnosť dovezla do varšavy zbor Vasilčiči pôsobiaci v Bielsku Podlaskom pod vedením Sergeja Lukašku. Zbor sprevádzal autorské stretnutie bieloruských tvorcov Sokrata Janowicza a Alexandra Barszczewského. Stretnutia s kultúrom národnostných menšíň zavŕšil autorský večer básnika a prekladateľa židovskej literatúry Alexandra Rozenfelda.

Varšavské podujatie bolo veľkou vydarenou a vzbudilo značný spoločenský záujem. Ako mi povedal jeden z organizátorov, bolo už načas, aby sa poľská verejnosť oboznámila s problematikou národnostných menšíň a doadal, že ich kultúru treba popularizovať aj v prostriedkoch masovej komunikácie. Dúfajme, že na ďalšie takéto Stretnutia nebude treba tak dlho čakať!

JÁN SPERNOGA

Záber
z predstavenia
Potopy
svetu
Foto: CAF

IGOR GALLO

Volanie

(Matkinej pamiatke)

Pomaly krôčik za krokom
slepňavo ako banské kone
ukladám tehlu za tehľou
v tom dávno opustenom dome

Dusivý pach kvetov
osirelých vecí
Ulicou sa zvony naháňali
A všetko také živé
tak divo žíví všetci
To má byť odchod do Valhaly

Nie nebo nežiarilo
A mraky boli vetrom vzduité
Holé ruky stromov
k zemi rozopnuté
Z kaluže celé uťúlané
túlavé vtáča pilo

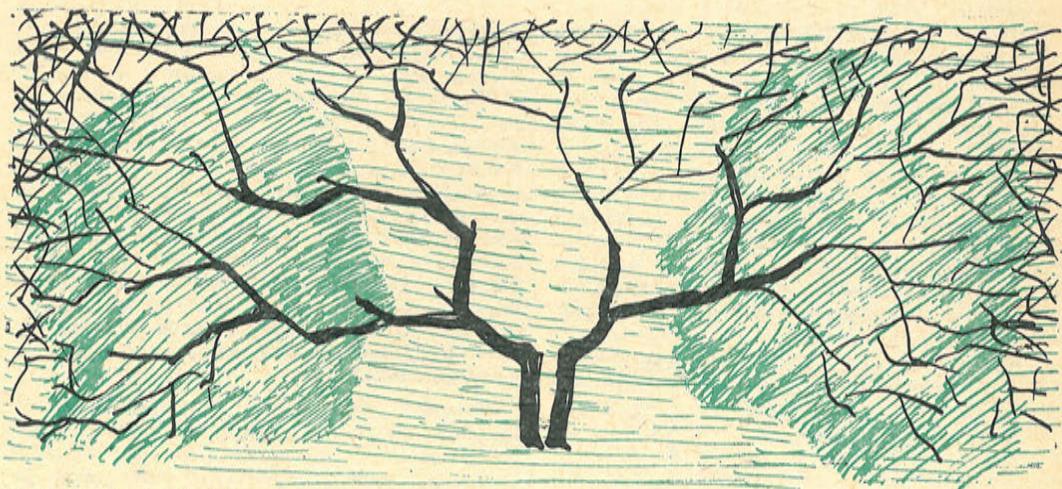
Hľa dom je skoro postavený
aj stôl je prikrytý
Sadni si synček d'alej od okna
nech mi fa vietor neschytí

Na stole dlane — mapa popísaná
Modravé žilky — rieky
A poľná cesta cez mozole

Často ti z očí mama
jak z vrchov nad mestom
stekali slzy — potoky
slané jak tvoje bôle

Nad mestom v tichej pláni
bez kľučky bez kľúčika
ticho si vošla
do nového domu
Hlas živých k tebe nepreniká
vzlyk
ani úder hromu

A predsa večer v osamení
cez hrubé černozemné steny
počúvam tiché voľanie
Dávaj si pozor syn môj na seba
nech sa ti niečo nestane.

Kresba: Areta Fedaková

Má lásko podzimní

DONÁT

ŠAJNER

Budu se tebou chvět, má lásko podzimní.
Čas je nám vyměřen, krokem těch siných dní.

Do polotónu ladíme šepot vět.
Nerušme listu pád, chce k zemi doletět.

Za ruku držme se, ať se dlaň zahřeje,
teplem tvým, teplem mým, pohledem naděje.

Do mlhy odchází vteřina za vteřinou.
Ať není žádná z těch, co naši lásku minou.

SLOVNÍK ŽIVOTA (177)

PÍSANIE I (I), Y (Ý) (4)

Po obojakých spoluhláskach sa piše y (ý) v základoch týchto slov:
po M:

my (napr. my robíme), mykať (myknúť), zamýkať (odmykať), po-mykov, myliť sa (mýlka, mylný, omyl), myslieť (myšlienka, myseľ, premýšľať), zmysel, úmysel, výmysel, priemysel, mys, myš (myšaci), umývať (myti), pomyče, mydlo, Myjava, myto (mýtnik, mýtnice), čmý-riť sa, hmýriť sa, hmyz (hmýzožravec), smyk, priesmyk, šmykať sa (šmyknúť sa, šmyk) žmýkať.

po R:

ryba (rybár, rybník, rybaci), ryčať (zaryčať, ryk), rýdzi (rýdzosť, rýdzik), ryha, rýchly (rýchlik, rýchlo/-e, rýchlomer, zrýchliť), rys (rákres i zvíera), rysovať (rysovedlo), rysavý (Rysuľa, ryšavý), rýt (rozrývať, rýp, úryvok, poryv), brýzať, hrýzť, koryto (korytnačka, Korytnica), skryť (kryť, pokryť, skrýša, úkryt, pokryvka, prikrývka), kryha, prýštiť sa, strý (strýk, stryná), trýzniť, trýzna, varyto, rým (rýmovat sa), rytier, ryža, bryndza, Torysa.

Slová striga, stariga, starigáň sa pišu s i.

POĽSKY

SLOVENSKY

ČESKY

nad-	přídavok
program	k programu
nadpruvać	párať
nadprzyrodzony	nadprirodzený
nadrabiać	nadpracovať
nadrobić	nadrobiť
nadreptać	nachodiť sa

přídavek
k programu
párať
nadprirodzený
nadpracovať
nadrobiť
nachodiť se

nadrečyč (sie)
nadruk

nadruk firmowy

naderwać

nadrzeczný

nadrzec

zdanie nadrzedne

nadzynać

nadska-

kiwać

nadsluchiwać

nadspodziewany

nadstawić

nadstawiać głowę

nadsyłać

nadeslać

nadszarpać

nadszarpać

majátek

nadszarpięce zdrowie

nadsztukować

nadszygar

nadtlenek wodoru

nadtluc

nadto

nadu-

žycie

natrápiť (sa)
pretlač (na

poštové známke)

firemná hlavička

natrhnuť

pobrežný, nábrežný

nadrieť

nadriadený

nadradená veta

narezávať

nadbiehať niekomu,

dvoriť sa

načúvať

neočakávaný

nadstavovať

riskovať hlavu

posielat

poslat

natrhnuť

premrhat časť

majetku

podlomené zdravie

nadstavovať

hlavný banský dozorca

peroxyd vodíka

natlcf

okrem toho

zneužiť, spre-

nevera

natrápit

preťisk

firemní hlavička

natrhnut

ležící u řeky

nadřít

nadřazený

řídicí věta

nařezávat

předchádzet si (někoho), dvořit se

naslouchat

nenadálý

nastavovat

riskovat hlavu

posílat

poslat

natrhnut

promarnit část

jmění

podlomené zdraví

nastavovat

naddůlní

peroxyd vodíku

natlouci

kromě toho

nadužiti, zneu-

žiti

VOLEBNÁ SCHÔDZA OV KSSČaS NA SPIŠI

Obvodná schôdza obvodného výboru na Spiši sa konala 24. septembra tohto roku v Novej Belej. Táto schôdza bola poslednou vo volebnej kampani, uskutočnila sa po volebných schôdzach v jednotlivých miestnych skupinách.

Delegátov OV a všetkých prítomných priwítala v mene miestnej skupiny v Novej Belej predsedníčka Júlia Štureková, ktorá zároveň pozvala za predsednícky stôl krajanu Jánu Molitorisa, Františka Kurnáta a Žofiu Magnerovú. Predseda schôdze František Kurnát prečítal program schôdze, ktorý delegáti jednomyselne prijali.

Správu Obvodného výboru Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov na Spiši za obdobie od 26. februára 1984 do 23. septembra 1989 prednesla tajomníčka OV Alžbeta Klukovská. V správe sa predovšetkým hodnotila päťročná činnosť obvodného výboru na Spiši za uplynulé obdobie.

Veľa miesta v správe bolo venované organizačným otázkam OV na Spiši. Pred piatimi rokmi bol za predsedu OV zvolený František Kurnát, ktorý z funkcie predsedu rezignoval, najmä pre zdravotný stav. Za nového predsedu 17. augusta 1987 bol zvolený Alojz Rusnák z Jurgova, ktorý už po jednom roku rezignoval, ale keďže v plnom prúde prebiehala volebná kampaň v miestnych skupinách, rozhodnutie bolo ponechané na volebnú schôdzu OV na Spiši.

V súčasnosti je na Spiši 17 miestnych skupín. V tomto roku bola založená druhá miestna skupina v Repiskách ktorá združuje členov bývajúcich vo Vojtíckom a Grocholovom Potoku. V tomto volebnom období sa zvýšil počet členov spišského obvodu: ak v roku 1984 bolo 1933 členov, v septembri 1989 to bolo 2038. Dobrý je celkový členský stav na Spiši, keď sa však zoberú do úvahy jednotlivé miestne skupiny ukáže sa, že situácia nie je najlepšia. Pre ilustráciu uvádzame počet členov v jednotlivých miestnych skupinách: Krempachy — 416, Nová Belá — 314, Kacvin — 267, Jurgov — 160, Nedeca — 132,

Tribš 112, Repiska I — 99, Vyšné Lapše — 96, Nižné Lapše — 81, Čierna Hora II — 81, Čierna Hora I — 77, Lapšanka — 48, Repiská II — 48, Falštin — 47, Nedeca-Zámok — 28, Fridman — 25 a Durštin — 7 členov. Pekným príkladom v tejto oblasti sú Krempachy a Nová Belá, kde nielen ziskali okolo 30 nových členov, ale aj zorganizovali osobitné podujatia s kultúrnym programom, kde slávnostne odovzdali členské legitimácie. Členská základňa je veľmi dôležitá, pretože jadro krajanskej organizácie tvoria starší a najstarší krajania, ktorí, žiaľ, od nás navždy odchádzajú. Preto nábor nových členov, mladých krajanov, je pre našu Spoločnosť existenčnou otázkou.

Obvodný výbor mal v priebehu tohto volebného obdobia iba štyri zasadania, ktoré boli venované bežnej organizačnej činnosti, kultúrnej práci a vyučovaniu slovenského jazyka na základných školách. Na základe týchto zasadanií možno povedať, že bola slabšia organizačná práca OV. Podobný nedostatok bol aj v miestnych skupinách, kde sa zriedka schádzali výbory MS a ešte zriedkavejšie sa konali členské schôdze.

Takmer v každej v miestnej skupine je klubovňa, ktorá najčastejšie plní úlohu organizačnej miestnosti, ale aj často funkciu kultúrneho a spoločenského centra a dedine. Najlepšie a efektne pracovali klubovne v Novej Belej a Krempachoch. Viaceré klubovne nerozvíjali širšiu a kvalitatívnu činnosť z ohľadu na veľmi slabé vybavenie a nedostatok patričného zariadenia. V tomto volebnom období bola zrušená činnosť klubovne v Nedeci-Zámku z ohľadu na nedostatok vhodnej miestnosti. Naďalej chýba klubovňa v Durštine a tiež v novozaloženej MS v Repiskách. V tomto volebnom období sa po rokoch podarilo postaviť kachľové pece v klubovni vo Vyšných Lapšoch, ale otázka dokončenia poschodiela stále nie je vyriešená a to kvôli nedostatku finančných prostriedkov.

Najdôležitejšou otázkou v našej organizácii je slovenské školstvo. Situácia nie je najlepšia. V uplynulom volebnom období ubudli na Spiši dve školy, v Tribši a Čiernej Hore č. 1. Slovenčina sa začala vyučovať v Základnej škole č. 2 v Repiskách, vďaka osobnej iniciatíve učiteľa Alojza Rusnáka a tamojších krajanov. Celkovo v školskom roku 1988/1989 sa na 10 spišských školach slovenčinu učilo 377 žiakov.

Na kultúrnom úseku v tomto medzizájdom volebnom období mal obvodný výbor na Spiši pozitívne výsledky, ale aj neúspechy. Ku kladným výsledkom v kultúrnej činnosti patrí väčší počet kultúrnych podujatí, ktoré sa uskutočnili v tých miestnych skupinách, v ktorých existujú reálne podmienky. Na teréne spišského obvodu sa konala väčšina tradičných prehliadok — divadelné, folklórnych súborov a dychových hudieb. A práve prehliadky dychových hudieb si ziskali priaznivcov a tešili sa mimoriadnemu uznaniu a záujmu krajanov, stali sa manifestáciou slovenského obyvateľstva. V tomto volebnom období sa konali štyri prehliadky dychových hudieb. Castejšie boli pozývané súbory a divadelné skupiny zo Slovenska a konali sa zábavné podujatia za účasti hudobných skupín zo Slovenska. V spišských obciach vystupoval aj divadelný súbor z Podvylka.

V súčasnom období sú na Spiši dva folklórne súbory — v Nedeci a Novej Belej, dva divadelné krúžky — vo Vyšných Lapšoch a Nedeci a 3 dychovky — v Novej Belej, Jurgove a vo Vyšných Lapšoch. V tomto období prestal pôsobiť spojený súbor Nová Belá-Jurgov, v Kacvine a v Krempachoch. Najčastejšimi pŕincinami tohto stavu je nedostatok záujemcov, kvalitný inštruktor, chýba inštruktážna a choreografická pomoc a pod.

Najlepším folklórnym súborom Spoločnosti je nedecká Veselica, ktorá najčastejšie vystupovala nielen doma, ale aj na Slovensku. Veľmi dobre si vedie detský súbor z Novej Belej, ktorý má z roka na rok väčšie úspechy. Vlani sa po prvýkrát zúčastnil na festivale v Detve. Za päťročné obdobie bola najlepšia činnosť MS v Novej Belej, Nedeci a Krempachoch, ku ktorým ešte treba príčleniť MS vo Vyšných Lapšoch a Jurgove.

V uplynulom volebnom období sa konali oslavky 40 rokov existencie krajanskej organizácie. Slávnostná obvodná schôdza sa us-

35. HVIEZDOSLAVOV KUBÍN

Hviezdoslavov Kubín — celoslovenská prehliadka uměleckého prednesu a divadelok poézie sa tento rok konala od 27. do 30. septembra v Mestskom kultúrnom stredisku v Dolnom Kubíne. Toto pekné podujatie sa po prvý raz konalo v r. 1945. Zredukovalo sa z úcty k nášmu najväčšiemu básnikovi Pavlovi Országovi Hviezdoslavovi, podľa ktorého bolo pomenované. Odvtedy sa uskutočnilo už 35 ročníkov, ktoré natrvalo zakotvili v slovenskom kultúrnom dianí.

Tento rok na pozvanie Matice slovenskej po prvý raz prišli do Kubína i naši krajania: víťazka našej recitačnej súťaže Katarína Knapčíková z Hornej Zubríc a Mária Krišiačeková z Nedeca. Sprevádzala ich učiteľka slovenčiny zo školy č. 1 v Hornej Zubrici Vladislava Bogaczová a úradujúci člen ÚV KSSČaS Eudomír Molitoris. Naše žiačky boli, pochopiteľne, hostmi a recitovali len na družobnom stretnutí so žiakmi základnej telovýchovnej školy v Dolnom Kubíne.

Tohoročný XXXV. Hviezdoslavov Kubín ukázal obdivuhodnú úroveň amatérskeho uměleckého prednesu poézie a prózy. Prišli tam samozrejme tí najlepši spomedzi niekoľko tisíc uchádzačov z celého Slovenska, pre ktorých hovorené slovo má najvyššiu estetickú hodnotu.

Podujatie sa začalo slávnostným zhromaždením pred sochou P.O. Hviezdoslava na dolnokubínskom námestí a položením vencov na básnikovom hrobe na mestskom cintoríne. Prvý večer patril vlastne spomienkam na predchádzajúce ročníky a ich víťazov, ďalšie — mladým recitátorom. Okrem nich sa početnému publiku predstavilo tiež niekoľko divadelok poézie, o.l. Femina zo Senice, Kontakt z Humenného, Tumáš z Bratislav, KNAP z B. Bystrice, Zaramba-timburáci z Prešova a pod. Väčšina z 21 súťažiacich recitátorov prezentovala vysokú úroveň uměleckého prednesu.

Súčasťou Hviezdoslavovho Kubína bola výstava prác známeho výtvarníka Petra Matisa (vysta-

voval aj v Krakove), autora scénografie a plagátu HK. Časť súťaživých rodísko P.O. Hviezdoslava — Vyšný Kubín, pozreli si miesto, kde stál jeho rodinný dom a vypočuli si organový koncert v prekrásnom drevenom kostolíku v Leštiniach.

Pobyt v Kubíne nám priniesol množstvo dojmov. Naše mladé recitátorky sa takto zdôverili redaktorky týždenníka Orava: „Na Slovensku sme prvý raz a hned na takomto významnom podujatí. Tešíme sa, že sme tu mohli prísť, len škoda, že nemáme viac možnosti spoznať krajinu, o ktorej sa učíme v škole.“

Naše žiačky s učiteľkou V. Bogaczovou. Foto: F. Lašut

Naša delegácia sa v Dolnom Kubíne stretla s veľmi milým priatim. Neboli sme tam neznámi, o čo sa postaral šéfredaktor INFO XXXV. Hviezdoslavovho Kubína Ján Schuster, ktorý pripravil informáciu o činnosti našej organizácie. Treba sa však zamyslieť nad tým, ako sa naša krajanská mládež môže zapojiť do dolnokubínskej súťaže. Možnože by bolo lepšie, keby se v budúcnosti tohto podujatia zúčastnili naši žiaci z jablonského lycée. Hádam sa to podarí.

LUDOMÍR MOLITORIS

kutočnila v Krempachoch a ústredné oslavu Spoločnosti v Nedeci za účasti predsedu Matice slovenskej a veľvyslance ČSSR v PER.

V roku 1988 uplynulo 30 rokov od vydania 1. čísla časopisu Život. I keď zvláštne oslavy tohto výročia sa nekonali.

V uplynulom volebnom období sa podarilo vybaviť čas klubovní hudobnými nástrojmi, krojmi a zariadením pre klubovne, napr. hudobné nástroje so zosilňovacou technikou pre Nedecu a Novú Bebu, premietáky pre Krempachy a Vyšné Lapše, kroje pre súbor v Novej Belej a pod. Boli pomaľované a opravené niektoré klubovne. V tejto súvislosti treba pochváliť krajanov z Novej Belej, ktorí si väčšinu prác pri obnove klubovní vykonali samostatne, čiastočne hradili aj výdavky spojené s opravou.

Vážnu otázkou pre našu organizáciu je udržanie slovenského jazyka v kostoloch. Za viac než štyridsať rokov sa farári a miestni neprajníci pričinili o to, že slovenčina v niektorých obciach úplne alebo čiastočne z kostolov vymizla. Márne boli snahy a boj krajanov o prinavrátanie slovenského jazyka do kostolov. Od augusta t.r. sa v dvoch spišských farnostiach — Krempachoch a Novej Belej začali odbavovať omše v slovenčine, mimo kázne a evanjelia. Nestalo sa tak bez práce. Miestni krajania si to doslova vyšliapali a vybojovali po dlhých rokoch. Cirkevné otázky sice nespadajú do činnosti Spoločnosti, ale predsa cirkev zohrávala dôležitú úlohu v živote krajanov medziiným pri pestovaní materinského jazyka.

Tak ako po iné roky, aj v tomto období bola cieľná pomoc Matice slovenskej, ktorá zabezpečuje slovenské časopisy a knihy pre klubovne a školy, organizuje detské rekreácie, choreografické kurzy a umožňuje krajskej mládeži študium na stredných a vysokých školách na Slovensku. V súčasnosti študuje na Slovensku 19 mladých ľudí zo Spiša.

Záver správy hovoril o tom, že delegáti obvodnej schôdze by mali zhodnotiť a urobili závery z päťročnej činnosti obvodného výboru na Spiši, taktiež zvoliť nový výbor a výpracovať taký program, ktorý by najlepšie zodpovedal čo najširšiemu počtu krajanov.

Dalším bodom programu schôdze bola diskusia, ktorou sa zúčastnilo 11 krajanov. Diskusia bola pružná a živá. Krajania hovorili predovšetkým o problémoch slovenského školstva a cirkevných otázkach na Spiši. Krajan Dominik Griglák z Vyšných Lapšov

hovoril o tom, že povinnosťou každého rodiča Slováka a krajanu je zapisovať deti na vyučovanie slovenčiny. Nevie si predstaviť, ako môže dieťa rozkazovať svojim rodičom, že sa nebude slovenčinu učiť. Predsa také dieťa nevie, čo je potrebné a práve rodiča by mali svoje deti vychovávať a usmerňovať. „Mám päť synov — povedal kraján Griglák — a všetci sa učili slovenský jazyk, ani jeden z nich sa mi neopovážil povedať, že sa nechce učiť“.

V svojom diskusnom príspevku krajan Anton Pivočárik hovoril o veľkých premenách v Poľsku. Podčiarkol, že také premeny by sa mali uskutočniť u každého krajanana a v našej organizácii. V súčasnosti sa každá národnosť hľási k svojmu rodu a na to by sme mali pamätať aj my, Slováci. Dopolnil sa slovenčina vyučovala ako nepovinný predmet a práve by to malo byť naopak. Mali by sme sa dožadovať v ministerstve školstva, aby slovenský jazyk bol povinný na všetkých školách na Spiši a Orave, tzn. tam, kde žijú Slováci. Nás materinský jazyk by mal byť predovšetkým v školach a kostole. Taktiež hovorili o tom, že by sme sa mali dožadovať rovnakých podmienok, aké majú Poliaci v Československu. O nás Slováčok v Poľsku sa pišu všetjaké články, zväčša neprajné, ako napr. v novinách Katolik a Na przelaj, na ktoré musíme spontánne reagovať a odpovedať. Krajan Pivočárik diskutoval aj o hospodárskych problémoch, s ktorými sa trápi obyvatelia Spiša, napr. o zlom zásobovania obchodov a nevyhovujúcich otváracích hodinách v nich, ako aj o tom, že v poslednom období zrušili benzínovú pumpu v Czorsztyne.

Krajan Andrej Skupin podrobne porozprával o tom, ako delegácia z Novej Belej a Krempách vybavovala dlhé roky bohoslužby v slovenčine. Konečne od 20. augusta t.r. sa v kostoloch v Novej Belej a Krempachoch uskutočňuje liturgický obrad okrem evanjelia a kázne slovensky. Ďalej vyzval krajanov, aby delegácie z každej spišskej obce si najprv žiadali farára o slovenský liturgický obrad a keď to nepomôže, potom musia vystúpiť s požiadavkou do krakovskej kúrie. Vedľa to sú požiadavky, ktoré nám Slovákom patria. Všade ve svete majú národnostné menšiny bohoslužby vo svojej rodnej reči. Preto naďalej musíme bojovať o svoje práva.

Krajanka Anna Mačičáková hovorila o tom, že každý kraján by si mal uvedomiť to, že

duch materčiny sa rodí predovšetkým doma a potom v škole a v kostole. Každé dieťa rodičia musia najprv vychovať vo vlasteneckom duchu, preto otázka školstva záleží najmä od krajských rodičov. S diskusným príspevkom o školstve vystúpil aj kraján Ján Repiščák z Repisk, ktorý poinformoval, že učiteľka slovenčiny odchádza do dochôdku a je nutné sa postarať o nového učiteľa.

Na záver diskusie predseda Ján Molitoris informoval prítomných o tom, že delegácia UV bola na ministerstve školstva a dostala príslušub, že od budúceho školského roka v lúčku v Jablonke žiaci si budú môcť zvoliť namiesto vyučovania ruského jazyka slovenčinu.

Delegáti OV KSSCaS na Spiši po vypočutí správy a diskusie udeliť absolútorm ustanovujúcemu výboru a podľačovali sa za doterajšiu prácu.

Ďalej nasledovali voľby nového obvodného výboru a delegátov na VIII. zjazd Spoločnosti. Vo verejnem hlasovaní bol za predsedu OV na Spiši jednomyselne zvolený Anton Pivočárik z Kacvinia.

V pláne práce obvodného výboru, ktorý si krajania určili do budúceho volebného obdobia, sa okrem iného hovorí o starostlivosti v nábore nových členov v každej MS, o zlepšení činnosti vo všetkých klubovniach, premietaní filmov, častejšom usporadúvaní schôdzí v MS, zabezpečení dvojjazyčných tabuľ na obchodoch a školách, organizovaní zájazdov členov na Slovensko, ako aj starostlivosti vo vyučovaní slovenčiny, zabezpečení učiteľov a usporiadanie schôdziek učiteľov s predsedmi MS, na ktorej sa bude hovoriť o problémoch a ľažkostach v školstve. Krajania taktiež prednesli návrh, aby OV na Spiši písomne vystúpil s petíciou do krakovskej kúrie vo veci vykonávania bohoslužieb v slovenskom jazyku, ako aj písomne vystúpil u príslušných úradov so žiadostou, aby našu organizáciu financovala Československá vláda, keďže od budúceho roka pravdepodobne nedostanemu žiadnu dotáciu.

Na záver schôdzky krajan Anton Pivočárik podľačoval všetkým prítomným za dôveru a vyzval predsedov MS do spoločnej práce. Predseda Ján Molitoris taktiež podľačoval bývalému spišskému OV za ľažkú prácu a zaželal novozvolenému výboru veľa sil a výtrvalosti, aby svoju prácou viedol obvod k väčším úspechom.

ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

DNI ZAKOPANÉHO VO VYSOKÝCH TATRÁCH

3. októbra t.r. v galérii umevia vo Vile Flóra v Starom Smokovci boli otvorené tradičné Dni kultúry Zakopaného, ktoré trvali takmer tri týždne. Ich súčasťou boli medziiným výstavy gobelinov Idzii Grzybekovej-Henicovej a malieb i kníh Romana Hennela, koncerty učiteľov a žiakov zakopanskej hudobnej školy pod vedením jej riaditeľa Cezaryho Wagnera. Svojim talentom a vyspelou hrou očaril publikum na koncerte vo Vile Flóra najmä žiak hudobnej školy, znamenitý huslista Przemysław Bachleda-Zarski. Znalci porovnávajú jeho talent s majstrovstvom známeho súčasného husľového virtuóza Konstantego Kulku.

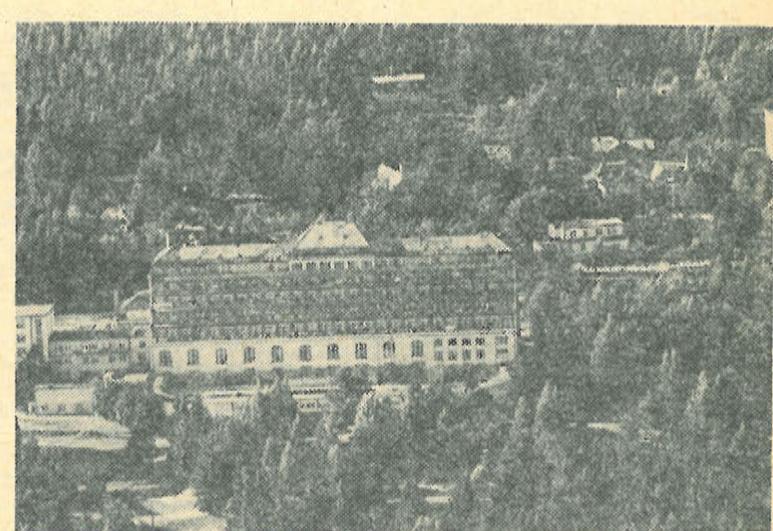
Veľký záujem vzbudzovali výstavy poľských umelcov, najmä čierovné gobeliny od Idzii Grzybekovej-Henicovej, gobeliny zoobrazujúce skutočnosť, vystavované

né v galériach v Starom Smokovci a Tatranskej Lomnici. Hodno tu poznamenať, že exponáty od tejto umelkyne hned po skončení Dni kultúry Zakopaného vo Vysokých Tatrách poputovali na ďalšie zahraničné výstavy — do Viedne a Švédska.

Ďalší umelec Roman Hennel, ktorý prezentoval svoje diela na Slovensku, je spisovateľom a súčasne maliarom trvale bývajúcim v Krakove. Vo svojej tvorbe sa však venuje predovšetkým tatranskej tematike. Nébudo, že si vydobyl trvalé miesto v kultúrnych výsledkoch Zakopaného.

Veľký úspech mali koncerty učiteľov a žiakov zakopanskej hudobnej školy pod vedením jej riaditeľa Cezaryho Wagnera. Svojim talentom a vyspelou hrou očaril publikum na koncerte vo Vile Flóra najmä žiak hudobnej školy, znamenitý huslista Przemysław Bachleda-Zarski. Znalci porovnávajú jeho talent s majstrovstvom známeho súčasného husľového virtuóza Konstantego Kulku.

V rámci Dni kultúry Zakopaného vo Vysokých Tatrách sa

Starý Smokovec — dejisko Dni Zakopaného v Tatrách

tiež konali rôzne stretnutia a besedy s poľskými horolezci a pracovníkmi Horskej záchrannej služby, ktorí rozprávali o svojich skúsenostiach a zážitkoch z rôznych záchranných akcií a o spolupráci so slovenskými záchrancami.

Dni kultúry Zakopaného vo Vysokých Tatrách boli vydareným podujatím. Na budúci rok sa zase v Zakopanom budú konať Dni kultúry Vysokých Tatier, ktoré dôsfajme, budú rovnako úspešné.

STANISLAW KALAMACKI

EMO BOHÚŇ

VOJENSKÁ HISTÓRIA

— Viete, s kým som sa stretol hneď po vojne, pán Tolnoky? — začal som raz pri pochárikoch koňaku rozhovor so svojím dobrým známym. — S nadporučíkom Silkym.

— So Silkym? — zachrčal Tolnoky a zlovestne sa mu zablýskalo v očiach. — A zastrelili ste toho psa?

— Nie, nechal som ho tak.

— To ste zle urobili. Veď sme sa zapísali, pamäťate sa predsa, že až sa raz po vojne s ním stretneme, že ho zabijeme. Bol to predsa vrah!

— Človek je zvláštny, pán Tolnoky. Vtedy na fronte by som ho bol odpravil bez najmenších výčitiek svedomia, ale keď už bol po vojne, nič viac pre mňa ten zloduch neznamenal, len hromadu neštastia. Bol taký zmordovaný, že sa mi ho stínil doraziť.

Tolnoky nechápavo krútil hlavou, no a potom pri nových kašiakoch rozhovorili sme sa o tomto nadporučíkovi, ktorý bol našim veliteľom na fronte, a pospominali sme oňom niekoľko historiek. Bol to najprisnejší dôstojník celej divízie. Tolnokho, nevedno prečo, asi vybadal v ňom nepriateľa cisára pána i jeho poriadku, preháňal, dával mu najťažšie služby, a keď sa Tolnoky proti jeho rezkazu raz vzoprel, dal ho na tri hodiny vyviesť, hoci tento druh trestu ku koncu vojny bol už dávno zakázaný. Vtedy sa Tolnoky zaprisahal pred všetkými, že Silkyho zastrelí. Onedlho sa mu naskytla príležitosť.

Stalo sa, že Tolnoky bol zaradený ako nočná stráž so strojnou puškou k muničnému skladu, ktorý bol silne strážený. Bol obobhaný ostatným drôtom a na každom rahu rozahlášeným skladu, ktorý sa tiahol skoro na pol kilometra, stála stráž. Silky chodieval stráž kontrolovať a Tolnoky sa rozhadol, že pri tejto príležitosti, keď sa Silky k nemu priblíži, bez vyzvana spustí do neho poriadnu dávku. Pri vyzetrovaní sa potom vyzvorí, že strieľal na postavu, ktorá sa v tme k nemu priblížovala a nezastavila sa ani na opäťovné vyzvanie, len ďalej kráčala k muničnému skladu. Jediný svedok, ktorý by ho mohol usvedčiť, bol sám nadporučík Silky, no ale ten bude už vtedy dávno tam, kde ho kopú.

Tak sa i stalo.

V tej kritickej noci sedel Tolnoky pri mure muničného skladu za svoju strojnou puškou a vytreštenými očami díval sa do tmy, napinajúc sluch.

Ale nech nám povie Tolnoky, ako sa to tej osudnej noci zbehlo.

A Tolnoky sa len divne usmial, zamyslel sa na chvíľu, potom vyprázdnil za sebou tri pocháriky a spomínal:

— Sedel som za mašingverom a čakal na nadporučíka. Nervy som mal napäte do prasknutia a srdce mi div nevyskočilo z hrudi. Chystal som sa k vražde! Nebolo to také jednoduché, ako som si za vidna predstavoval. Ruky mi kľčivo stískali rukoväť strojnej pušky a prst, ktorý som mal pohotové priložený na spúšťu, sa mi triasol. Nec bola čierna a tichá a v tom tiche som odrazu počul bližiť sa kroky. I v tej hustej tme som zreteľne videl, alebo sa mi to len zdalo, bližiť sa postavu. Prichádzala vždy bližšie a bližšie práve opäto hlavní mojej zbrane. V ústrety smrti.

Hovorí, že bola veľmi tmavá noc a fažko bolo dovidieť na vzdialenosť niekoľkých

krokov, nie to, aby som mohol poznať človeka, ktorý proti mnene kráčal. Ale tu mi prišiel na pomoc reflektor nedalekej strážnej veže, ktorého svetelný kužeľ poskakoval a kízať sa popri drôtenom plote skladu a na okamih osvetil bližiacu sa postavu. V tom svetle spoznal som nadporučíka až neskutočne jasne, akoby bol odrazu zo zeme vyrástol, a zlatý metál na prsiach sa mu v tej chvíli ostro zaistril. Usta mal zovreté a kútiky stiahnuté k pohrdlivému a škodoradostnému úsmevu. Viem, čo si v tej chvíli myslieť. Na nič iného tá jeho krvilačná duša nemohla myslieť, len na to, že sa mu podari zastihnuť ma spiaccho na stráži. A iste sa už tešil pri pomyslení na tú slast, keď vydá rozkaz, aby ma pre túto nedbalosť zase za tri hodiny vyviazali.

Urobil ešte niekoľko krokov, svetelný pruh sa z neho skízel a znova ho zahalila hustá tma. Ale v tom okamihu pritisol som spúštač a strojná puška vychrlila na neho salvu. Bol odo mňa na dvadsať krokov a vypálil som na nadporučíka najmenej tridsať striel. Keď výstrely odrachotili, nastalo veľké ticho. Spustil som ruky. Všetka nervozita, ktorú som doteraz pocitovali, odrazu zmizla a vydýchol som si ako ten, čo už má za sebou neprijemnú povinnosť. Všetko sa udalo tak, ako som si predstavoval, a vedel som aj to, čo bude nasledovať. Po kratkom tichu okolie sa odrazu rozhýbe, akoby niekto prevrátil včeli ú, svetelné pruhy reflektorov strážnych veží začnú diwo poskakovať, na každom podozrivom mieste spretínajúťmu a nakoniec pribehne hliadka a jej veliteľ sa ma opýta, čo sa stalo. Pokojne mu budem hliásiť, že asi na dvadsať krokov odstiaľto, tam vo tme, v niektornej priehlbinke leží na sítu rozstričaná mŕtvola. Neviem čia. Ten človek, ktorého som zastrelil, poviem, bližil sa ku mnene a na opäťovné moje vyzvanie nezastal, a preto som po ňom strieľal tak, ako to predpisuje dinstreglama o povinnostach vojaka na stráži. A na druhý deň všetko bude v poriadku. Dôstojníci budú si čo vrašíť čele a možno, že niektorý z nich poznamená, že nemusel si hneď strieľať, pozri, zabil si nám najudatnejšieho oficiera, ale no, ináč si veru nemohol, postupoval si ako dobrý vojak, dostaneš vyznamenanie.

Takto som si hútal, sediac na zemi za strojnou puškou, a ušúval som si cigaretu. Ale predsa som len nebol taký pokojný, lebo ruka sa mi triasla a tabak sa mi trúsil na zem. Ale načo tá nervozita, čoho báť? Veľ ten, čo by mohol dosvedčiť, že som ho ani raz nevyzval, aby zastal, leží horeznačky, a iných svedkov nenie. Ešte ma aj pochyália za svedomité plnenie povinnosti. A poriadni ľudia, ubohí vojaci, trýznení Silky, budú zbaveni krvavého psa. Plnými plúcamy vydychoval som dym cigaretu, ktorá sa po každom zatiahnutí rozžavila a osvetliala mi končeky žltých prstov, ktoré som nevدوjak skúmal, či neuvidím na nich krv. Lebo, keď človek zabiije, zakrvaví si obyčajne ruky. Hľúpost! Ja som sa ho predsa ani prstom nedotkol, to guľky... tie by mali byť zakrvavené...

O chvíľu sa všetko tak zbehlo, ako som predvídal. Nec odrazu ožila, odniekadal sa ozvali hlyasy a bolo počutí kroky, mnoho krokov, ktoré sa bližili ku mnene. Aha, už idú po mňa. Padlo na nich svetlo reflektora a osvetľovalo ich cestou, kym nedošli ku mnene.

Boli to dva vojaci, ktorých viedol rotmajster Deményi.

Zvolal som na nich podľa predpisu:

- Halt! Wer da?
- Rotmajster Deményi a dva muži.
- Heslo?
- Zelený hrach.
- Dobre, môžete pristúpiť.

Prikočili ku mnene. Deményi bol vysokej postavy s vykrútenými fúzmi, ktoré mastil lojom. Mal červenú, prekrvenú tvár, široké plecia, bol pravým typom rakúsko-uhorského rotmajstra. Nemal som nikdy v láske tohto otrockého služobníka.

— Co sa tu stalo? — opýtal sa prisne.

— Pánu rotmajstrovi hlásim poslušne, že niekto sa sem bližil a ani na opäťovné vyzvanie sa nezastavil, tak som streli podľa predpisu. Tam bude ležať niekde, tým smerom.

— Konali ste správne. No prišiel som vás zameniť. Kaprál Janota prevezme stráž a vy pôjdete so mnou.

Jeden z vojakov sadol si hneď za strojnú pušku a mňa rotmajster a druhý vojak vzali medzi seba.

Ten človek sa bližil ku mnene tichými, mačiacimi krokm, ale ja som ho s pozoroval... — začal som cestou rotmajstrovi vysvetlovať, ale on ma ostro zarazil.

To všetko si poviete na veliteľstve.

Veliteľstvo bolo nedaleko v starom napoly zručanom pivovare. O niekoľko minút boli sme na mieste, prešli sme širokou bránu a vstúpili sme do budovy. Na konci tmeavej chodby rotmajster otvoril dvore a takrečeno ma vsotil do priestrannej miestnosti, osvetlenej petrolejovou lampou. Uvidel som obraz, od ktorého mi všetka krv zmrzla v žilách.

Pod petrolejovou lampou, ktorá visela z povaly, za písacím stolom sedel nadporučík Silky a díval sa na mňa.

Rotmajster podľa predpisu zrazil opätky a hlásil:

— Pánu nadporučíkovi poslušne hlásim, že som predvedol fórmajstra Tolnokho podľa rozkazu!

Ako hovorím, za stolom sedel nadporučík Silky a díval sa na mňa zvláštnym pohľadom, vyjadroval akúsi samofúbosť a pohľadanie. Sedel tam živý, pohnedne opretý o operadlo stoličky, zdalo sa mi, že sa ironicky usmieva a zrejme sa dobre zabáva nad mojím očividným prekvapením. Tužkou poklepáva po stole. Lampa, ktorá visela nevysoke nad jeho hlavou, jasne mu osvetľovala tvár, ktorá sa pomaly menila a zdalo sa, že sa raduje, akoby z nejakého vydareného žartu. Tvár sa mu usmievala, ale tie oči... tie oči. Nikdy nezabudnem ich očľovo chladný pohľad. Oči mal zelené ako šelma. Stál som pred ním ohromený, nijako nechápac, ako sa mohlo stať, akým zázrakom, že Silky tu sedí a díva sa na mňa. Predsa som vychýreným strecom a je absolútne vylúčené, že by som ho nebol trafil. No darmo mi to hučalo a vrelo v hlave. Silky bol živý. Zastrelil som hádam niekoho iného? Nie, dobre som ho videl v ostrom osvetlení, bol to on, čo sa ku mnene bližil. I keď som tento zázrak nijako nevedel pochopiť, pochopil som veľmi jasne, že v tejto chvíli odbijajú moje posledné hodiny a že zajtra o tomto čase pre pokus vraždi na dôstojníkovi budem sa už niekoľko hodín hompať vo vetre na povraze na konári niektorého stromu, ktoré rastú pred budovou veliteľstva. Pokus o vraždu veliteľa na fronte sa u každého vojaka na svedectve zastrelením alebo obesením.

Nadporučík Silky neprehovoril ani slovo, vychutnával túto zvláštnu situáciu. Díval sa na mňa a klopkal stále ceruzkou po stole a ja akoby som bol počul klepot frontového telegrafo, ktorý oznamuje, že fórmajster bude obesený, bude obesený... obesený...

Naklonil sa na stoličku na ľavý bok, aby mohol siahnuť do pravého zadného vrecka na nohaviciach. Pozoroval som ten pohyb a nič iného som si nemohol myslieť, ako že Silky siaha po revolveri, aby ma sám zastrelil a neprenechal túto zábabu katovi z polovania. Ala nadporučík miesto pištole vytiahol z vrecka striebornú tabatierku, z ktorej si pomalými, lenivými pohybmi vybral ciga-

retu, zapálil si ju a dym z nej s rozkošou vyfukol dohora. A len potom sa konečne ozval:

— Co sa tak prekvapene dívate na mňa, fórmajster Tolnoky?

Neodpovedal som. V tej chvíli vznikla vo mne nádej, že sa azda prihodilo niečo, čo neviem pochopiť, alebo že človek, čo tu sedí, nestál predo mnou, že som sa stal vtedy obeťou nejakej halucinácie, a tak nemám sa čo ho báť, lebo som zastrelil niekoho iného.

— Viete, prečo vás sem predviedli? — zažnala osudná otázka.

— Poslušne hlásim, že áno. Bol som sa stráži a zastrelil som tam človeka.

— Tak je, skoro tak. A preto ste ho zastrelili?

— Bola to moja povinnosť. Blížil sa ku mne a nakoľko na moju opäťovnú výzvu nezastal, tak som podľa predpisu použil zbraň.

— Kto bol ten človek?

— Neviem, pán nadporučík. Iste nejaký vyzvedač.

— Teda neviete, kto to bol. A poznali by ste ho, keby ste ho ešte raz uvideli pred sebou takto osvetleného, ako som teraz ja?

— Rozhodne by som ho nepoznal. Bola vtedy tma a ja som videl len obrys človeka.

— Len obrys? A nebola náhodou tá postava, čo sa k vám približovala, osvetlená v tom rozhodnom okamihu reflektorm? Viem, že bola tma. Ale reflektory na strážnych vežiach neustále menia smer. A tak neosvetili náhodou práve vtedy človeka, na ktorého ste streliili?

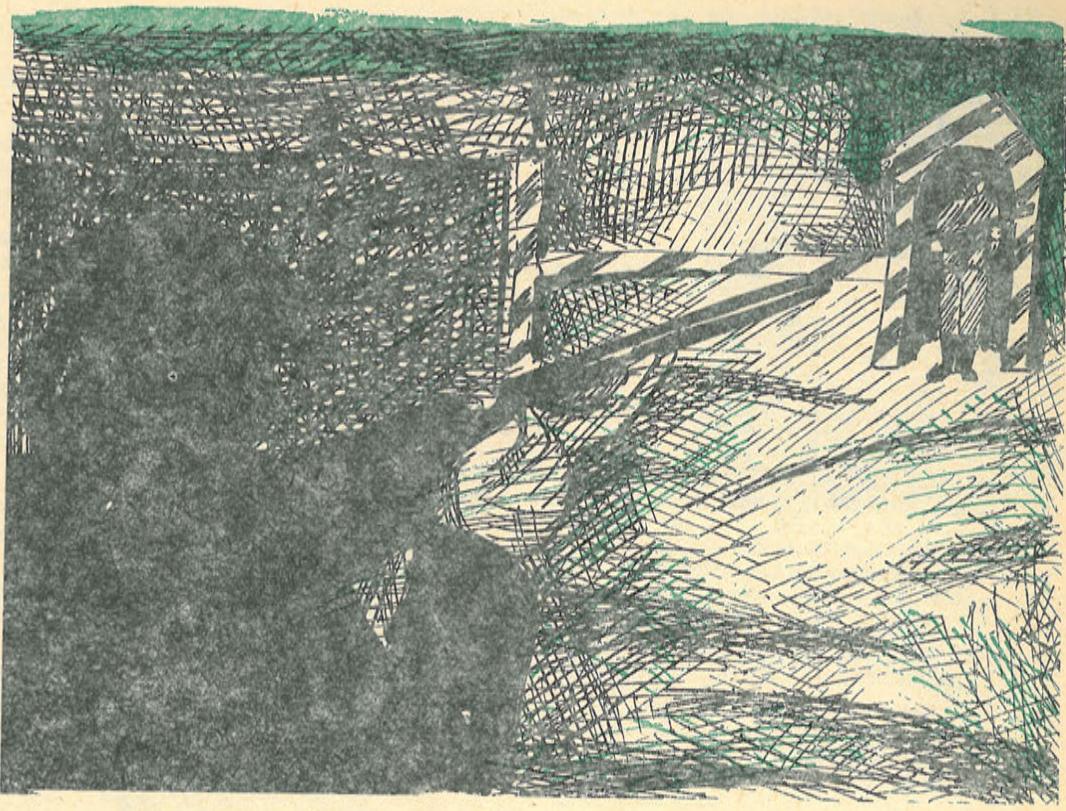
— Áno, osvetlili, pán nadporučík, ale len na okamih a skutočne náhodou, nečakane, a hneď nato sa tá postava zase ponerala do tmy. Ten miň stačil, aby som na neho zacieli, ale nastačil, aby som ho spoznal, už i preto nie, že reflektor oslepli i mňa.

— Vaše vysvetlenie prípadu zne pravdepodobne.

Tieto slová povedal bez prizvuku presvedčenia a nasledovnú dávku dymu z cigarety vyfukol teraz smerom ku mne a pritom zase zabodol mi do očí svoj chladný zrak. Uvedomil som si, že sa so mnou zahráva ako mačka s myšou a že jeho pokoj je len predstieraný, že odrazu len vybuchne v divoký rev. A to ma nazlostilo. Môj strach zo smrti zmizol a pochytila ma zúrivost. Málo chýbal, že som nevyviedol v tej chvíli nejakú hlúpost a neskočil som tej hyene na krk. Málo chýbal, že som mu do očí nevyspal holú pravdu a nevykričal, že ho nenávidím a štim sa ho ako smradlavého tchora. Ale premohol som svoju zúrivosť, lebo mi odrazu zislo na um, že ma práve knej chce nadporučík vyprovokovať. Uvedomil som si, že mi ide o život, a každá neopatrnosť a prenáhlosť môže ma stáť krk. Je to divné, ale človek nikdy neprestane bojať o svoj život až do posledného dychu, ani vtedy nie, i keď ho už rozum presvedčil, že boj je márný a niesie záchrany. Kŕčovitá snaha držať sa života, tento pravký pud, a rozum sú dve veci, ktoré sú u človeka ostro oddelené. Tu som teraz v tomto starom pivovare, v ktorom kedysi varili pivo, v jednej miestnosti s týmto oplanom a mojím budúcim vrahom, tu len na niekoľko sto metrov od frontu, kde sa bez prestania zabijajú. V tejto vojne padli už milióny, nuž čože je môj život, čo znamená pri tomto hromadnom vraždení? Iste nič, pravda, keby o mojom živote uvažovali niekto iný, a nie ja. Ale takto, keď uvažujem o cene svojho života ja sám, zdá sa mi zrazu, že môj život má takú cenu ako život všetkých ostatných dohromady. A preto sa života treba držať zubami-nechťmi a za nič na svete sa ho neslobodno vziať... iba... áno, za niečo, áno! Za ideu. Za nejakú veľkú a vznešenú myšlienku, za niečo, čím by som pomohol... Ale tu nebolo nijakej vznešenej myšlienky, iba ak... keby som vedel, že svoju smrťou zahubím i tohto netvora, a tým zadržím stovky životov, tak áno. Vidite, výdruh, ako sa vie zmeniť odrazu problém života a smrti!

— Hovorite, fórmajster Tolnoky. — opýtal sa nadporučík, — že bližiacu sa postavu ste vyzvali, aby zastala?

— Áno, pán nadporučík.

Kresba: Areta Fedaková

— Vyzvali ste ju len tak v duchu, alebo nahlas?

— Nahlas. Zvolal som na ňu Stoj! Kto tam?

— Podľa predpisu.

— Áno, podľa predpisu.

— No to je skutočne zaujímavý prípad, fórmajster Tolnoky. Vy ste bližiacu sa osobu vyzvali, aby zastala, ale ona nič. Je to celkom možné, podotýkam. Bolo ticho, bola noc, bolo tma a vo tme dobre nepočuť. Však v noci, v tichej noci nepočuť, čo?

— Tak teda počúvajte, fórmajster Tolnoky, teraz si už povieme pravdu a skončime túto komédiu, lebo som už ospalivý a chcem si ísť ľahnuť. Zrekapitulujeme celú túto smiešnu prírodu. Skutočne smiešnu. Lebo vy niste len vrahom, ale čo je ešte horšie, polutovaniachodným fórmajstrom. Viete veľmi dobre, že tou bližiacou sa postavou bol som ja sám. Aby nebolo nijakých pochybností a aby ste mohli dobre zacieliť, reflektor vám dokonale poslúžil a osvetlil ma v plnej paráde. Museli ste ma dobre poznáť. Aby vy ste ma nevyzvali, aby som zastal, ale naopak, vy ste čakali, aby som sa priblížil k vám na najistejší dosťrel, boli ste ticho, ani ste sa nepohli, aby ste ma nezaplašili, a ja, priznávam sa vám, kráčal som ticho, lebo som dýhal, že vás pristihnem na stráži spáť. Ale keď ma reflektor osvetlil a súčasne osvetil i vás, ja som vám vtedy v očiach zazrel divoký, vražiaci plameň a v tom mihu som pochopil, že vystrelite, že ma chcete zabíť. Pri prehliadke stráži bývam i na takéto prípady pripravený a tato moja obozretnosť mi zachránila život, život cenný pre kráľa a monarchiu. O nepatrny okamih vrhol som sa na zem skôr, ako ste vystrelili. Guľky fráli ponad mňa a nezasiahli ma, lebo som už ležal v malej priehlinke, ktorú na tom mieste istotne stvoril boh, aby som sa mohol zachrániť v prípade, že sa fórmajster Tolnoky odhodlá odpraviť ma na druhý svet. Tak to bolo, fórmajster Tolnoky?

Co som mal na tieto posmešné slová počuť? Nič. Milčal som a čakal na svoj ortie. Len som sa uprene díval na tú jeho hľadku, vyholenú a usmievavú tvár, ale v tejto chvíli skoro bez účasti. Bolo mi už jedno, čo sa so mnou stane.

— Rotmajster Deményi, odviedte ho do väzenia, dajte ho do želiez a zajtra ráno predvedie mi ho na výsluch.

Podpätky čížiem pána rotmajstra Deményho sa zrazili silne, ach, ten zotročený hľapák, a ja som sa o niekoľko minút našiel vo väzení. Bola to malá prízemná miestnosť na tej istej chodbe, len na niekoľko krokov od

úradovne, s jedným oblôčkom, na ktorom silné mreže prepúšťali vzduch a svetlo, ale neprepustili toho, kto sa za ne dostal. Bola tam drevaná priečna a hlinený džbán, ako to už býva.

Hned, ako za mnou zabuchli dvere, natiahol som sa na tvrdé dosky. Od ranného výsluchu ma delilo len niekoľko málo hodín. Výsluch bude ráno o siedmej ako obyčajne a po ňom ma obesia tu za pivovarom, tam niekde blízko záhadu, okolo ktorej stojat tie mohutné stromy. Za iných okolností predvedli by ma pred vojenský súd, ale pán nadporučík, ako ho poznám, nebude môj prípad takto komplikovať, rozsudok vynesie sám a dá ho hned i vykoná. Možno, že bude mať pre toto svojočiné konanie i neprijemnosť, malú, maličkú neprijemnosť, no ale on si to už nejak na vyšom veliteľstve urovná.

Dá sa pred smrťou spať a zaspáť? Neviem. Človek myslí na to, že prežíva niekoľko krátkej posledných hodín, a potom prestane byť naveky, na večné časy, navždy, čo nemožno pochopiť. Ale na takéto nepochopiteľné veci človek ani tak nemyslí, zaoberá sa skôr predstavami, ktoré sú jasné. Odrazu, a keď nepochopiteľné v tých posledných chvíľach života, zmizne predstava šibenice a zjavi sa vám pred očami vlnudný obraz širokej zelenej lúky spestrenej kvetmi, človek si predstaví voňavý smrekový les, v ktorom zurčí potôčik, zjavujú sa mu jeho dobrí známi, s ktorimi ešte včera hovorili, a vynoria sa mu obrazy z detsvá, malé, nepatrie, bezvýznamné udalosti i slová, ktoré niekde počul pred mnohými rokmi, a teraz sa mu vysrajú ich obsah alebo len prízvuk, a vidi obrazy tvári i niektorých bezvýznamných ľudí, s ktorimi nikdy nemal nič spoločného a ku ktorým ho nič bližšieho neviazalo. Mihajú sa pred ním obrazy z minulosti, striedajú sa rýchlo za sebou bez spojenia a logickej súvislosti. Človek si neskôršie nevie vysvetliť, ak sa nejakým zázrakom zachráni pred popravou, prečo si práve na tých ľahostajných ľudí alebo veci spomenul. A v tých chvíľach tiež ohodnocuje svoje činy. Položí si otázku, či napríklad stálo za to, že sa pokúsil odpraviť toho besného psa, a keby sa to bolo podarilo, či by to bolo naozaj niekomu pomohlo? Veď takýchto zložincov je na svete celá armáda, a keď i jedného z nich zneškodní, ostatní žijú ďalej. Alebo nie je to celkom tak? Možno, že je to ináč. Tito zločinci sú súčasťou veľkých ozubených kolies, ktorých zuby presne zapadajú do seba, a tak ženú ten mohutný stroj monarchie,

DOKONČENIE NA STR. 26

Karel Poláček

Malost člověka byla vždy zdrojem trpkého úsměvu Karla Poláčka, spisovatele, který se celým svým životem a dílem stavěl proti všem jejím projevům.

Realistický humorista a satirik 20. a 30. let, fejetonista, soudní zpravodaj, filmový scenárista demaskující vše nehumánní v životě, zejména soudobého městského. Tak jej představuje Slovník českých spisovatelů 20. století.

Své mládí prožil na malém městě Rychnov nad Kněžnou, kde začal hrát loutkové divadlo, psát pro něj hry a překládat. Později odchází na právnickou fakultu do Prahy, ale jeho studia přerušila 1. světová válka.

Od dvacátých let piše své první povídky a postupně přispívá do humoristických časopisů své doby. V tomto období se rovněž seznámí s významnými českými spisovateli bratry Čapky. Stává se

profesionálním novinářem a v Lidových novinách se sbližuje zejména s Karlem.

Poláček měl svá typická prostředí a s tím související téma. Důvěrně znal svět pravidelného návštěvníka kavárny, sportovního fanouška, hráče karet a kulečníku, redaktora, malého obchodníka a dalších lidí a lidček. Galerie jeho postav je bohatá, precizně vykresluje prostředí okresního města, fotbalové hřiště, soudní siň... Uměl naslouchat lidem v kavárnách, na úradech, ve vlaku stejně jako na letním bytě. Sám o sobě řekl: „Proto se vyhýbám senzačním látkám, neboť největší senzací je všechny život a proměnit je v aktuální a senzační považuji za největší úkol spisovatele.“

Postupně dospěl od novinového sloupku a povídky k významné románové tvorbě. „Okresní město“ (1936), „Hrdinové táhnou do boje“ (1936), „Vypredáno“ (1939). Na osudech svých postav ve válce ukazuje Poláček, že maloměsták není schopen rozbit skořápkou svého souectví ani působením největších dějinných ofes.

V jedné ze svých nejkrásnějších knih „Bylo nás pět“ se vrátil do svých klukovských let, do nádherného vesmíru našeho dětství, které v sobě objevíme v době, kdy je již nenávratně pryč, kdy skutečný svět kolem nás se změnil.

Stalo se krutou ironií osudu, že nejhorská forma maloměstštva, fašismus, jehož život násilně přerušila. Bylo to před 45 lety, v roce 1944.

Květiny, které denně pokládají lidé z nejrůznějších míst světa na torza osvětimských krematorii, patří i jemu.

PETR PUCELÍK, TA Orbis

KAREL POLÁČEK

Bylo nás pět (I)

Do školy chodím každý den kolem jednopatrového domu, na kterém je štit s nápisem Martin Bejval. A pod tím jest tiskacím písemem napsáno Povožnictví a obchod uhlím. Ten nápis je modré a červené vymalovaný a po obou stranách jsou zkřížená kladívka, což se mi velice líbí. Ale ještě více se mně líbí koňská hlava, co je přidělaná mezi dvěma okny v prvním patře. Když jsem byl malý, tak se mně ta hlava nic, ale docela němila, jelikož jsem se ji bál. Ona má porád otevřeno hubu a cení zuby. Ušklíbá se tak, jako by na mně něco věděla, počkej, ty kluku nezdárná, já to na tebe řeknu. Chodil jsem na ni žalovat, že se v jednom kuse na mně šklebí a já ji přece nic nedělám. Maminka mne musela chláčolit a pravila, že ta hlava mně nic nemůže udělat, jelikož je dřevěná.

Ale to mně mohla říkat porád a já jsem ji nechtěl věřit, jelikož jsem byl děsně hlučný. A když jsem šel kolem Bejvalů, tak jsem velice rychle utíkal. Já jsem si myslil, že koňská hlava povídá na mne šeptem všelijaké klepy. Někdy jsem poslouchal, jak šeptí: Proč's nejdří dneska polévku, takovou dobrou polévku? Já vím, žež trápil zrzavého kocoura Honzu, jelikož jsi mu přidělal na tlapky ořechové skořápky a on chodil po baráku a hlučně klapal a byl z toho velice mrzutý, jak k tomu přijde? Neviš, že cítí bolest jako ty, nedělej mu trampoty. A kdo vydloval služecké Krystýně rozinky z vánocky, hé!

Já jsem pravil, že to není prauda a nech si to a žalobníci přijdou do pekla a čerti budou do nich štouchat vidlemi, aby nežalovali. Ale ona se porád šklebí a porád něco šepťá tichým hlasem, však já popadnu klican a bácnu ji, aby se nešklebila.

Někdo jsem už velký, pročež jsem chytrý a vím, že koňská hlava se mně neposmívá, ona to dělá jen tak a já jsem se s ní zamarádil. Když jdu do školy, tak jí pravím: Nazdar! a ona taky praví: Nazdar! Na jaře se mne ptá, budou-li dneska kuličky nebo se bude hrát tyčkrl. Nebo se snad bude na hřišti prohánět meruna, a tudíž mne napomíná, abych nezapomněl merunu napumputovat. Já na to pravím: Děkan, nezapomenu! V létě by chtěla vědět, co bude s koupáním. Jestli se jde dneska ke Kalhotám nebo ke Klobouku. Na podzim by chtěla jít s námi pouštět draka nebo dělat ohniščky a v zimě dělat sněhuláka nebo sáňkovat nebo na klužiště. Já vím, že by s námi chtěla chodit, ale

který hoch by chtěl chodit s dřevěnou koňskou hlavou, at si zůstane, kde je.

A školu máme pěknou novou a my máme také pana učitele Veselíka, on nosí zlaté brejle a o přestávce jí housku a čte si v knížce a když vidi nezdobu, tak uloží trest, jemu je to fuk. O přestávce býváme na dvoře a některí žáci děsně řvou a já také. Na tom dvoře máme jednu vyfotografoval pan Potůček, co se dobře učí a dávají pozor, ti seděli v první řadě, pan učitel seděl uprostřed a přespolní zajíci stáli a koukali se. Já mám tu podobenku zarámovanou a visí nad pohovkou, co si na ni nesmí nikdo sednout, jenom teta Anděla, co po ní budeme dědit a ona to ví, pročež má na mně děsného vzteka. Pročež se posadí a kouká se velice přísně. Vedle mně sedí Eda Kemlink, co s ním chodí, na levo pak Páta Karel, co s ním vůbec nechci chodit, on je žalobníček, žaluje, žaluje, nic si nevyžaluje. A nikomu nic nedá, protože je lakomec, ale sám loudit umí. Ale přijď si!

Když naše maminka ten obrázek uviděla, tak se smála, že mám na hlavě šešulkou jako papoušek a říkala, že jednou budu mít pěknou památku. Tatínek brůčel, že se za hlousti vyhazuje peníze a že to nebude trpět. Jeden, povídá, neví, kam dřív, a vy se tu necháte vypodobnit. Učitelé, povídali, si myslí, že jsem milionář, jim je hej, mají své jisté, ale mně lidí neplatí. „Tak už nebrůť!“ pravila maminka, „brůčáku. A nekaz dítěti radost.“ „Uvidím, jak se mně odsloží,“ pravil tatínek a šel si lehnout. On vždycky po obědě spí a to si přikryje obličeji Národní politikou, aby naří nešly.

Pan učitel mne chválí, že se chovám mravně a že mám dobrou hlavu, pročež mu něm sešíty domů. Písmo mám nejlepší z celé třídy, vnější úprava písemných prací: velmi úhledná. Píšu krásněji než Koloren František, co je v první třídě, ale často schází, má škrofle a taky měl příušnice. Já si přinesl ze školy vši, měl jsem jich plnou hlavou. Nikdo neměl tolik vši, ani Zilvar, co ostává v chudobinci. Maminka pravila, že si musí zoufat a česala mě. Naši říkají, že půjdou na študijní, aby byl pánon a nemusel pakovat bedny jako tatínek. Náš Ladislav, ten nejstarší taky měl jít na študijní, ale nešlo mu měřictví a kouřil reťka. Tak mu vzali študenta do domu, aby s ním opakoval, ale Ladislav stejně nic neuměl, kradl v krámě bonbony a rozdával je důoučatům, aby s ním

chodily. Tak ho vyzdvihli ze študijní a dali ho na kupecké do Mostu, aby se naučil německy. S počátku se mu to nelíbilo a psal, aby ho zase vzali domů, že už bude dělat dobrotu, a aby mu poslali učebnice, že se bude soukromě připravovat do vyšší třídy. Tatínek mu odpověděl, milý Ladislave, to by tak hrálo, měl jsem s tebou uznaní dost, na mně peří neroste, teď je s učením utrum a uslyším-li na tebe stížnost, vezmu hůl, až se vyučíš, dá-li Pánu, převezeš po mně kvelb. Já jsem to psaní nesl na poštu, úřední tam razitkovali, až to bouchalo, to se mně líbilo. Tak se náš Láďa spokojil, poslal domů prádlo, k němuž bylo přiloženo psání, že se mu kondice zamhouvá, takéž pan Šef je s ním spokojen, moji draži, poslete příležitostně něco na přilepšenou, všechny vás vroucené libám, taky Mančinku, zda též už umí chodit? Já jsem to psaní přečetl našemu kocourovi, co tomu říkáš, Honzo? Zda se ti také zamhouvá kondice? Avšak kocour nic neřekl, jenom se šklebil, líhal si břicho a pak vyskočil oknem, aby se vydal na toulky.

Naši si myslí, že až budu velký, že budu sedět na kanceláři v teple, lidí budou přede mnou smekat, ale já budu olizovat kolky. A budu si posílat pro párek. To se mi nechce líbit. Nejraději bych sloužil u Bejvalů za pacholka, neboť bych nosil koženou zástěru a v uchu bych měl mosaznou náušnicu proti uhranutí jako Jakub, Bejvalův čeledin. Tak bych kráčel podle vozu hezky zvolna a zemří, mával bych bičem a pro sebe si hvízdal. Několikrát jsem zkoušel chodit jako pacholek Jakub, a teď už to umím. Taky píšat jsem se naučil, koně to mají rádi, ale musí v tom být smutná nota. Oni pak otáčejí rokem hlavu a dívají se naří svýma krásnýma tmavýma očima. Někdy si Jakub zastrčí násadku do holinky a staví se u Friedmannů na kořáku. Nejdříve se podívá sklenkou proti světlu, pak rychle přehodí do sebe kořáku, završí hlavou a udělá brr! Tuhle se maminka divila, jak mi nalila kávu, tak jsem se na hrnek podíval proti světlu, pak jsem se napil, udělal jsem brr! a jako bych si utřel vousy. Maminka se ptala: „Co to dělá za uličníctví, uličníku jeden uličníká, cheče, abych na tebe vzala kverlačku?“ „Necheji,“ odvětil jsem.

Jakub je nemluva, s lidmi moc řeči nenadělá, jeho řeč je hm, jó, tak, nō, inu a podobně. Zato však rozumí koňské řeči a koně si před ním musejí dávat pozor, aby se neprozradili. Pozoroval jsem, že když stojí před krámem pana Friedmanna, tak si šepťají, a já vím, co. Ze Jakuba se oddává alkoholu, což škodí zdraví a vede ke skořáctví. Já bych také rád rozuměl koňské řeči a žádal jsem Jakuba, aby mne tomu naučil, že mu za to dám svou sbírku nerostů.

Jakub se smál a odpověděl: „Inu!“ Tak jsem mu řekl: „Nechte si to, když jste takový a já umím koňskou řeč sám od sebe, abyste věděli. Právě před chvílkou jsem slyšel, jak Lyska řekla Grošovatému: Máme pána ochlastu.“ Jakub se smál ještě více a řekl: „Toť!“

Můj nejmilejší přítel se nazýva Bejval Antonín, protože jsme s Tondou jedna ruka. Taktéž si půjčujeme knížky. On má plničký kufr indiánka jako jest: Morová rána v Praze, Vpad Pasovských a Bílá paní Rožmberská. Na jedné jest obrázek s nápisem „Dvacaterák se obořil na knížete“. Veliký jelen se již chystá parohy probodnout knížete pána, v tom však jeho věrný myslivec vystřelil smrtici ránu, čímž si zavázal knížete k vděčnosti. Taky má Tonda Sharkovky a Kliftonek habadík. Všechno má, protože pan Bejval říká, že si potřpí na vzdělání.

Tonda má převzít povoznictví po svém otci a slíbil mně, že by pak si mne vzal za pacholka. To by bylo pěkné. Jenom že sám Tonda nechce zůstat doma, ale miní se odebrat do světa, protože je vynálezcem. On vynalezl takové palčivé skličko. Když svítí slunce, tak říká: „Dej sem ruku, něco ti ukážu, ale nesmíš se divat, protože bys mně vynález prozradil.“ Tak podržíš ruku, chvíliku nic, ale za chvíliku zařeš bolestí a na ruce máš červený fliček. Tonda říká, že až bude velký, že za ten vynález dostane houf peněz a koupí si motorku.

Jeho otec, pan Martin Bejval, je ze všech nejsilnější. Každému se postaví bez bázně, každého přepere. On mně připadá jako Lamželezo, Drtimosaz a Skopcenakopec, jak jsem to četl v jedné knížce, co nám půjčil pan učitel ze školní knihovny žákovské a musí se v pořádku odvést, jinak rodiče nebo jejich zástupci to musejí zaplatit. Jednou se pan Bejval z legrace pustil do křížku s panem Plachetkou, co má taky strašnou sílu, on byl ve válce a všechny nepřátele přemohl. Oni tedy zápasili, byli červení, zhluboka dýchali a pan Bejval praštil panem Plachetkou o zem, jen to žuchlo, on zná ty správné hmaty. Všichni se smáli, pan Plachetka řekl: „Fuj, ty kujone!“ a musil dát na pivo. V Sokole zdvihne pan Plachetka stokilovou činku tahem, nikdo to po něm nedokáže. Pročer chci také být závozníkem, abysem měl sílu. Všichni úhlavní nepřátele budou přede mnou prchat, zachraň se, kdo může. Nikoho se neleknu, třeba by byl po zube ozbrojen jako loupežník Horia, co chodil s Gloskou.

Pročež jsem rád, že jsem hoch, jenom mužský dovede všechny nepřátele pokorit, aby prosili o milost, že už to víc nečítat nebudu. Holky se sice taky perou, ale nemá to žádnou cenu, jenom se chechtají nebo brečí. Neuměj si hrát, mají samé takové pitomé hry a chějí se vydávat. Ale žádný mužský si je nevezme, protože s nimi není žádná legrace. Když si hrají na svatbu, tak ženicha dělá zase jenom děvče, při cemž se dívají kroutí a špulí ústa, aby bylo vidět, že je ženich.

Musíte vědět, že jsem byl ve velkém nebezpečí, že zůstanu holkou, nebot každý kluk když se narodí, je nejdřív d'ouče a pak teprve hoch. Nosi jsem až do svého čtvrtého roku holčičí sukýnky, protože naši říkali, že se musí dotrhat. Byla to po mne velká hanba, hoši se mnou nechtěli nic mít a můj bratr Ladislav, co je nyní kupeckým mládencem, se proto za mne styděl. Pamatuj se, jak jednou kolem našeho domu šli nějací páni a já jsem stál v prahu a cupal jsem certličku. Vedle mně stál Ladislav a taky cupal certličku. A jeden z těch pánu ukázal na mne a povídal: „To je hezká holčička.“

„To není prauda,“ odvětil Láda uraženě, nýbrž je to kluk.“

„Vždyť nosí sukýnky, tak jakýpak kluk?“

„Tak se podívejte!“ řekl Láda a zdvihl mně sukýnky.

Páni se smáli a říkali: „A přece to je holka“ a Láda na ně vyplázl jazyk, vzal mne za rukou a pravil: „Pojď domů!“ Ale to už je dávno, to jsem byl ještě malý, dneska už jsem velký.

Kresba: Areta Fedaková

Byla moje veliké štěsti, že se nám narodila Mančinka, škoda, že jsem právě nebyl doma, tatínek mne poslal pro cihličku kvásnic a řekl, aby pak šel na oběd k strejdrovi Emiliovi a nevrátil se až večer. Když jsem se vrátil, tak byla u nás paní Stichauerová a chovala Mančinku zabalenou v peřince. Mančinka měla docela malý obličej, červený jako jablíčko a v peřinci vypadala jako vánocka. Paní Stichauerová pravila: „To je tvoje sestřička“ a velela mně: „Řekni: Pán bůh požehnej!“ Já jsem to nechtěl říci a maminka ležela v posteli a byla nemocná.

Od té doby, co se narodila Mančinka, došlo jsem kalhoty a tak jsem se stal doopravdy klukem. Dopadlo to tedy se mnou dobré. Když byla naše Mančinka docela malá, tak měla místo nosu knoflik a věřte mně to nebo ne, dovedla si cucat palec u nohy. Količkář jsem to po ní zkoušel, ale ne a ne trefit. Však já se to musím naučit a až to budu umět, to bude slávy. Potom se musí schovat i Jirsák Čeněk co chodí se mnou do školy a Jirsákovi dělájí čepice a papuče. Jirsák Čeněk dovede si obrátit klapky u očí a vypadá hrozně, oči má červené jako čert. Jednou ho tak uviděla Kozi Kuncka, co na náměstí prodává ovoce, cukrdlata, kokosky, jakož i pomeranče. A odpivila si: „Fuj, parchante, to jsem se lekla. Na tebe, skotáku, patří pořádná metla.“

„A na vás dvě,“ odvětil Jirsák Čeněk a poskakoval a mečel: „Méé, Kozi Kuncka!“

„To je teď mládež!“ hrozila se ovočnářka. „Nemá to kázeň, ani boží bázeň“ a hrozila: „Počkej, ty kluku nezdárňá, já tě dám policijtovi.“

My jsme se smáli. A Jirsák Čeněk si hned zapsal do notesu: „Posmival jsem se starým lidem“, jelikož si zapisuje hřichy do zásoby, aby měl ke svaté zpovědi nejvíce hřichů ve všech hochů. Jirsák Čeněk se všasnil, že když chce, dokáže hřešit proti všem božím přikázáním. Aby se mohl vyzpovídat, že zhřešil také proti přikázání: Nešesmilně, napsal na zed Heřmanovy továrny neslušný nápis.

Do školy nemám daleko, jenom asi čtvrt hodiny a pak, co by kamenem dohodil. Ráno mě nemohou dostat z postele. Obzvláště v zimě, když se sněhové vločky lepí na okno a vitr tuká a volá, holá! holá! Po ránu je tma a u nás se svítí petrolek. V dří-

motě slyším, jak Kristýna strachá po kuchyni, jak zívá ach bóže, bóže, mele kávu a něco bublá. Na kamenech bublá voda v hrnku a mně to tak připadá, že Kristýna je v hrnku pod pokličkou a hněvivě se vaří. V peřinách je teploučko a já si myslím, že jsem zvíře v doupěti, krtek, jezevec nebo co, mám pod zemí klikaté chodby a když přijde myslivec, tak uprchnu druhým východem, tak jsme se to učili v hodině živočichopisu. Ten myslivec, to je Kristýna, ta mne tahá z postele, vstávej, lenochu, je čas do školy. Já s ní zápasím a kříčím: „Nech mne, ty Rampušand!“ neboť ona pochází se vsi Rampuše, která jest položena vysoko v horách. A umí česky jako německy, se svými příbuznými mluví po hařáleku jako ti mužové, co přivážejí dříví s hor. Na horách rostou třesnice, takové sladké, červené a malinké. Když Kristýna se vráti s hor, kdež navštívila rodiče, přináší vždycky pytlík těch sušených třesnic, tím se mi nejvíce zavděčí.

V zimě se myju nerad, voda je studená a štípe do tváří, kávu pak vypiju honem v stojce, ještě dobře, že si knihu do brašny složím už večer, takže jsem hned venku. Kristýna pokaždé za mnou vyběhne na ulici a kříčí: „Ty kluku nevdělaná, ani jsi tatíkovi a maminec neřekl s Pánem Bohem, no počkej!“ To je pravda, pročež na Rampušandu vypláznou jazyk. Ona mně hrozi pěstí, já se nebojím. I pravím jí: „Tak abys věděla, ode dneška se jmenuje Rampepurda,“ ona se směje jako blázen, ona má šamstra a buďte se vzdávat.

Na cestě se stavím pro Bejvala Antonína a tomu okamžitě oznámím, že Kristýna je vlastně Rampepurda a jemu se to líbí. Tak se smějeme.

Vždycky se snažím, abych se vyhnul domu, kde bydlí pan Fajst. On je úředník na odpočinku, nemá co dělat a proto se do všechno pleť. Nejvíce si všímá školní mládež, které vytýká různé nezdoby. Hlavně na mne má spadeno a já mu přece nic nedělám. Najednou se odněkud vyříti, popadne mne za límeč a baterkou mně svítí do uší, jestli je mám čisté. Nejsou-li uši rádně vymýty, pak vzkříkne: hal a vede mne zpátky k nám do kvelbu. Jemu je to jedno, jsou-li v krámu lidi nebo ne a kříčí: „Podívejte se, pane velkobchodníku, jaké zahnojené uši má vás synátor, hanba, hanba.“ Tatínek veče: „To vše, pane Fajst, děti člověk neuhlidá.“ Načež mně vynádá a panu Fajstovi poděkuje, ale já vidím, že mu to není vhod, jenom že my jsme obchodníci a pročež musíme být zdvořili na všechny strany, když se pan Fajst urazil, tak by nám nedal utřít. Já však nemusím být tak uctivý, protože jsem ještě malý a nemám z toho rozum. Možná, že panu Fajstovi plivnu na okno. Nebo mu strčím do kapsy něco nemravného, na příklad checlou myš. O tom budeme s Bejvalem pilně uvažovat.

Celou Palackého ulici skáčeme na jedné noze, kdo to dle výdrži nebo jdeme později, to také každý nedokáže a pak se zastavíme před cukrářstvím pana Svobody. Ve skříni tu jsou koláčky, krémové trubičky, rohlíčky a dorty, růžové, hnědé a zelené. Také čokoládové placičky, posypané takovými bílými a červenými semínky. Tak stojíme s Bejvalovým Tondou před výkladem, prstem ukazujeme na dorty a říkáme se značnou rychlostí: „To je moje, to je zas tvoje!“ a tak se rozdělím o celý výklad.

I tázal jsem se Bejvala, zda by se bál, když ho na noc zavřeli do cukrářství. Bejval Antonín odvětil, že by se ani trochu nebál, že by tam všecko seříral.

Já bysem se taky nebál a taky bych všecko seříral. Ale na hřbitově bych se bál. Tam v jednom kuse straší. Kdo naposled umře, tak mezi ostatními nebožtíky nemá žádnou účtu, to je zrovna tak, když přijde do školy nový žák. Tak ten nový umrlec musí sedět na čerstvém hrobě, zahalený v prostěradlo a vartuje. To musí být otrava! Já bysem nechápal mit na krchové službu, ani kdyby mně někdo dal za to celý pteč burských oříšků, k tomu album cizozemských známk, modrý svetr a palčivé skličko.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLE

Aj drotárska múza vie odkliať krásu

Kamene, kamienky... Ploskáče, okruhlíaky či stroho hranaté úlomky. Možno ich nájsť pri každej ceste, na plytkom dne potoka, na lúke vysoko v horách či v nedovidných rovinách.

Kamienky. Pre väčšinu z nás všedné, nezaujímavé. Sú však ľudia, v ktorých planie iskra fantázie a tvorivosti. A keď je umocnené remeselnou zručnosťou, citlivé ruky svojím dotykom vedia, sťa kúzelník, odkliať krásu, vliať život.

Ruky tvorca berú kamienok. Pomaly ho obracajú, láskajú sa s ním. Oči pozorne, hľadia, hľadajú... Keď sa skončí tento, len niemi počutý dialóg, ruka ceruzkou ľahúčko načrtáva linie. Klieštiky a drôt. Ruky tenký kovový vlások spletajú do očiek, alebo len voľne sledujú líniu tvaru.

Z okna dvanásťeho poschodia vidieť prekrásnu panorámu hôr obkolesujúcich mesto

Zilinu. Sedím u amatérského výtvarníka Štefana Mlicha. V kúte obývačky malý pracovný stôl. Na ňom v miskách a dózach, alebo len tak, voľne položené na parapete okna kamene a kamienky rôznych tvarov a veľkostí. Drôty medené i pozinkované, klieštiky... Na stenách, zo stropu i na okne visia rybky, pozerať sa na nás morská panna, letia motýle, vtáky... Na polici chalúpka s otvorenými okienčkami, pri nej klietka so zlatou rybkou a na ňu pozerajú fúzatí chlapci, ale aj hlava vo vetre, slinco v sieti...

Ruky Štefana Mlicha neodpočívajú hoci náš rozhovor plynne. V mysli sa vracia do detsva, do spomienok dávno minulých, pre neho však stále živých, akoby sa udiali len včera.

— Moja rodna obec Nesluša leží na Kysuciach. Kysuce sú známe, ako kraj nádhernej prírody. Strmé vrchy, hlboké doliny. Polička však uzučké ako stužka na kroji dievčiny. A na nich viac kamenia, ako zeme. Na Kysuciach sa veru takmer nič neurodilo. Ale predsa. Drotárstvo. Majstri-drotári ve-

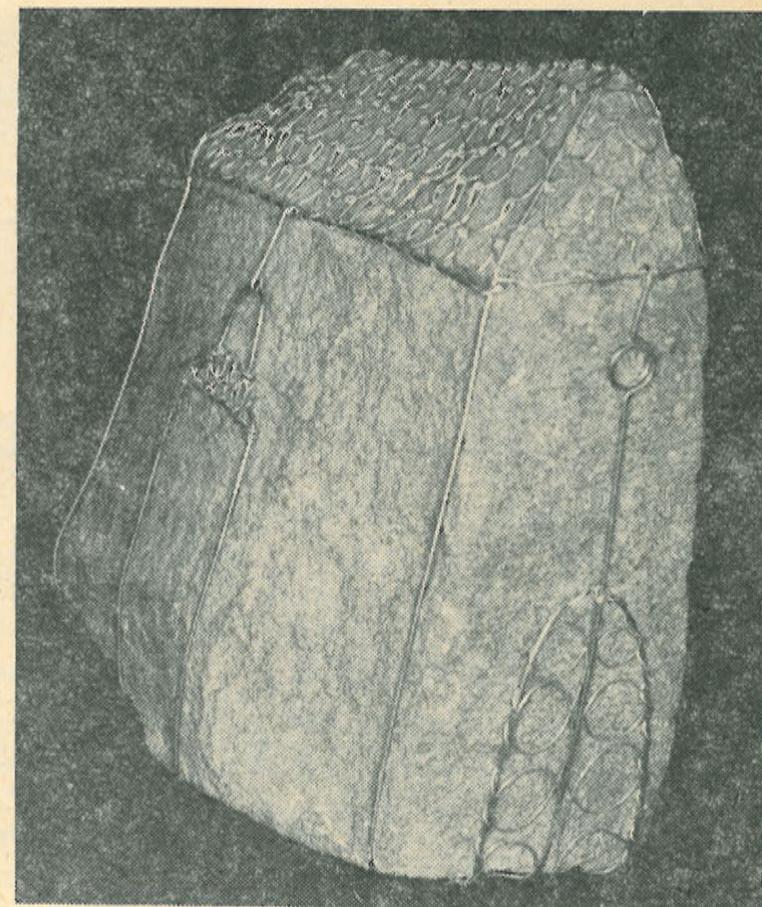
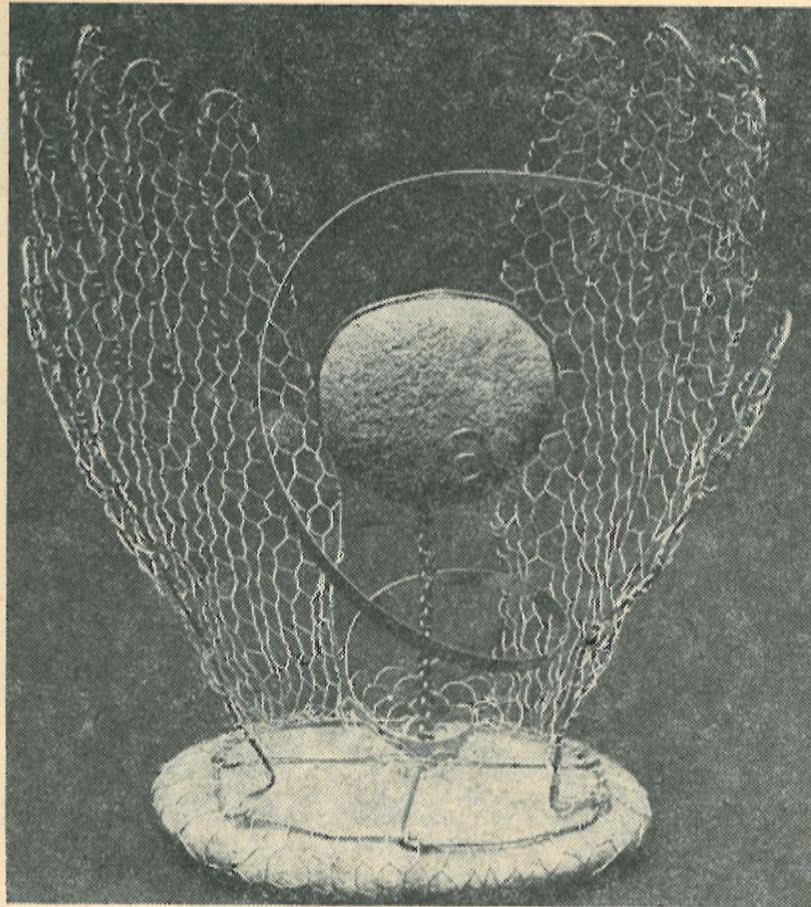

Amatérsky tvorca Štefan Mlich

deli urobili všetko, čo bolo treba k bežnému životu na dedine. Čo chytí drotár do rúk, to opravil a dokonca mu to v nich ožilo. Rozbitá hlinená misa či hrnček na mlieko. Drotár drobné kúsky najprv pozlepjal rozmočených chlebom, potom všetko pevne zovrel a opielol pravidelnými očkami z drôtu. Veru drôt bol neraz ako nič. A hrnček? Ten slúžil gazdinej ešte dlhé roky a nevycedila sa z neho ani kvapôčka.

To všetko malý Štefan počúval, pozoroval, vnímal. Drotárstvom žil nie len v dedine, ale i doma. Veď jeho dedo i otec chodili po drotovaní. Keď prišiel do mládečských rokov, z rodnej Nesluše sa odstahoval do Ziliny. To už ale boli časy, keď drotárstvo pomaly upadal do zabudnutia. V Ziline sa

vyučil za frézara. Frézar — tiež remeslo, kde človek mení kov na užitočnú vec.

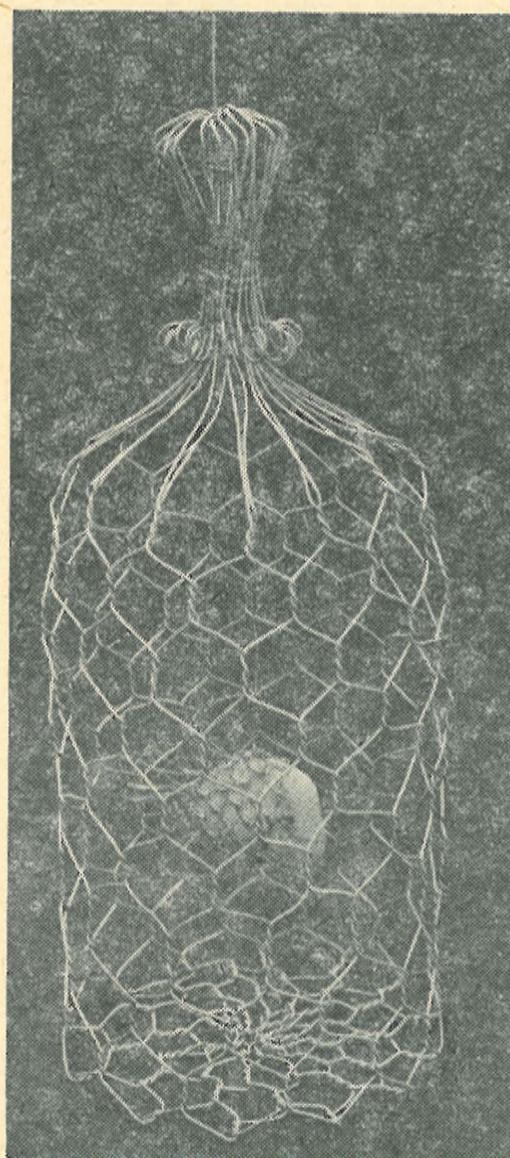
Asi v polovici šesdesiatych rokov Štefan ani nevediac prečo, vzal do rúk drôt, kliešte. Ako zrelý muž chytí sa remesla svojich predkov. Pomaly vnikal do tajomstiev drotárstva. Spociatku robil len plošné predmety a námetovo čerpal z ľudových motívov. Už vie, s ktorým drôtom možno robiť jednoduché, alebo šest či viacuholníkové očká, tak ako ich robili starí drotári. Nepretržite pracuje, zdokonaľuje sa. Hodiny, dni, mesiace...

Na svojej ceste hľadačstva mal Štefan Mlich štásie, že jeden z jeho učiteľov akad. maliar Fero Kráľ, usmerňoval jeho začiatky amatérskej výtvarnej tvorby. Zároveň mu však nechával priestor na vlastné „drotárske“ vyjadrenie sa.

Tématicky čerpal z prírody. Zobrazuje vtákov. Základnú obrysovú kresbu abstrahovaných plošných skratiek vytváral drôtom a vo vnútri zdobil raz geometrickým výpletom, inokedy zas rastlinným motívom.

Stále viac a lepšie spoznáva vlastnosti a možnosti drôtu, techniky vyleptania i zákonitosti výtvarnej tvorby. Získava ešte pre využitie tradičnej techniky v modernom poňati a zväčšuje sa mu priestor pre svojské výtvarné vyjadrenie. K predchádzajúcim témanam vtákov, motýľov sa pridružujú ryby a figurálne motívy. Štefan Mlich akoby sa prestal báť prázdnego priestoru vo vnútri trojrozmerných objektov. Jeho hľadačstvo však pokračuje. Už dokonale ovláda drotársku techniku, jej zákonitosti. Vie, aký výplet — očko či len priamku mu dovolí urobiť ten-ktorý drôt. Drôtom opletá kamene. Z rieky Kysuce a bridlicu z kysuckých kopcov. V najrozličnejších tvaroch kameňov, alebo len v úlomkoch nachádza významové tvary a dotvára ich opletaním.

Na ceste tvorivého hľadačstva pokračuje ďalej. Začal robiť trojrozmerné groteskné figúry. Realizuje ich výlučne železným drôtom, čím sa vracia k prastarým prameňom dro-

társtva. V jeho figúrach dominuje humorálny a úsměvný pohľad. S ním sa však možno stretnúť vo všetkých vývinových obdobiach tvorby Štefana Mlicha.

V posledných rokoch opúšťa kamene a pracuje len s drôtom. Námetovo siha do sveta rozprávok, ale žije aj vo svete človeka dnešných dní, človeka storočia elektroniky. K Mlichovi, zručnému remeselníkovi a výtvarníkovi sa yridržuje Mlich filozof. Jeho trojrozmerné plastiky sú filozofické úvahy, ale aj vyrozprávané príbehy. Napríklad o skúpom rybárovi, ktorý chytí zlatú rybku a uväznil ju do klietky. Ale stvárnil aj človeka čo má muchu v hlave i génia s elektronickým mozgom...

Pri našej návštive pracoval na kolekcii hláv. Tu už definitívne opustil oblasť dekoratívnej tvorby. Klasickou drôtenou sieťou ohraňuje priestor. Základnú myšlienku modelovaním tvaru trojrozmerného predmetu, aby čo najjednoduchšie vyjadril svoj výtvarný zámer.

Štefan Mlich sa pokúšal pracovať a tvoriť aj v iných výtvarných disciplinách. Ale vždy sa vrátil k drôtu. Uvedomil si, že čonak by stratil pravdivosť svojho vlastného výtvarného vyjadrenia. Zostal sám sebou. Aj s humorou nadsázkou, so svojimi citmi, úprimnosťou a prostotou výtvarného vyjadrenia.

* * *

Štefan Mlich nar. 1936 v Nesluši. Pôvodným povolanim frézar, v súčasnosti pracuje ako technik vo Výskumnom ústave dopravnom v Žiline. Vo výtvarnej technike nadvážuje a tvorivo rozvíja tradície drotárstva. Zúčastnil sa mnohých spoločných výstav amatérskej tvorby tak doma, ako i v zahraničí a za svoje diela získal nejedno ocenenie.

KATARÍNA EHLICOVÁ
T.A. Orbis

MARGITA FIGULI

TRI GAŠTANOVÉ KONE

(8)

POKRAČOVANIE Z PREDŠLÉHO ČISLA

— Teda takto sa veci majú krémár? — vrávím mu, keď svoje rozprávanie skončil. Prikyvuje hlavou a naznačuje mi akúsi obavu z toho, že mi všetko vyzradil.

— No, a čo Magdaléna? — odhodlívam sa po chvíli opýtať, lebo na tú som vlastne väčšinu zvedavý ako na jej muža.

Pred krémárom sa tvárim sice trpeľivo a zhovievavo, ale inak sedím ako na trňoch.

— Nuž, Magdaléna... trpký má pri ňom život. Ale od počiatku človeka v tom prípade čosi zarážalo. Vrávi sa, že v tom bola akási nečistá vec. Zápotočný ju vraj násilnícy zneužil hned po vašom odchode v deň sväteho Jána, keď sa páli na vrchoch ohne. Našiel ju na kraji lúky samu s jeho koňom, keď sa vrátil z hory po tej bitke s vami. Tam sa jej bezbrannej znočenil. Ešte toho roku donutili ju vydáť sa za neho, lebo sa jej malo narodiť dieťa.

Krémár polkývkáva hlavou a pokračuje:

— Nikdy som ešte takej smutnej svadby nevidel. Veď ani neplakala, len tvár mala takú, akoby ju niekto drhol povrazom. Hneď som si povedal, že sa z toho nevykluje nič dobrého. Ako vskročila do jeho domu, nikdy nevidel usmiať sa ju. To Zápotočného vraj najväčšmi jeduje, že sa nerobi pred svetom k nemu vľúdnou. Ze chodí ustavične, akoby ju zuby boleli. Vrávím, že nenarieka, nikdy nikomu sa nepožaluje, nikdy nikomu nič zlého o ňom nepovie. Ale keď pozrieš na ňu, všetko vyčítaš z jej tváre, ako z biblie o Kristovom utrpení.

Takto zakončil.

Div, že sa mi srdce nepretrhlo, keď tieto slová narázali naň. A narázali naň ako kováčske kladive na rozpálené železo. Div, že sa moje ruky nepustili do rozbijania a lámania všetkého, čo okolo mňa stálo. Div, že som v pomátenosti nechytíl omylem krémárove hrdlo miesto hrdla Zápotočného a učistil ho smrteľne.

— Teda takto sa veci majú.

— Tak, — prisvedčil a pýta sa, či mi je už teraz jasné jeho prekvapenie, keď som vstúpil do krému.

Už teraz rozumiem, prečo nespúštal oči z mojich koní, ktoré doteraz stojia pod oblokom. Zahľadal som sa na ne a vtedy práve sa ma spýtal, či by ich mohol dať do stajne, aby nebudili pohoršenie. Odpovedal som mu, aby si ich dal pre mňa, kde chce. Ba zadrudral som si len pod nos, nech si ich dá, kde chce, čože mi na tom záleží.

Krémár vyšiel, a keď som ostal dnu len sám, pocitil som, ako mi skyskeli sliny medzi zubami. Hoci to bolo od bolesti, namyslel som si, že to je vina. Preto som stisol trojdecový pohár v hrsti, že mi ostali z neho len črepy a po prstoch reziličala sa mi teplá krv.

skyprenej zeme a z neďalekých hôr túlala sa pospolu s chôdzou človeka chut' smoly a čeciny.

Cez dedinu sprevádzali ma najrozličnejšie hlasy, ktoré vychodili zo stavani. Tu som počul cupkať cepy na humne, iste sa oneskoril niektorý gazda s mlátením. Tu v jednom dvore kvitalo prasa. Akiste chystala sa zakálačka. Tu vyšie odrážali sa piesty od drevených stolcov a ich zvuky sa prenikavo roznášali po okoli.

Na potoku prali ženy. Zočil som ich hned, ako som došiel na koniec zákruty. Voda povedla nich plieskala zurčala, cedila sa. Všetkým blíčali líca a červenali sa bosé nohy na kameňoch. Videl som, že majú dobrú náladu. Samopásne sa pri robote smiali, a keď som prechodil popri nich, jedna chytrá namačila kus plátenej bielizne, položila ju na stolec a z celej sily plesla po nej piestom. Voda mi vystrekla rovno do tváre. Ale nepokazil som im dobrú vôľu. Vytiahol som ručníček, poutieral som sa a bez hnevusia mal som sa na ne.

Iba jedna bola staršia, ostatné všetko samé mladice. Ako sa vrávili, kypelo z nich mlieko. Vysúkané rukávy a podkasané sukne odhalovali zdravé, pekné telá. V očiach sa im iskria veselosť, a keď som sa pohol, žiadostivo hľadeli za mnou, i keď sa to snažili zakryť smiechom.

Hocikto na mojom mieste bol by si povedal, prečo sa umárať za Magdalénou, keď na každom kroku je ženských do vôle bozej. A bola to aj pravda, miesto nej mohol som si vybrať ktorúkoľvek inú. Lenže ja som nie chlap takej povahy.

Medzi ostatnými domami konečne našiel som i dom Jana Zápotočného. Dvor bol chránený širokými vrátkami, pred ktorými som sa zastavil. Obloky boli naozaj natreté na sivo a za nimi pokojne svetila izba. V nej som zazrel popri stenách dve posteľ, oddelené od seba. Naprostriedku bol stôl, prikrytý vyšivaným obrusom. Okolo neho stoličky a v každom operadle vyrezané srdce po starosvetsky. V kúte stála zelená truhla s maľovanými tulipánmi.

Mne utkvel zrak práve na tých dvoch posteliach, na ktorých spávali Jano a Magdaléna Zápotočnéh, a stislo sa mi srdce. Podobné dve posteľs mám pripravené i ja vo svojom dome. Lenže moje sú postavené pekne a svorne povedla seba. Spal som ešte iba na jednej. Druhá je určená pre moju ženu. Tou ženou mala byť Magdaléna a mala čakať v dedine pri okresnom meste s meričkami v ruke. S meričkami plnými žita a tak som si želal, aby jej tieto meričky vypadli od prekvapenia, keď ma uvidí.

Nestalo sa tak, lebo skutočnosť bola celkom iná. Preto som aj s inými pocitmi zabúchal na Zápotočného vrátku. Nik sa neohlásil. Zabúchal som ešte raz. A zasa zbytočne. Zaklopal som aj na oblok, ale všetko zostało tieča a celé stavisko sa ďalej vysúšalo v jarnom slnku.

Bol som si na čistom, že niet nikoho doma. Presvedčil som sa o tom ešte tak, že som sa spýtal prvého človeka, ktorý šiel hore hradskou.

Vlastne išlo ich niekoľko s čakanmi a motykami na pléciach. Vybrali sa naprávať cestu. Jeden ustavične za nimi zaostával, kľukal, akoby nevládal. Toho som pristavil a spýtal som sa ho.

— Zápotočnovce...? — rozmyšľal s priloženým prstom na čele, — aha, viem už, orú od rána v Okružinách.

Vrávím mu, že by som sa rád nevyhnutne so Zápotočným rozprával. Mám sa s ním pokonať v istej veci.

— Ideme tou stranou, — hovorí, — podte teda s nami, lebo vám bude dľho do večera čakať, kým sa vrátia, a vrátia sa veru iba za tmy.

— Nedbám, — pridávam sa k nemu, lebo toto je ozaj dobrý návrh.

Ti pred nami zašli hodný kus, a preto sme sa poponáhľali. Neviem, o čom hovorili, ale bolo medzi nimi živo a prihovárali sa každému na poli, kde sme šli.

Vôňa čerstvej krví podráždila mi nozdry, a keď som videl, že krémár už vedie moje kone do stajne, skočil som a cez oblok som ho zastavil. Aby reku kone nechal tak, že mu zaplatím a odidem.

— A kde chceš ist? — pýta sa.

Rozmýšľam, čo mu odpovedať.

— Tak čo s tými koňmi? — pýta sa znova.

Vedel som, že mu odpoviem, aby ich len dal do stajne. Vedel som, že zmäknem, len čo mi príde na um ona.

A bolo tak.

— Dajte ich do stajne, — kážem mu napokon.

Keď sa potom vrátil, našiel ma sedieť pri kôpke črepov z rozmrveného pohára. Nič nešlo. Pochopil, že som musel vybiť na čomsi nepokojo, čo ma huckal rozmláti veci okolo seba. Nechal ma sedieť a pribral sa ukladať poumývané sklenice do polic. Iste si ťpal, aby nevskočil práve v tento čas sem na deci aj Zápotočný. A mal pravdu, lebo keby sme sa boli pochytili.

Ja som si sice robil inakšie plány, ale niekedy človeku sa nepodarí zahasiť horiacu hlavu. Chcel som prosto a priamo, ako sa patrí na chlapa, ist za Zápotočným a s ním sa pri tichosti pokonať. Dnes, keď vedel, na čom je, iste popustí zo svojej tvrdohlavosti.

Hned' aj hovorím krémárovi, ktorý teraz zhŕňa do umyváka vodu, nasedenú po pulite:

— Opatriť mi kone a ja pozriem do dediny.

Vytreštil na mňa oči.

— A nebojte sa?

— Koho?

— Majte sa na pozore pred Zápotočným. Bude najlepšie, keď mu vyhnete.

— Ba ja mu chcem vojsť rovno do cesty. Sme chlapi a mali by sme sa pokonať po chlapsky.

— Nedbám... vystríhal som vás a budem mať čisté svedomie.

— Nebojte sa vy nič, — posmelil som ho, — radšej mi povedzte, kde ho nájdem.

Volvky-nevolky opísal mi dopodrobna, kde stojí dom Zápotočného a po čom ho poznám. Je najkrajší v rade a dvor je dolu briežkom. Steny na stavani sú biele a na sivo natreté obločné rámy. Taký že nik nemá a hned' mi padne do očí.

Zadákoval som mu, zaplatil som hned za víno a za rozbity pohár, reku aby neškodoval na mne, ak by sa predsa niečo prihodilo.

Kráčal som hore dedinou, v ktorej nezostalo ani stopy z prešej zimy.

Tohto roku sa jar akosi ponáhľala a vydávala zo seba sýtejšie farby i tuhšie vôle. Listy sa zdali zelenie a kvety výraznejšie. Z poľa odnášal vicker prijemný pach

Prihovárali sa kresťanským:

— Pánboh pomáhaj!

Odpoveď znela:

— Pánboh uslyš!

Všade sa oralo, bránilo, kopalo, sialo, sa-

dilo.

Všade bolo plno ľudí, robotných, usilov-

ných, náhľiacich sa.

Vedel som, že pri chôdzi nepôjdeme nemí a že sa ma bude všeličo vyzvedať. Už vopre-

red som si vyhutoval výhovorku, čo chcem

so Zápotocným a kto som.

Naozaj, ledva som domyslel, spýtal sa ma:

— A skadeže ste?

— Ja, — a klamem z opatrnosti, ak by aj on vedel o Turčanovi a o jeho troch koňoch, čo mali byť znamením pre Magdalénu, — ja som až hen z Gemera.

— Z Gemera až? — čuduje sa.

— Až, — hovorí.

— A čože tak zdaleka? Čo vás sem zah-

nalo?

Rozmyšľal som, čo mu na túto otázku chytre odpovedať.

Tí pred nami sa zastavili a zapaľovali si do fajky. Chránili si navzájom oheň dlaňami, aby ho vicker nesfúkol. Tak sme ich dobehli práve tedy, keď som mal odpovedať na otázku starkého. Myslel som, že teraz už iste na ňu zabudne. No len čo sme sa stretli, už sa ma jeden z nich spýtal:

— A vy čože porábať v našom kraji?

— Ide za Zápotocným, — vrávi miesto mňa starký.

— To ste prišli tú horu obzrieť, čo chce predať?

Neviem, že Zápotocný chce horu predať, ale keď mi takto sám pomáha, chytám sa toho a vratím akoby pravdu:

— Tak.

— To tú v Sedliskách? — mieša sa iný.

— Tú, — prisväťčam, hoci som nikdy ani len nepočul o Sedliskách.

— Tak predsa je to pravda, — povie ich postupne niekoľko.

Potom dodávajú, že to predáva tú, čo si žiadali Magdalénini rodičia ešte pred svadhou, aby na ňu prepísal. Vtedy ju prepísal ochotne, a teraz ju predáva, len aby Magdalénu o ňu pripravil.

— Ten človek už nevie, čo robí, — povedal.

Aby som sa dozvedel niečo viac o Magdaléne, sám nadhadzujem a vypýtujem sa, kto je to. Poučujú ma, že jeho žena. Vyzvedám sa očistom ešte aj také, či je driečna a mladá, hoci viem presne, koľko má rokov, a hoci som si presne odmeral už jej krásu. Ale to robím len preto, aby som im rozviazal jazyky a aby som pekne všetko z nich vysatal. Odpovedajú, že bola utešená, keď prišla na gazdovstvo, ale teraz je už zopsutá. Akoby to nebola ani ona.

Zaujímam sa, či od biedy alebo od roboty, a zapaľujem si aj ja, lebo mi chuť prišla od ostatných.

On je vraj taká planina, on ju tak žerie. Vysvetluju rozhorčeno. Za mládenca sa vraj všetky divčatá za ním šaleli, nejedna závidela Magdaléne, ale teraz už prestali, keď vidia, aký je to zver. Najhoršie, že píť začal.

— Ba neviem, čo si to s tými koňmi vzal do hlavy, — nepomenul jeden, čo doteraz čušal.

— S akými koňmi? — hned sa zaujímam.

— Jaj, to vám je dlhá história, — zjaví kol môj sused, čo som ho mal po pravej ruke.

Hned sa pustil do pletiek ako staré ženy, čo žijú len na klebetáčoch. Sice som chápal, bolo reči plná dedina, ako mi prezradil krčmár. Nečudo, že i chlapom dobre padne omočiť si jazyky do omáčky, keď ju varili najlepšie kuchárky z dediny.

Pripomínam im, že ešte stále neviem, aká je história s tými koňmi.

Zas ten po mojej pravej ruke predbieha ostatných.

— Vravia, že ten tulák má príst s troma gaštanovými koňmi a že kde si ich uviaže, tam sa potom stretnú.

— Ale ani tomu neverím, — skáče mu do reči iný, — kde by trhan vzal tri kone?

— Máš pravdu.

Kresba: Areta Fedakova

— Lahko sa natára peknému dievčaťu.

— Ba neskúsenému.

— Kde len doparoma prišiel na takú myšlienku?

— Hja! Bol to iste prefíkaný chlapík.

— Pekne si to o dome v Turci nevymýšľal.

— Ba mne sa páči, ako jej do hlavy nahúchal o tých troch koňoch.

— Ved' tak už vedia, akými sľubmi ktorú zviesť. A takto sa zabávali.

Tak sme došli pod akýsi briežok, kde sa delili cesty.

Tí s čakanmi a motykami pobrali sa jedou, starký chcel odísť druhou stranou a mňa posielali priamo cez vršok. Tak že sa dostanem rovno k Zápotocnovcom do Okružia.

A rozišli sme sa.

Rozišli sme sa, ale ja som na starkého ešte zavolal, keď sa tí ostatní stratili za kopcom.

Reku, mám trochu dohánu, ponúknem ho. Keď sa vrátil, vytiahol som balíček z vrecia a dal som mu ho, aby si napchal do fajočky. Bol to voňavý bulharský tabak, ktorý mi doniesol ten konský kupec z juhu. Starček sa mu náramne potešil.

Takto si musíš získavať ľudi, keď sa chceš od nich niečo dozvedieť. Totiž ešte stále som nepoznal celú tú história s koňmi, lebo chlapík ju nedokončili. Za tento balíček tabaku človek mi narožprával toľko, že som ho podezirieval, že tieto neuveriteľné veci si využiutie len preto, aby sa mi zavdačačil.

Povedal mi napríklad, že Zápotocný nakúpil veľa koní, a čo jeden, to nebezpečnejší. Hryzú, kopú a nechceť ľahat. I smelému chlapovi sa je ľahko k nim priblížiť. Ale Jano nútí Magdalénu, aby im chodila dávať žrat a napájať ich. Celá je od nich dotĺčená. Šušká sa po dedine, že jej to robí za trest, že čaká toho s troma koňmi.

— A Magdaléna? — spytujeme sa podlomeným hlasom od tejto hrôzy, ale držím sa statočne, aby som sa neprezradil.

— Znáša to pokorne a nikdy sa nikomu nepožaluje, — hovorí starček ako prežitú vec a pochutnáva si z fajočky.

Kým som si sadal, pokračoval:

— Najhoršie je vari s tými koňmi... Bola v šiestom mesiaci, keď jej jeden ubližil. Ostala ležať v búranici a dieťa prišlo predčasne.

— "Magdaléna", zahorekoval som v duchu.

— Magdaléna, — zašeplal som nakoniec toto meno aj hlasno, pričom sa mi začala krútiť hlava, takže mi nakrátko splynuli Ľuky s horami, nebo so zemou a všetky farby zliali sa do jedinej.

Clovek nedôverivo pozrie na mňa a chce vedieť, čo mám spoločného sa Magdalénu, ktorej meno vyslovujem nestrežene v takej bolesti. Spytuje sa ma, či azda tiež mám Magdalénu.

— Mal som mať, — vnavím a šúcham si dlan o dlaň.

— No a?

— No a... tiež bola v šiestom mesiaci, keď ju udrel kôň do brucha a potratila.

— Umrela vám hádam prítom?

— Skoro akoby umrela.

Clovek sa ma čosi nechápavo vyzvedal, ale nevládal som mu odpovedať. Opred som si ruky o kolenná a zakryl tvár dlaňami. Hoci som tvrdý chlap, vyhŕkli mi z očí slzy. Ani jednu starček nespozoroval, všetky vstrebali moje dlanie. Počul som ho len, ako si počkaje bafká z fajky. Mohol si myslieť, že si tak triem tvár a oči od únavy.

Zaštrngeto poníže nás zvonec a ja som súšal ruky z tváre. Blížil sa k nám záprah s vrecami zemiakov na sadenie, okolo ktorého veselo poskakovalo zriebätko. Zahľadel som sa na túto jeho veselosť a uvedomil som si, o koľko dal jemu život menej ako mne, a predsa je samá radosť.

Keď záprah prešiel, človek nadhodil:

— Ale budeme sa musieť rozlúčiť, aby nás tu nezastihol západ slnka. Gazda nemá kedy v robotné dni na posiedky.

Uznan som mu a podali sme ri ruky.

Ľakoval mi ešte raz za tabak a želal, aby mi tá moja Magdaléna doniesla nové dieťa miesto tohto prvého. Žieli mi vraj, aby som dobre kúpil aj tú horu v Sedliskách, a potom ukázal hrboľatými prstami na vršok, kde sú Okružiny, a tam že nájdem Zápotocnovcov.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

KRAKOV

S veľkým oneskorením prinášame z znám z voľnej schôdze Miestnej skupiny KSSČaS v Krakove, keďže správa z tohto zasadania — poslaná v apríli do redakcie — sa stratila na pošte a napriek reklamcií sa podnes nenašla.

Schôdzku krakovskej MS viedol jej predseda Marek Ślusarczyk, ktorí podal správu o činnosti skupiny v uplynulom období. Po nej sa rozprúdila živá diskusia, venovaná hlavne aktuálnym problémom miestnej skupiny a jej pracovnému programu v nastávajúcom období. Veľa pozornosti venovali účastníci schôdze otázke sídla ústredného výboru (vystúpeniu podnájomníčok z miestnosti pridelených UV), čo sa prejavovalo vyše päť rokov. Je to pochopiteľné, keďže krakovská MS pôsobí pri ústrednom výbere a využíva jeho miestnosť na svoje akcie.

Počas diskusie členovia MS predložili viac návrhov do plánu práce na nové voľebné obdobie, ktorý bol na záver schválený. V tomto pláne sa medziňm hovorí o pravidelnom usporadúvaní schôdzki a stretnutí miestnej skupiny, pričom každé z nich má byť spestrené premietaním českého buď slovenského filmu, krátkym koncertom buď iným kultúrnym programom. MS sa zároveň zaviazala organizovať zájazdy svojich členov do Česko-slovenska a zintenzívniť styky s inými miestnymi skupinami, najmä na Spiši a Orave.

NOVOZVOLENÝ OBVODNÝ VÝBOR KSSČaS NA SPIŠI

Anton PIVOVARČÍK, Kacvin č. 43 — predseda
Jozef KRIŠÍK, Vyšné Lapše č. 87 — podpredseda
Júlia ŠČUREKOVÁ, Nová Belá č. 44 — podpredsedníčka
Alžbeta KLUKOŠOVSKÁ, Krempachy, ul. Nadmlynówka 5 — tajomníčka
Jozef SVEC, Krempachy, ul. Kamieniec 65 — pokladník
Alojz KUBUŠEK, Durštín č. 34 — člen
Andrej KLIMČÁK, Falštín č. 54 — člen
František PLEVA, Fridman, ul. Sobieskiego 42 — člen
Sebastián MLYNARČÍK, Čierna Hora, ul. Podgórska 22 — člen
Andrej MILON, Čierna Hora, ul. Zagóra 46 — člen
Jozef VOJTAŠ, Jurgov č. 54 — člen
František ŠIŠKOVIČ, Kacvin č. 214 — člen
Ján PETRÁŠEK, Krempachy, ul. Kamieniec 16 — člen
Mária HOLOVÁ, Lapšanka č. 13 — členka
Jozef GRONSKÝ, Nedeca č. 144 — člen
Augustin FINDURA, Nedeca-Zámok č. 14 — člen
František KANIUCH, Nižné Lapše č. 197 — člen

Ján REPIŠČÁK, Repiska I č. 44 — člen
Ján SOLUS, Repiska II, Grocholov Potok č. 4 — člen
Andrej VAKSMANSKÝ, Tribš č. 42 — člen

DELEGÁTI NA VIII. ZJAZD KSSČaS

Zofia CHALUPKOVÁ, Nová Belá č. 119, **Ján MOLITORIS**, Kacvin č. 240, **Ján Špernoga**, Warszawa, ul. Gwiaździsta 27, **Zofia BOGAČÍKOVÁ** ml., Nedeca č. 218, **Zofia MAGEEOVÁ**, Nová Belá č. 80, **Alojz GALUŠ**, Krempachy, ul. Dluga 122, **Mária GOMBASOVÁ**, Jurgov č. 78, **Valent KRIŠTOFÉK**, Krempachy, ul. Dluga č. 70, **Jozef PETRÁŠEK**, Krempachy, ul. Kamieniec 61, **Albin SLOVÍK**, Krempachy, Dluga 19, **Vojtech KOLODEJ**, Nová Belá č. 121, **Vendelin KREMPASKÝ**, Nedeca č. 40, **Milan GRIGLÁK**, Vyšné Lapše č. 147, **Jozef PÜELÁR**, Kacvin č. 245, **Jozef BRYJA**, Nová Bela č. 109, **Irena PETRÁŠKOVÁ**, Krempachy, ul. Tatrančska 18, **Jakub MILON**, Repiska Bryjov Potok 9, **Ján VACLAV**, Čierna Hora, ul. Nadwodnia 156.

Účastníci zasadania sa zhodne rozhodli rozšírovať svoju činnosť. Preto mienia v budúcnosti zorganizovať pri miestnej skupine konzultačné stredisko pre používateľov osobných automobilov Škoda. Chcú tiež nadviazať spoluprácu s československými organizáciami, ktoré sa zberajú automobilovými pretekmi pre invalidov buď inými podobnými športovými a turistickými podujatiami. Aby ziskali aspoň časť potrebných prostriedkov na tieto ciele, rozhodli sa v nastávajúcom období zvýšiť členské príspevky.

V priebehu schôdze bol zvolený nový výbor, revízna komisia, delegáti na zjazd a dopisovateľ Života (Ich zoznam sme uverejnili v predošom čísle nášho časopisu — redakcia).

JERZY MICHAL BOŽYK

SÚŤAŽ O ZLATÉ PERO

Naša redakcia organizuje každý rok súťaž O zlaté pero pre najlepších dopisovateľov Života. Ceny vítazom sú už tradične udelené na výročnej porade spolupracovníkov a dopisovateľov nášho časopisu, ako aj aktívnu Spoločnosť, ktorá sa tento rok konala v Nedeci na Spiši. Vítazom našej súťaže za rok 1989 sa stal krajan Anton Pivovarčík z Kacvina pred Eudomírom Molitorisom z Krakova. Ďalšie miesta obsadili: Jozef Mirga z Novej Belej, Jozef Pivovarčík ml. z

Kacvina a Eugen Kott z Dolnej Zubrince.

Laureátom srdiečne blahoželáme a už dnes pozývame všetkých dopisovateľov a vôbec záujemcov o spoluprácu s našou redakciou na ďalšiu súťaž O zlaté pero v roku 1990.

REDAKCIA

TIE NEŠTASTNÉ CENY

Prežil som už na tom svete hodne času. Mohlo by sa zdieť, že ma už nič nemôže prekvapíť, ale to, čo sa v poslednom období robí s cenami, presahuje všetky predstavy. Viem pochopiť, že zavedenie voľného trhu muselo spôsobiť zvýšenie cien, ale neviem pochopiť, preto sa tieto ceny menia tak často, nezriedka každý deň a preto je ich rast tak vysoký. Každý netrpezlivu čaká, kedy sa nás trh začne stabilizať. Myslím si, že nová vláda by konečne mala podniknúť opatrenia pre zastavenie alebo aspoň pribrzdzenie tak rýchlo stúpajúcej inflácie.

Keď chudobný človek chce niečo kúpiť, trikrát obráti peniaze v ruke, kým ho vydá. Zdá sa mi, že tí, čo rozhodujú o na-

som hospodárskom živote, mali by si trikrát premyslieť všetko, kym vydajú rozhodnutie. Dnes si už nemožno dovoliť experimentovať, treba vybrať najlepšie riešenie a dôsledne ho realizovať.

Volakedy som sa aj trochu čudoval, že robotníci v závodoch strijkovali a dožadovali sa vyšších miezd a lepších pracovných a životných podmienok. Teraz sa už nečudujem, ved' pri tak rýchlo stúpajúcich cenách aj zvýšené platy budú stačiť len na pol mesiaca. My na dedine si ešte ako-tak poradíme, vypustujeme si vlastné zemiaky, obilie, zeleninu a ovocie, dochováme si nejakého bravčeka a nejak vyžijeme. Ale čo ľudia v meste, ktorí žijú z platu a musia z neho kúpiť každú najmenšiu vec. A keď sú to rodiny s viacerými deťmi, vtedy len na chlieb a mlieko vydajú polovicu mzdy. A predsa sám chlieb a mlieko nestáť, treba sa aj oblieč, obuť a zaobstaráť aj iné, tak isto potrebné veci.

Veľmi ťažké časy nastali aj pre dôchodcov a invalidov, ktorých príjmy sú veľmi nízke. Mnohí, aj keď s podľoménym zdravím, sú nútení hľadať prácu, privyrábal si, aby sa nejak obživili. Je to pod ľudskú dôstojnosť.

Myslim si, že na tie všetky ťažkosti je len jedna rada: odstrániť neporiadok, zaviesť v našom hospodárskom živote zdravé zásady a spoločne pustiť sa do

Pošmúrne novembrové dni nás nútia zamyslieť sa a zapomínať na svojich najbližších, pribuzných, známych a všetkých ľudí, ktorí odišli spomedzi nás. Chvíľku spomienok venujme aj našim slovenským rodákom, krajanským činiteľom a členom Spoločnosti. Na snímke: náhrobný križ so slovenským nápisom na cintoríne v Repiskach. Foto: AMK

práce. Samozrejme, za dobrú prácu treba pracovníkov dobre odmieňovať a zlú prácu vylučovať, aby z fabrik nevychádzali nepodarky a aby bolo viac tovarov. Treba tiež pomôcť roľníkom a zlepšiť im podmienky hospodárenia. Vtedy bude viac potravín a ceny nebudú tak závratne stúpat.

Nie som ekonóm, ale zdá sa mi, že keď sa dobre zorganizuje naše hospodárstvo a keď všetci budú dobre pracovať, sami sa pozdvihнемe z krízy.

JOZEF MIRGA

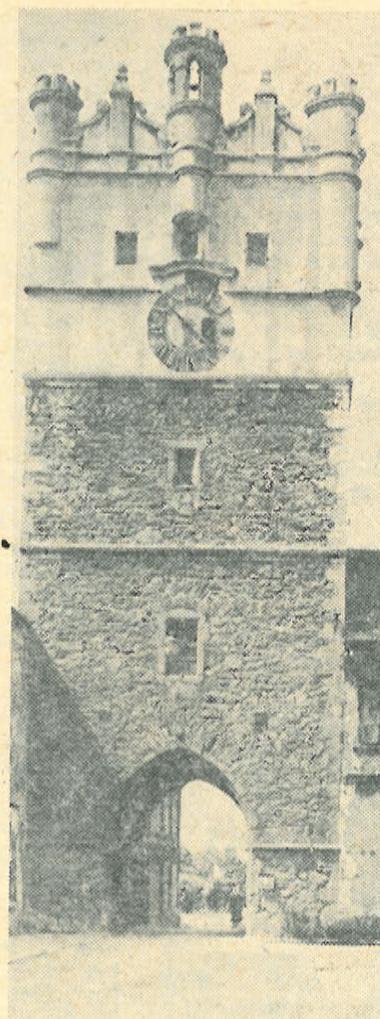
NÁRODOPIS

NÁ EXKURZIA

POKRAČOVANIE Z Č. 9/89

Po Kutnej Hore nasledujúcemu zastávkou na našej ceste bola obec Sedlec, kde je pútavá gotická kaplnka na cintoríne. V časoch J. Luxemburského v tejto oblasti vypukol mor, následkom čoho zomrelo okolo 30 000 ľudí. Kaplnka je venovaná obeťiam moru. Jej horná časť je zasvätená všetkým svätým a dolná je kostnicou, keďže celá je z ľudských kostí. Je tu pochovaných vyše 10 000 ľudí. Úpravu kaplnky uskutočnili mnisi.

Z Kutnej Hory sme pokračovali do Jihlav, ktorá je vyhlásená za mestskú pamiatkovú rezerváciu. Mesto vzniklo pri náleziskách striebra pri rieke Jihlavke a bolo založené ako banské mesto v roku 1240. Banské právo potvrdil kráľ Václav I. v roku 1249. Po husitských vojnach sa tažba striebra skenčila. Veľký politický význam malo stretnutie v Jihlave kráľa V. Jagellonského s M. Korvinom, ktorí tu doplnili

ročia a meštianskou architektúrou zo 16. stor. Na obvode mesta sa zachovali gotické mestské hradby zo 14.–15. stor. Na námestí, ktoré je jedným z najväčších v Strednej Európe, sa zachovali meštianske domy v rôznych slohoch. Vyniká najmä patricijský dom súkennického cechu, v ktorom sa súčasne nachádza Múzeum Vysočiny. Na námestí sa tiež nachádza gotická radnica, ktorá bola po požiare v roku 1551 renesančne a potom barokovo upravená. V minulosti

bola Jihlava sídlom arcibiskupstva.

Dnes je Jihlava priemyselným strediskom. Nachádzajú sa tu strojárske závody Motorpal, Karosa a iné. Na textilnej tradícii nadávajú závody Modeta a Mcravan.

Večer sme prišli do ďalšieho historického mesta — Telč. Tu bola naša posledná noc strávená na ceste.

JOZEF PIVOVARČÍK

Gotická, renesančne upravená brána v Jihlave

ODIŠLA OD NÁS

Dňa 1. septembra 1989 umrela v Hornej Zubriči vo veku 94 rokov krajanka

LUDVINA KOTTOVÁ

Zosnulá bola dlhoročnou členkou našej Spoločnosti, vzornou krajkou, dobrou manželkou a matkou.

Cest jej pamäti!

MS KSSČaS
v Hornej Zubriči

* * *

Opustila nás navždy najstaršia krajanka v Hornej Zubriči a jedna z najstarších vôbec na Orave. Cely jej život bol poznačený tvrdou, mozoľnatou prácou. Napriek ľahkým podmienkam, v akých jej prišlo žiť — veď prežila dve vojny a neľahké povojnové roky — nikdy nezložila ruky, bola vždy optimistkou. Vydaťa sa mlado a musela sa dobre obracať, aby vychovala svojich 9 detí — šiestich synov a tri dcéry.

Pre tak početnú rodinu nebolo jej ľahko zabezpečiť obživu na nevelkom, niekoľkohektárovom gazdovstve. Nebolo jej ľahko tým viac, že manžel jej zomrel už veľmi dávno. Posledných dvadsať rokov bývala sama s dcérou Helenou. Ostatné deti si založili vlastné rodiny a rozšiřili sa do sveta, medzi ďalším na Sliezsko a do Československa.

Ludvina Kottová dočkala sa 29 vnukov a 19 pravnukov. Do posledných dní bola veľmi čulá a zaujímalu sa o život v obci. Bola dobrosrdečnou ženou, mala rádu ľudi a tešila sa na každú návštavu. Ludia ju radi navštěvovali, a to nielen pribuzní a známi. Zavítali k nej i predstaviteľia našej Spoločnosti s tajomníkom UV KSSČaS a podeliili sa s ňou správami z krajanského hnutia. Tešila sa z toho. Na poslednej ceste ju odprevádzali bližší i ďalší pribuzní a celé zástupy Zubričanov.

BRONISLAV KNAPČÍK

NOVÝ SPIŠSKÝ BISKUP

Dňa 9. septembra 1989 bola spišská katedrála a jej široké okolie zaplavena skoro 100 000 ľudmi z celého Spiša, Liptova a Oravy. Mnohi z nich plakali od dojatia. Akoby aj nie. Po 39 rokoch má Spišské biskupstvo opäť svojho biskupa — pastiera. Predošlý biskup, Ján Vojtaššák, známy aj u krajanov, bol v roku 1950 odsúdený stalinským súdom na 24 roky, väznený a po prepustení nesmel bývať na Slovensku. Zomrel v roku 1965 a je pochovaný na rodnej Orave. Diecézu potom spravovali vikári. Boli to však len administrátori. Po dlhorčných jednaniach sa zástupcovia štátu a cirkevi dohodli na osobe ThDr. Františka Tondu ako spišského biskupa. Vysviacka predstihla všetky podobné akcie nielen účastou, ale aj vysokou

náboženskou, intelektuálnou a spoločenskou úrovňou. Zúčastnili sa jej traja kardináli: Ján Tomko, predseda Kongregácie pre

evangelizáciu, ktorý bol hlavným svätitelom a pochádza z východného Slovenska, maďarský kardinál László Paskai, ostríhomský arcibiskup a primas Maďarska a krakovský arcibiskup kardinál František Macharski. Prítomnosť týchto troch osobností bola viac ako symbolická. Veď jeden je najvyššie postaveným Slovákom na svete, druhý symbolizuje bývalú väzbu Spiša na Ostrihom, tretí zas spravuje kraje na Spiši a na Orave, ktoré po stáročia patrili k Spišskému prepoštvu a potom Spišskému biskupstvu. Nový biskup mu to v rozhovore nezabudol pripomenúť. Dalej tu boli traja arcibiskupi Collasenou — pápežský nuncius, Johan Dyba z Fuldy v NSR a nový slovenský arcibiskup Ján Sokol, ako aj 6 biskupov z Rakúska, Poľska (Ján Škodori, rodák z Chyžného), NDR a z ČSSR. Stát zastupoval minister kultúry SSR Pavol Koyš. Atmosféru obradov a prihovorov nemožno opísat.

Nový spišský biskup ThDr. František Tonda sa narodil r. 1936 v Spišských Vlachoch. Svoju kňažskú cestu začína ako

kaplán v Levoči a končí ako levočský farár. Medzitým pôsobil ako docent Cyrilometodejskej bohosloveckej fakulty v Bratislave, i ako farár na Orave. Je nielen úprimne zbožný, oddaný cirkevi a národu, vzdelaný, ale aj mimořiadne pokorný a skromný. Všade kde pôsobil, pustil sa do veľkého diela. Teraz ho čaká dieľo najväčšie a najťažšie. Veď tých takmer 40 rokov bez pastiera nemohlo zostať bez stopy. K tomu ešte treba uvážiť katastrofálny nedostatok kňazov v diecéze a ich priemerný vek vyše 65 rokov! Spolieha sa na pomoc Duha svätého, na prihovor P. Marie Levočskej, ktorú si pojal do erbu i na modlitbu svojho ľudu. Iste i naši krajania naň vo svojich modlitbách nezabudnú. Veď aj Spišiaci a Oravci za hranicami iste nemôžu zabúdnúť na svoju materskú diecézu, ktorá sa o ich predkov po stáročia starala, nielen nábožensky, ale aj kulturny (školy, učiteľia). Aj tu sú ich korene národné a ľudské. A korene neslobodno zničiť, lebo zahynie celý strom.

IVAN CHALUPECKÝ

Kde je chyba?

Ked' 1. augusta bol v Poľsku zavedený voľný trh a zrušený lístkový systém predaja mäsa a údenín, mohlo sa zdať, že sa po čase zlepší rentabilita chovu a tým aj zásobovanie, najmä mäsovými výrobkami. Očakávali to tak výrobcovia čiže roľníci, ako aj spotrebiteľ. K optimizmu opodstatňoval i fakt, že zavedením voľného trhu sa rušili monopoly zaobrajúce sa napr. výkupom a správovaním mäsa, mlieka, obilní a iných produktov.

Odvtedy prešlo už viac ako 3 mesiace, no zatiaľ nevidno ani náznak, že by sa aspoň niečo začalo zlepšovať: mäsa a jeho výrobkov v obchodoch nepribudlo, zato mnohonásobne stúpli ich ceny. Sice každý počítal so zvýšením maloobchodných cien, ale nie až tak vysokým. Neboli zatiaľ zrušené ani spomínané monopoly. Roľníci sa sťažujú, že nadálej hlavným odberateľom jatočného dobytka, ošipaných a iných chovných zvierat sú štátne podniky a družstvá GS, ktoré pre nich stanovia ceny na hranici rentability. Ked' chceť získať vyššiu cenu, musia hľadať súkromníkov a predávať v malom, napr. na jarmoku, čo zaberá čas. Situácia roľníkov-chovateľov sa po zavedení voľného trhu v podstate vôbec nezlepšila, keďže so zvýšením cien poľnohospodárskych produktov neúmerne viac stúpli ceny prostriedkov poľnohospodárskej produkcie, ktorá tieto zvýšené prijme pohlcujú. V čom je teda chyba?

Zavedenie voľného trhu bolo nevyhnutné, to uzná každý rozumný človek, lenže Poľsko na túto operáciu nebolo pripravené. Chýbalo technické zázemie. Zoberme si ako príklad mäso. Ako som už spomienul, monopolistami vo výkupe a spracovaní sú naďalej štátne podniky (Pekpol) a družstvén (GS), ktoré vlastnia veľké mäso-kombináty, Zatiaľ nemajú skoro žiadnu konkurenčiu v podobe malých remeselnických bitunkov, podnikov na spracovanie mäsa a výrobu údenín.

Hodno poznamenať, že pred vojnou bolo v Poľsku asi 40 tis. remeselnických mäsiarstiev,

hned po vojne asi 34 tis. a dnes asi 1200, ktoré vyrábajú len 5 percent. údenín a 30-40 percent výrobkov z drobiek — jaternic, tlačeňiek, paštét a pod. Donedávna mohli totiž vyrábať len z takýchto surovín, boli málo rentabilné, preto nie div, že postupne zanikali. Takéto obmedzenia v ziskavaní surovín spôsobili, že väčšina remeselníkov neinvestovala do svojich podnikov, nemohla si to dovoliť. Všetky z doterajších vlád po vojne sa nestralili o remeslo. Výsledok je taký, že remeselnické mäsiarstvá a údenárstvo pracujú zväčša na starom, vysluženom zariadení, ktoré má nezriedka 20 až 30 rokov a už dávno by sa malo vymeniť na nové.

Takéto zanedbanie remeselnické firmy nemohli a ešte teraz nemôžu konkurovať so štátnymi či družstevnými mäso-kombinátmi, ktoré súčasťou nemali dostatočné množstvo surovín v najbližšom okolí, ale vďaka dotáciám mohli si dovoliť dovážať jatočný dobytok nezriedka z veľmi vzdialených oblastí. Ako mi rozprávali roľníci z nižnolapšianskej gminy, stávalo sa, že zvieratá z výkupného strediska v Nižných Lapšoch putovali zavše do štátnych bitúnkov až kdesi v Olsztynskom či Bielostockom vojvodstve. Takéto prípady boli aj v iných oblastiach. Je to príklad märnotrafnosti, ako štátne dotácie kryli nákladnú prepravu dobytka, ktorá súčasťou bola nutná pre nedostatok výrobných kapacít na Podhalí, ale na druhej strane úplne nezmyselná. Roľníci v Nižných Lapšoch boli neraz svedkami, ako zvieratá v tamomžom výkupnom stredisku čakali o hľade a smáde (pričom samozrejme trafilí na hmotnosti) aj niekoľko dní, kým ich odviezli do jatok. Preto je načas, aby vláda zrušila spomínané dotácie, čím by sa všetky sektory hospodárstva stali skutočne rovnoprávne a mali rovnaké šance. Bol by to zároveň ďalší krok na ceste k demonopolizácii.

Sú teda potrebné neveľké remeselnické mäsiarske a údenárske podniky, ktoré by sa mohli zásobovať surovinami priamo u okolia-

tých roľníkov-chovateľov. Podniky, ktoré by zároveň dávali roľníkom istotu, že môžu tam vždy bez zbytočnej straty času a za primernú cenu predáť dochovávané zvierata.

V súčasnosti vznikli podmienky pre rozvoj takejto činnosti. Stúpa i záujem o výstavbu nových bud' opravu starých, často nepracujúcich mäsiarstiev a jatok. Možno, že sú záujemci i na Spiši a Orave. Problém je však v tom, že dnes výstavba remeselnického mäsiarstva je dosť nákladná a súčasne si vyžaduje zaistenie niekoľkých základných strojov a zariadení, ktoré nie je ľahko dostať. Je to stažené tým viac, že poľský strojársky priemysel donedávna nevyrábal zariadenia pre súkromné podniky, teda menšie, prispôsobené nižšej kapacite výroby. Ich dovoz zo Západu je drahý, veď takýto mäsiarsky stroj stojí toľko ako Mercedes alebo BMW. A to si každý nemôže dovoliť.

Napriek tomu, — ako sa uvádzajú v údajoch Ústredného remeselnického zväzu, — v poslednom období začínajú vznikať v jednotlivých vojvodstvách malé mäsiarské podniky, čo umožňuje nielen zavedenie voľného trhu, ale najmä zákon o podnikavosti platný od začiatku tohto roku. Medzi ním 37 takýchto mäsiarskych a údenárskych podnikov otvorili jednotne roľnícke družstvá a niekoľko desiatok — remeselníci. Viaceré z týchto podnikov dokonca zaviedli aj vlastný chov ošipaných a dobytka, aby si zabezpečili dočasné, množstvo surovín na spracovanie. Súvisí to s tým, že, — ako sme už o tom písali, — tento rok v Poľsku badateľne poklesol stav dobytka a ošipaných. Preto aj napriek nedostatočným výrobným kapacitám mnohé mäso-kombináty a menšie bitunkov počítavali nedostatok surovín.

Hodno ešte poznamenať, že v poslednom období niekoľko závodov už začalo vyrábať i stroje a zariadenia pre malé mäsiarstva. Sú to medzi inými: Výskumné a rozvoje stredisko strojov a zariadení pre mäsový priemysel vo Vroclavi, závod Metalowiec a Technicko-obchodný podnik Haspoma v Bydhošti, závod Spomasz vo Vroclavi, Zarach, Kańczuge a v Bielostoku, ako aj Mostostal vo Vroclavi. Vyrábajú o.i. miesidlá, plničky (pre výrobu klobás), údenárske komory a iné zariadenia.

Sprac. J.S.

Kedy sú otelenia najvhodnejšie

Dnes sa najviac mlieka získava v lete namiesto v jesennozimnom období, keď sú najvyššie ceny. Táto sezónnosť vo výrobe mlieka sa úzko spája so sezónnosťou telenia sa kráv.

Najlepšie je pripútať kravy v marci alebo apríli, aby sa telili v druhnej polovici novembra, v decembe buď na začiatku januára. Na gazdovstvách, ktoré majú dobre zorganizované a zabezpečené kŕmenie v zimnom období, jesenne telenie sa kráv treba užiať za najracionálnejšie, keďže zaistuje väčšiu dojivosť. Okrem toho zvýšenie dennnej dojivosti pod vplyvom impulzov spojených s otelením pripadá na začiatok zimy, keď na trhu klesá ponuka mlieka a platia zaň vyššie ceny. Záse na jar, keď sa množstvo mlieka od krav znižuje, začína pôsobiť druhý impulz — mladá tráva na pasienku, ktorá spôsobuje rast laktácie (vylučovanie mlieka po pôrode). Jesenné obdobie telenia je lepšie aj vzhľadom na podmienky chovu teliat. Totiž vtedy obdobie kŕmenia teliat pripadá v zime, kedy nicto mŕtva a mlieko možno ľahšie uschovávať a ľahšie chrániť pred skazníkmi. Pritom telatá do jari natol-

ko vyrastú, že ich už vtedy možno začať vypásat.

Andrej Rabek vo svojej knihe Výhody jesennozimného telenia predstavuje nasledujúce návrhy:

- Na gazdovstách s priemernou pôdou umožňujúcou pestovať plnoodnodné kŕmne rastliny, gazdovstvách, ktoré však majú málo lúk a pastvin, najúčelnejšie je boľav zaviesť dve sezóny telenia: jesennozimné (od novembra do februára) pre dve tretiny stáda, ako aj skoré jarné (marec — apríl) pre menší počet krav. Vtedy vysoká výroba mlieka by bola rovnaká v zime a v lete.
- Na gazdovstách, ktoré majú málo lúk a pastvin buď ich výbeč nemajú, kde základom kŕmenia kráv sú krmoviny vystopované na poliach, je účelné zaviesť len jeden termín telenia v jesennozimnom období (od novembra do februára). Vďaka tomu výroba mlieka bude tam trochu vyššia v zimnom období.
- Na gazdovstách majúcich veľké množstvo lúk a pastvin (35 percent a viac), kde sa od jari do neskorej jesene kŕmi kravy hlavne zelenými krmivami t.j. vypásá (v zime je na to seno), najvhodnejšie je zimno-jarné

obdobie telenia sa kráv (od polovice januára do apríla). Na týchto gazdovstvách výroba mlieka bude značne vyššia v lete (asi do 60 percent).

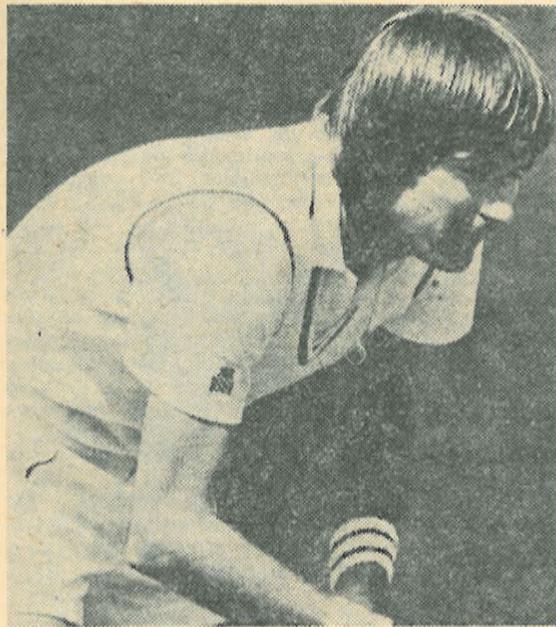
Regulovanie obdobia telenia spočíva v urýchlení alebo oneskorení času oplodenia v pomere k optimálnemu termínu, ktorý sa, ako vieme, pohybuje medzi 60 a 100. dňom po otelení.

Kravy, ktoré sa oteli v januári a februári, treba inseminovať v optimálnom termíne. A keďže máme na to tri mesiace (3—4 ruje), možno si zvoliť najvhodnejšiu čas. Kravy otelené v marci treba oplodníť medzi 40. a 90. dňom po pôrode, v závislosti od toho, nakoľko plánujeme ďalšie otelenie. Niektoré kravy sa treba snažiť oplodníť skôr, t.j. asi 40—50 dní po pôrode, aby sa oteli medzi novembrom a februárom. Kravy, ktoré sa oteli v apríli, je najlepšie inseminovať medzi 60. a 80. dňom po pôrode, lebo vtedy ďalšie telenia pripadajú vo vhodnom teda skorom jarnom období. V tomto prípade bude ľahšie dosiahnuť otelenie na jesieň alebo v zime. Za týmto účelom treba kravy urýchlene oplodiť v priebehu

dvoch laktácií. U kráv, ktoré sa oteli v máji, je pomerne krátky čas na oplodenie. Niektoré kravy by bolo treba urýchliť oplodníť (asi 40—50 dní po pôrode), aby k ďalšiemu oteleniu doslovo najneskôr do konca apríla.

Ked' chceme dospiť k jesennozimným oteleniam, treba ich regulovanie uskutočniť v priebehu dvoch laktácií. Najčažšie je zmeniť sezónu otelenia u tých kráv, ktoré sa telia v júni a júli, teda v najnehodnejšom čase. Ked' chceme dosiahnuť lepší termín otelenia, treba kravy otelené v júni oplodníť približne okolo 40. dňa po pôrode, a kravy otelené v júli — medzi 100. a 160. dňom po pôrode. Na výsledky úpravy obdobia telenia bude však treba čakať pravdepodobne dva roky. Kravy otelené v auguste treba inseminovať medzi 100. a 140. dňom po pôrode a otelené v septembri a októbri — asi medzi 100. a 120. dňom po pôrode. Vtedy ďalšie telenie už pripadá vo výhodnejšom, jesennozimnom období.

Hodno ešte poznamenať, že úpravu termínu otelenia možno robiť v zdravom stáde, ktoré nemá väčšie poruchy v pôrodnosti. Udržovanie stáda vyžaduje od chovateľa mimoriadnu starostlosť a pozornosť a od inseminátora svedomitu a vo vhodnom čase uskutočnenú insemináciu.

Malý vel'ký tenista

O veľkom svetovom tenise sme už viackrát písali, najmä v súvislosti s úspechmi československých hráčov, ktorí patria k veľikánom tohto odvetvia športu. Ani nečudo, veď mená ako Ivan Lendl, Ján Kodeš, Miroslav Mečíř, Martina Navrátilová, Helena Suková, Hanna Mandlíková budú Jana Novotná poznajú milovníci tenisu skoro na celom svete. Znaliči tohto športu hovoria dokonca o existencii československej tenisovej školy.

Tak ako v iných odvetviach športu, aj v tenise dochádza k „striedaniu stráží“. Odchádzajú staré hviezdy, a na ich miesto prichádzajú mladí, talentovaní hráči. Prednedávnom obehla svet správa, že športovú kariéru hodlá končiť slávny JIMMY CONNORS, ktorý celých dvadsať rokov patril k hlavnym akterom najväčších svetových tenisových turnajov. Preto mu dnes, možno poslednýkrát, venujeme nás príspievok.

Jimmy Connors sa narodil v roku 1952 v Belleville v štáte Illinois. Vyrastal v prostredí tenisu, v bezprostrednej blízkosti vlastného tenisového dvorca, keďže jeho babička a po nej aj matka sa živili výukou tohto športu. Hrával teda tenis od malíčka, hoci ako väčšinu chlapcov v jeho veku, viac ho spôsoboval zaujímať baseball, v ktorom prejavoval veľký talent. Jazdil pretekársky na mo-

tocykle, ba aj na automobile, potom hral futbal v juniorskem družstve. No keď sa počas jedného zápasu ľahko zranil, zavesil kopačky na klinec a vrátil sa k tenisu, ktorému už neskor vynikal.

Základné tenisové vzdelanie získaval Jimmy pod dozorom matky v rodnom Belleville. Bola to zrejme dobrá škola, lebo už ako 13-ročný chlapec vybojoval Connors prvý titul juniorského majstra USA. Tých titulov bolo neskor viacej. Ako junior ich celkovo získal sedem. Medzičím už začal štartovať i na turnajoch seniorov. Spočiatku sa mu nedarilo najlepšie, veď v USA bol vždy veľa dobrých tenistov. Postupne však získaval čoraz viac skúseností, zdokonaloval svoju techniku a začal vyhľadávať. Až keď mal dvadsať rokov, vyštartoval na prvom zahraničnom turnaji... a to hneď vo Wimbledone. Bolo to v roku 1973.

Dobre si pamätám tento Connorsov štart, ktorý aj keď prvý — bol veľmi vydarený. Bolo to totiž v roku, kedy sa víťazom wimbledonského turnaja stal československý tenista Ján Kodeš. Práve vtedy Connors, hráč pomerne nízkej postavy, upútal pozornosť znalcov svojou znamenitou hrou a neobyčajnou bojovnosťou, ktorou sa neskôr stal všeobecne známy a vďaka ktorej získal tak veľa úspechov. Vo dvojhre sa vtedy dostal až do

štvrťfinále, kde ho porazil neskôr finalista a súper J. Kodeš Alexander Metrevelli zo ZSSR. Zato v štvorhre, v ktorej hral so slávnym Rumunom Ilia Nastaseom, sa táto dvojica dostala do finále, kde zdolala slávnych Austrálčanov Frasera a Coopera. Už vtedy, v roku svojho debutu, skončil Connors vo svetovom rebríčku na treťom mieste. A odvtedy sa začala jeho víťazná cesta po svetových dvorcach.

Úspechy na dvorcach nie vždy sprevádzali úspechy v osobnom živote. Krátko po spomínanom wimbledonskom vystúpení sa Connors zaľubil do Chris Evertovej, rovnako slávnej tenistky. Láska netrvala dlho a zanedlho po zásnubach sa rozili. Po niekoľkých rokoch samotný sa napokon oženil s fotomodelkou Patty, s ktorou má syna a dcérku. Aj v tomto zväzku došlo k väznej kríze, no po čase sa všetko urovnalo a dnes, ako hovorí sám Connors, prezývaný priateľmi „Jimbo“, už nič nehraci ich šťastiu.

Za tých 20 rokov pretekárskeho života dosiahol Connors veľmi veľa. Už v r. 1974 sa stal svetovou tenisovou jedničkou a do r. 1978 sa nedal zosadiť z trónu tenisového kráľa. Celkove vyhral 106 veľkých turnajov Grand Prix, vrátane ôsmich grandslamových. Rekord v podobe 106. víťazstva dosiahol vlane vo Washingtone, kde vo finále porazil Andreasa Gomeza. Treba ešte poznamenať, že od roku 1973 podnes neopustil miesto v prvej desiatke svetového tenisu, pričom najhorší bol vlane, keď skončil na siedmej priečke. Dnes, keď pišeme tieto riadky, ešte nevedno, ako dopadne tento rok, ale iste to nebude horšie, ako na začiatku druhej desiatky. Dozvime sa o tom koncom roka.

Väčšina hráčov jeho generácie už dávno odišla z tábora veľkého tenisu. Zostal len on, „starý lev“ alebo „Jimbo“, ako ho niektorí nazývajú, 37-ročný veterán, ktorý svojou hrou stále dokazuje, že ešte nepatri do výslužby. Tento rok sa dostal do vynikajúcej formy, ktorú predvedol najmä počas nedávneho amerického turnaja US Open vo Flushing Meadow. Connors hral ako v najlepších rokoch, medziňm vyhral s Tomom Nijssem, Brianom Sheltonom, Andreasom Gomezom, Stefanom Edbergom a až v boji o postup do semifinále prehral so svojim oveľa mladším rodičom Andre Agassim. Neboli to ľahké víťazstvá, vek predsa robi svoje. Napr. počas zápasu s Gomezom ho na nohách držali tria lekári a štyria maséri. Odchádza skutočne obdivuhodný človek, veľký tenista, ktorý iste bude chýbať na svetových dvorcach.

JÁN KACVÍNSKY

Hviezdy svetovej estrády

Anita Bakerová

Keby sme chceli niekde zaradiť túto dnes už tridsaťročnú americkú speváčku, bolo by to iste v blízkosti známej Whitney Houstonovej alebo Arethy Franklinovej. Podobne ako ony si zakladá na bohatom hlasovom fonde, hoci z určitého hľadiska je odlišná a tým originálnejšia.

Anita Bakerová sa narodila v Detroiti, odiaľ sa presťahovala do centra čiernoškej hudby — Los Angeles. Tam na začiatku 80. rokov začínala svoju spevácku kariéru, vystupovala v nočných kluboch, kde spievala džez-soulové skladby z repertoáru iných speváčok. Po krátkom účinkovaní v skupine Chapter Eight jej roku 1983 vyšiel debutový album The Songstress. Vydala ho nevelká firma a tak platňa bola len lokálnou záleži-

tosťou. Po istom čase si však veľký talent neznámej speváčky povšimli hľadači talentov z koncernu Elektra-Asylum-Records a ponúkli jej spoluprácu, ktorá jej zabezpečila takmer úplnú samostatnosť pri výbere a príprave repertoáru.

Spevácke kvality Anity Bakerovej sú založené na spontánnosti, priamočiarosti a absolučnej voľnosti. Po obrovskom úspechu prvého singla Sweetest Love (Najsladšia láska) nahráva speváčka v roku 1986 ďalší album Rapture (Oduševnenie). V každej z jeho skladieb možno nájsť neuveriteľnú krásu vokálov, zmysel pre cit, jemnosť, ale aj trpkosť buď tuzúbu v spojení so soulom, gospelom, ako aj mierne džezužúcim a funkujúcim rytmom. Album získal nečakaný úspech, čo dokázalo vyshe poldruhoročné umiestenie v rebríčku Top 40 odborného časopisu Billboard.

Na prelome rokov 1988/89 vyšiel Anite už tretí album nazvaný Giving You The Best (Dávam ti čo najlepšie), ktorý sa podobne ako predošly teší velkému úspechu. Niekoľko týždňov bol na prvom mieste v rebríčku najlepších amerických albumov a jeho predaj v pomerne krátkom časovom období prekročil dvojmiliónovú hranicu. Treba poznámenať, že príprava tohto albumu trvala výše roka. Speváčka ho viackrát prerábala, kým dosiahla požadovaný efekt. Bolo to tým ľahšie, že sa na jeho realizácii so okrem stálych hudobníkov podieľali aj iné viaclenné

džezfunkové skupiny hudobníkov. Všetky do terajšie platne Anity Bakerovej tvoria ucelené súbory prvotriednej čiernoškej hudby, priam jej skvost, ktorý speváčka približuje poslucháčom.

Pravda

V istej krajine žili dva priatelia — statkár a kupec. Statkár žil na dedine a mal nespočitateľné stádo oviec. Kupec žil zase v meste a bol náramne bohatý. Ich priateľstvo bolo z roka na rok mocnejšie, len v jednom sa nemohli dohodnúť: či je na svete pravdovravný človek.

Raz, keď sa stretli, aby sa spolu naobedovali, znova sa rozhovorili o pravde.

„Nie, na svete nie takého človeka, ktorý ani raz nezaklame!“ povedal kupec.

„Priateľ môj, vraví statkár, má mám pastiera, a ten za celý život nevyrieckol jedinú lož.“

„Tomu neverím,“ stál kupec na svojom. Priateľ ho presvedčal, ale kupec neveril. Nakoniec sa rozhodil, že pastiera vyskúšajú. Stavili sa, každý o svoj majetok, a šli po svojej práci.

Statkárovi čriedy sa pásli vysoko v horách, nuž zvykol za nimi chodieť raz za týždeň. Keď prichádzal ku košiaru, takto sa pastierovi prihováral:

„Pozdrav ťa pánbom, pastier môj. Ako sa máš, ako sa mi držia ovce a baran-vodec?“

„Pánbohdaj zdravia aj tebe, pan môj! Som zdravý a väšmu stádu ani baranovi nič nechýba,“ odpovedal zakaždym pastier.

Krásny bol baran-vodec, mal veľké zakrútené rohy a väzna chôdzia a mûdry zrak mi len pridávali na kráse, preto ho mal pán velmi rád.

Od stávky prešiel hodny čas a tak si jedného krásneho dňa kupec pripravil veľa jedla, dosť vína, zavolal dvoch svojich priateľov a pobrali sa do hór pozriť statkárovu stádo. Kupec veľmi dobre poznal toho pastiera, no o jeho statočnosti a pravdovravnosti neboli celkom presvedčení. Pastier sa veľmi potešíl, že k nemu zavítali priateľia jeho pána, a na znak úcty zarezał barana a uhostil ich. Aj hostia podila poriadku povtahovali zo svojich torieb-churčínov jedlo a nápoje, usalašili sa pod stromy do chládku a jedli a pili.

Kupec si zaumienil pastiera opit a to sa mu aj podarilo. Keď videl, že pastier je už poriadne nachmelený, povedal:

„Ci mi urobíš po vôle a zarežeš pre mňa a mojich hostí toho chýrneho barana-vodeca z pánovho stáda?“

„Nie, to nemôžem urobiť,“ bránil sa pastier. „Môj pán má rôzne väčšiny ako všetky stáda. Či by som sa mu za taký skutok mohol ukázať na oči?“

„Povedz pánovi, že ho roztrhal vlk,“ řadil mu kupec.

Pastier sa dlho zdráhal, ale kupec jednoľa doňho domýšľal. Nakoniec videl, že pastiera neprehovorí, nuž začal nalievať vína ešte viac. Keď bol pastier už natoliko opitý, že stratil aj poslednú štipku zdravého rozumu, chytí barana a zarezał ho. Kupec nakoniec pastiera ešte nahovoril, aby pána oklamal, že barana roztrhal vlk. Ráno sa hostia, spokojní s návštevou, rozlúčili s pastierom a vrátili sa do mesta.

Keď pastier vytiezvel, hned poznal, že spravil chybú. Veľmi sa zarmútil a začal premýšľať. Nevedel, čo povedať pánovi. Po dlhej chvíli vyšiel na lúku, zatkoł do zeme kôl, zavesil naň burku, poodišiel niekoľko krokov, potom sa vrátil, pristúpil k vyobliekanému kolu, akoby k pánovi a takto sa zhovára:

„Pozdrav ťa pánbom, pastier môj! Ako sa máš a ako sa mi drží stádo a baran-vodec?“

„Som zdravý a väšmu stádu nechýba nič, iba barana-vodecu včera roztrhal vlk,“ povedal za seba.

Ako to vyrieckol, zosmutnel a zahanbil sa. Znova sa kolu prihovára, znova si odpovedá... no nijakovsky sa mu nepozdával toľko lož. Keď sa všetko opakovalo niekoľko ráz, rozhodol sa pánovi rozpovedať celú pravdu. A práve vtedy sa zjavil aj pán a pozdravil pastiera:

„Pozdrav ťa pánbom, pastier môj. Ako sa máš, ako sa mi drží stádo a baran-vodec?“

„Ja som zdravý, pane, stádo sa tiež drží, len twojho barana-miláčika už nies. Včera prišiel na návštavu kupec z mesta aj s dvoma spoločníkmi. Pripravil som im hostinu, najlepšiu, akú som vedel, a oni ma za to častovali vínom. Napájali na dovtedy, kým som ich neposlúchal a nezarezał twojho najmilšieho barana. Potom mi poradili, aby som ťa oklamal, že barana uchytí vlk. Viď, keď ma nápravili o rezum, môj drahý pane. A teraz urob so mnou, čo chceš, zaslúžim si tvoj trest. Za celý život som ani raz nikoho neoklamal, a ani teraz som to nemohol urobiť.“

Smrt obľúbeného barana veľmi zarmútilla pána, ale pastierovi povedal toto:

„Nesmú, bratku! Za to, že si ma neoklamal, väzím si ťa ešte väčšiu. Svoju pravdovravnosť si mi pomohol vyhrať veľmi

dôležitú stávku. Od dnešného dňa je celé stádo tvoje.“

Statkár dal pastierovi celé stádo a sám sa vybral do mesta. Keď sa zjavil pred kupcom, pozdravil ho a řekol:

„Povedal si, že na svete sa nenájde ani jeden človek, ktorý ani raz nazaklame. Ja som takého človeka našiel. Môj pastier mi povedal celú pravdu; ako ste ho opili, prinutili zarezať barana, a nakoniec ste mu poradili, aby mi povedal, že barana uchytí vlk. Ale on ma nemohol oklamat, lebo ho trápilo svedomie. Niet nič lepšie a drahsie na svete nad pravdu. Človek môže byť biedny, ale stať sa. A klamstva, priateľ môj, majú krátke nohy. Lož potrebujú iba zlodeji a zbojníci, ale pravda robí človeka čestným a ukazuje mu správnu cestu. A teraz, priateľ môj, stávku si prehral. Celé svoje stádo som dal pastierovi za statočnosť a podľa stávky všetok tvoj majetok prináleží mne.“

Milému kupcovovi neostávalo nic iné, len odovzdal statkárovi všetko svoje bohatstvo. Ale ten vrátil kupcovovi polovicu majetku a sám žil ďalej spravodlivým životom.

I keď pravda na káre len pojde, dohoní toho, ktorý ako vietor letí na koni.

GRUZÍNSKA LUDOVÁ ROZPRAVKÁ

VILLIAM MARČOK

December

December je dedo Mráz,
čo prichádza medzi nás
s rozosmiatou tvárou,
s nošou plnou darov.

TEOFIL MACEJKA

Vianoce

Vianoce sú, Vianoce sú!
Deduškovi kapry nesú
a babičky īmeľo,
defom bude veselo!

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho polského divadelného a filmového herca. Hral o.i. v takých filmech ako Láska dvadsaťročných (Milosť dvudziesťolatkov), Beata, Skok, Postup (Awans), Boží prst (Palec boží), Vnútorný stav (Stan wewnętrzny), Futbalový poker (Piłkarski poker) a ďalšie. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

V Živote č. 376/89 sme uverejnili snímku Brigitty Bardotovej. Knihy vyžrebovali: Beata Skorupková z Vyšných Lapšov, Terézia Fräczeková z Nedece, Jan Siuty z Witowa.

VESELO SO ŽIVOTOM

Otec sa obzerá po dedinskom námestí a hovorí:

— Skutočne je tu krásne. A nikde nevidím nič, čo by nám mohlo pokaziť náladu...

Syn sa obzerá tiež a povie:

— Ja som si tiež už všimol, otecko, že tu nie je škola...

— Janko, povedz nám, čo sa stane so železom, ak ho necháme dlhšiu dobu na vzduchu? — pýta sa učiteľ.

— Zhrdzavie, — odpovedá Janko.

— Dobre. A čo sa stane, ak dáme miesto železa kus zlata?

— Stratí sa, — odpovedá Janko.

— Vieš, čo sa mi dnes snívalo? — pýta sa Peter Paľa.
— Ako to môžem vedieť?
— Snívalo sa mi, že som vzal sto korún, ktoré ležali na stole.
— Ty by si to naozaj urobil?
— Blázniš? To by ma nenašadilo ani vo sne!

ČO JE TO?

Co urobí hus, keď si chce stať na jednu nohu?

(úhurd enhivdZ)

Má červený kožuštek, lúksa jadrá zo šušiek. Na vysokom strome býva ako v dome.

akčirevEV

Dvanásť bratov leží vedľa seba, a ani jeden nie je na kraji.

(ynidoll)

ELENA ČEPČEKOVÁ

Biely sen

Odkvitnuté jesienky,
ožltnuté pasienky,
chladný vietor hvieždička,
mraky ženie, cesty zmetá,
na fujare vyhľadáva,
suché lístie šuhotavé
kolotočom rozdáva.

To je tanec, to je krása!
Paní jesen obzera sa,
ako jej z rúk jedným razom
pochne farba s prvým mrazom.

VILMA ŠIMKOVÁ

Padá lístie

Padá lístie, šuchoce:
Suchy, suchy, suchy.
Zajko po ňom dupoce:
Dupi, dupi, dupi.

VIKTOR HUJÍK

Guma

Guma rada gumuje
machule a škvryny.
Každá pred ňou uteká
jak pred rysom srny.

A v tom, aha, z nebička
letí biela hviezdička.
Za ňou druhá a hned' tretia
ako krehké čipky letia.
A po zemi prvé krôčky
robia nežné snežné vločky.

Najprv iba nesmelo —
strehám božtek na čelo —
ale o pol hodiny
sypú sa jak z periny.

Vo chvíli je chotár biely,
pod páperim driem celý.
Vetor v pruti vyhľadáva.
Poťte, deti, zima prišla,
bude smiech a zábava.

BOŽENA TRILECOVÁ

November

V novembri nám cupki-lupki
padá dáždik na chalúpky.
Prší, prší, len sa leje,
zatvárajte okná, dvere.

Guma pranie Katkine
veľmi rada plní:
Stránky sú hned' čistučké
ako studňa na lúčke...

Z KLENOTNICE L'UDOVEJ HUDBY

Pomaly

Slovenská ľudová

Po - vedz - že mi, po - vedz, ze - le - ný bo - ro - vec,
či môj mi - ly pri - de dnes ve - cer od o - vec.

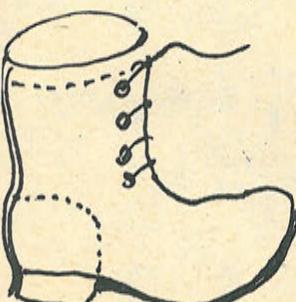
Povedz mi, povedz

2. Príde mi on, príde
na vranom koníčku,
priviaže koníčka
o našu jedličku.

3. Tá naša jedlička
pekno urastená,
jak vo dne, tak v noci
vzdycky je zelená.

MILENA LUKEŠOVÁ

Kámen v botě

Už to vím, kamínu,
tak to ty,
to tys mi vlezl do boty.
Už ať jsi venku —
raz dva tři.
Kamínek do boty nepatrí.

Poslušně řekl:
„Hm, to jistě.

Jenomže

ležet celý den
pořád jen na tom jednom místě,
když bota zná kdejaký kout —
Chtěl jsem se trochu proběhnout.

Děkuji..."

A jak letěl stranou,
zavolal ještě:
„Na shledanou!"

EDUARD PETIŠKA

Jak si zvířátka pomáhalo

Jak že to je? Máme si pomáhat? A znáte pohádku, jak si pomáhalo zvířátka?

Dva králičkové šli na procházku a cestou si povídali. Měli králičí starosti.

„Co myslíš, králičku, bude letos hodně zeli? Já zeli moc rád."

„A to já chodím na jetel k potoku. Tam roste nejsladší jetel."

„Jetel, to je dobrý oběd," povídala první králiček. „Jetel k obědu, zeli k večeři, to by bylo něco."

Králičkové šli, povídali si, a najednou jeden z králičků zmizel. Zčistajasna se ztratil.

„Copak, copak?" rozhliží se první králiček, „kampak se mi podél kamarád?"

Rozhliží se, rozhliží, a co to vidí? Králičí uši. Jen tak tu stojí králičí uši, jako by rostly ze země.

A králiček chtěl ty uši vzít, ale jak na ně sáhl, ozvalo se pod nimi:

„Au, au, kdo mě to tahá za uši?"

Králičí ouška patřila králičovi, který se mu ztratil. Ale on se neztratil, spadl do jámy a z jámy mu koukaly jenom uši.

„Ale, ale, ty jsi mě polekal," zaprskal králiček, který do jámy nespadol.

„A jak jsem se polekal já, když jsem do jámy spadl," zanaříkal králiček v jámě. „Tak jsem se polekal, že jsem ztratil řeč a nemohl jsem ani křičet."

„Polekal ses a já se polekal také. A teď je konec lekání. Vylez ven a budeme se zase procházet."

„Když já nemohu vylézt. Nejde to. Potřebuju pomoc."

„Počkej, podám ti packu." Králiček se nahnul nad jámou. „To je nejhorší," povídala, „asi tam budeš muset zůstat, králičku, já tam nedosáhnu."

„Já nechci zůstat v jámě, mě se tu nelibí," naříkal králiček, z kterého byly vidět jenom uši. „Zavolej pomoc, ať mi někdo pomůže."

Králiček, který byl nahore, vyskočil na kámen a volal na všechny strany:

„Králiček spadl do jámy,

kdopak nám ho zachrání?

Jsme tady pod strání, hned za lesem,

pospěšte, zvířátka, pospěšte sem."

První přiběhla kozička, která se pásala na louce. Přiběhla s náručí trávy.

„Milý králičku, buď statečný," volala, „ničeho se neboj. Tady jsem ti přinesla náruč trávy, kterou mám nejradiš. Snad ti s ní udělám radost." A koza hodila trávu králičkovi do jámy.

Pak přiběhla slepice a už zdálky kdákala:

„To je neštěsti, to je neštěsti, ale ničeho se, králičku, neboj. Podívaj, přinesla jsem ti klásky, ty mám nejradiš, a ještě ti klásky přinesu. V kláscích je plno zrníček." Slepice vysypala klásky králičkovi do jámy a běžela pro nové, aby mu udělala radost.

„Děkuju, děkuju," děkoval králiček v jámě.

A zvířátka nosila dárky. Z králička bylo vidět pořád více a více. Stál na trávě a na kláscích a už mu bylo vidět oko a za chvíli i čenich.

Tu se přihnalo prasátko:

„Nic se neboj, králičku, nic se neboj," volalo. „Naházím ti do jámy bukvici. Ty mám nejradiš. Naházím ti jich do jámy, kolik budě chtít."

A prasátko házelo do jámy bukvici, až jich bylo tolik, že králičkovi bylo vidět celou hlavu a pak i přední packy. A když mu bylo vidět i přední packy, opřel se králiček o okraj jámy a vyskočil ven. To se zvířátka zaradovala. A jak se zaradoval králiček! Děkoval, až se mu ouška třásla.

Potom si koza zatančila s prasátkem, králiček s králičkem, jenom slepice tancovala sama, ale nic jí to nevadilo. A všichni si přítom zpívali.

MILÉ DETI, tentokrát namiesto krížovky sme pripravili pre Vás Vieš nevieš o zvieratách, tzn. päť otázok s odpoveďami. Správne odpovede nám pošlite na adresu redakcie. Nezabudnite uviesť svoj vek i presnú adresu. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme slovenské knihy.

VIEŠ NEVIES O ZVIERATÁCH

1. Ktorá krajina je domovom klokana?	3. Koľko nôh má pavúk?
a) India	a) šesť
b) Austrália	b) osiem
c) Indonézia	c) desať
2. Čo má spoločné jastrab, kondor a oral morský?	4. Ktorý vták vie lietať aj do zadu?
a) patria ku skupine dravých vtákov	a) pagagáj ara
b) živia sa prevažne rybami	b) d'atel'
c) sú na výhynutie	c) kolibrík
	5. Koľko krídel má včela?
	a) dve
	b) osiem
	c) štyri

VOJENSKÁ HISTÓRIA

POKRAČOVANIE ZO STR. 13

aparát králov a cisárov, stroj, ktorý nás preletával drevi. Teraz sme ešte slabí, aby sme ho rozbili, ale sme už dosť rozumní na to, aby sme zuby tohto mohutného koliesa jeden za druhým vylamovali, a tak spôsobili poruchy v mašinérii, vďaka tomu už celá Škótska a preskakuje a nie je ďaleko deň, že sa rozsype a my ju vyhodíme do starého železa. Ja umriem, ale či prídu za mnou iní a či ich bude mnogo, ktorí tieto zuby budú vylamovať?

Pridú, odpovedal som si s presvedčením. Napil som sa z krčaha vody a na štasticie zaspal som tvrdým spánkom.

Spal som celú noc a prebudil som sa len vtedy, keď vrzli dvere a prišli po mňa. Viedli ma na osudný posledný výsluch, ktorý mal byť pred budovou pivovaru.

Bolo nádherné letné ráno, a to bolo zle. Keby bolo pršalo, keby bol zúril divoký víchor, keby obloha bola bývala zamračená, keby bývala jeseň a lístie by bolo už zo stromov opadávalo a chrastilo pod nohami, nebolo by bývalo tak fažko umierať.

Ale takéto utešené ráno, keď celá príroda sa usmieva v plnej záplave slnečných lúčov, keď zo zeme a kvetov dýcha život, vtedy umierat je fažko.

Na krátkej ceste z väzenia až pred budovou pivovaru postávali v hlúčkach vojaci a zvedavo si ma obzerali ako nejaké senzačné číslo programu. Díval som sa im do očí, klopili ich predo mnou alebo vyžarovala z nich na mňa rútosť a úprimná účasť.

Na mieste výsluchu postavili ma do radu s ostatnými troma vojakmi, ktorí boli tiež predvedení na report, pravda, pre nepatrne pre-

vinenia. Mňa postavili na koniec ako štvrtého.

Divadlo malo mnoho divákov. Chýr o mne sa rozniesol ešte v noci po celom úseku a všetci, čo práve nemali službu, prišli sa pozrieť na predstavenie s dramatickým zakončením.

O niekoľko minút vystúpil z budovy nadporučík Silky a zostal pred našim radom. Bol čerstvý, vyspatý, starostlivo oholený ako vždy, bol elegantný a čistučký, akoby ani neboli na fronte, ale akoby ho len teraz vystrihli z nejakého anglického módneho žurnálu. Na rukách mal jelenice a na nohách elegantné lakové čižmy, po ktorých si pošľahával jazdeckým bičíkom.

— Pánu nadporučíkovi poslušne hlásim, ťria muži predvedení na výsluch! — hlásil mu rotmajster.

Nadporučík Tahko kôvol hlavou, predstúpil pred prvúho vojaka a prijal hlásenie. Tento vojak i ďalší dvaja spáchali akési menšie priestupky, a predsa im uložil veľmi prísné tresty, neúmerné k previnieniam. Potom predstúpil predo mňa. Hlásil som sa podľa predpisu, že som určený na výsluch pre pripad na stráži.

— Vy tomu hovorite prípad? — ironicky sa ma opýtal. Potom sa pozrel na moje ruky v železách. Bičíkom ukázal na ne a na rotmajstra, čo znamenalo, aby mi ich sňali.

Keď rotmajster bol so svojou prácou hotový a odstúpil, nadporučík Silky zabodol ostrý pohľad do mojich očí, akoby mi chcel preniknúť na dno duše. Vydržal som jeho pohľad. Potom zdvíhol zrak a zadival sa ponad moju hlavu niekde do diaľky. Díval sa takto dího a výraz jeho tváre sa postupne menil. Ironický úsmev sa z nej strácal, ale v očiach sa mu namiesto toho zapálili divoký plameň a ružovasté líca mu začali nabiehať krvou. Potom sa strhol, ako keby sa znova vrátil do prítomnosti, a strmo sa pozrel na mňa.

— Fórmajster Tolnoky! — zachráchal zlostne. — Fórmajster! Viete vy, čo znamená pri strojnej puške fórmajster? Viete vy, že je to vysoká hodnosť, že si ju človek musí zaslúžiť a nesmerne si ju vážiť? Byť fórmajstrom, to nie je byť cugsfüredem, to je viac. Fórmajster v oddiele pri strojných puškách musí byť najlepším strecom, musí byť doko-

nalým strecom. Preto má tú šnúru na vojenskej blúze. A vy, fórmajster Tolnoky, nie ste najlepším strecom, vy ste zlým strecom. Vy na dva desať krokov netrafíte človeka, ktorý stojí ako terč! Možete sa hanbiť, fórmajster Tolnoky. Musíme vás za toto babráctvo príkladne potrestať. Dávam vám štrnásť dni zostreného väzenia. Rozumeli ste, fórmajster Tolnoky! Štrnásť dní... vy víťu... vy... vy čarostrelec! Rozchad, banda mizeraná! — zareval. Obrátil sa a rýchlymi krokmi odchádzal. Cestou siahol do vrecka a pred dverami budovy ešte na chvíľu postál, aby si zapálil cigaretu. Ani tam sa neobrátil, aby sa pozrel, ako zapôsobil na mňa a ostatných jeho neocakávaný rozsudok, ktorý nás všetkých ohromil priamo grotesknou miernosťou. Namiesto smrti ťrniásť dní! Ťrniásť dní za pokus vraždy na veliteľovi. Takýchto senzačných zvratov bol v celej armáde schopný len Silky!

Stál som tam ohromený a bál som sa, že prepuknem v hysterický smiech alebo pláč. No čo poviete na toto prekvapenie? Čo sa v tom oficerskom srdeci odohralo... kým došlo k takému tragikomickému rozhodnutiu? Ja som si ťrniásť dní odsedel, no celý čas s istými obavami, či to neboli len krvavý žart a či potom, až si tento trest odsedím, nepošle ma k vojenskému súdu. Ale nič takého sa nestalo a ja podľa všetkej logiky mal som po tomto nepatrnom treste pocitovať voči nadporučíkovi nesmiernu vďačnosť a z odbojníka mal som sa premeniť na jeho verného otroka. Myslím, že takto si to predstavoval pán nadporučík, keď sa rozhadol darovať mi život. No a priznávam sa vám úprimne, že boli chvíle, keď som skoro týmto pocitom podľahol, najmä vtedy, keď som sa s ním stretol a on prijal môj povinný pozdrav s priateľským úsmevom. Nuž ale z orla nebudie nikdy zajac a z revolucionára nikdy krotká ovečka. Nedal som sa jeho milostou premiči, nezradil som nikdy boj, ktorému som zasvätil celý svoj život. Nikdy!

Tolnoky sa šťastne usmial a nalial piné poháre koňaku, aby sme ich vypili na jeho zázračné oslobodenie od smrti, i keď po takých rokoch, a hľavne na jeho ďalšiu činnosť nekompromisného revolucionára. Jeho bledá tvár sčervenalá a oči sa mu zaligotali ako dva čierne drahokamy.

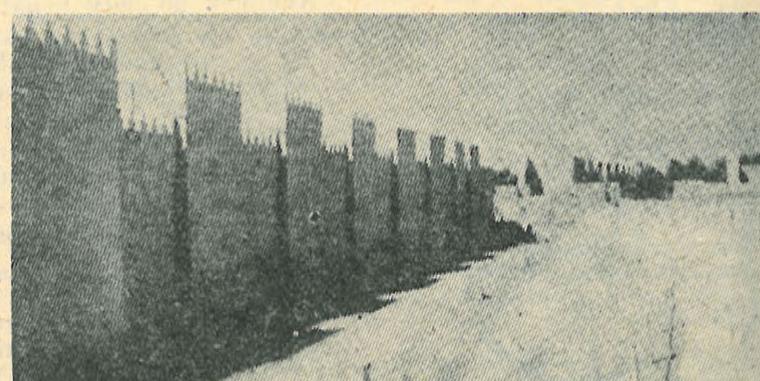
— 562 pred n.l. Z tohto obdobia sa zachovali nie len písomné pamiatky, ale aj archeologicke vykopávky napomohli rekonštrukcii pôvodného pôdorysu mesta.

Clovek sa pod obrovskými mûrmi cítiť byť trpaslikom. Zrekonštruovaná je už aj mestská Ištarina brána, zdobená farebnými keramickými kachličkami (ktorých originálne nachádzajú v Berlíne), návštěvnik sa môže poprechádzať po hľavnej ulici, po 1,5 kilometra dlhej Ceste procesii, ktorá vede od Ištarinej brány až k známej babylonskej veži. Zrekonštruovaný je aj pyšný palác Nabukadnezara s piatimi veľkými nádvoriari a kráľovskou sálou. Je to tá istá sála, na ktorej stenu počas legendárnej hýri hrobiny posledného babylonského

kráľa Belsazara krvavá ruka osudu napísala výstražné slová meno tekel, slová, ktoré vedel rozluštiť len židovský prorok Daniel a ktoré singulizovali porážku babylonského kráľa Belsazara a vŕazstvo perzského kráľa Kyrosa Veľkého.

Pracuje sa aj na ďalších palácoch a chránoch, ako aj na slávnom Nabukadnezarovom meste, hoci rieka Eufrat už dávno nepreteka mestom. Nedávno tam dokončili aj rekonštrukciu gréckeho divadla, pochádzajúceho z čias, keď Alexander Veľký vyhlásil Babylon za hľavné mesto svojej ríše.

Treba len dúfať, že mierový život v Iraku napomôže sprístupnenie všetkých dostupných pokladov Babylonu.

Babylon bude znova stáť

V Iraku sa dnes, v období výstavby po ukončení ničivej vojny, nebude len súčasnosť a budúcnosť, ale aj minulosť. Je priatom pozoruhodné, že o úplnej, alebo aspoň čiastočnej obnove najdôležitejších kultúrno-historických pamiatok Mezopotámie, ktorí našej civilizácii, ktorá sa môže obzrieť na najmenej 500-ročnú minulosť, sa rozhodla už v roku 1982, teda v čase, keď iracko-iránska vojna, vyžadujúca si obrovské obete, bola ešte v plnom prúde.

Čo mohlo primiť krajiny uprostred boja na život a na smrť, aby venovala také sumy na reštaurátorské práce? Dôvodov je iste veľa a medzi nimi významnú úlohu hrala bezpochyby národná hrdošst a uvedomenie si historickej kontinuity.

Asi tridsať kilometrov od hľavého mesta Bagdadu, sa týči už z diaľky dobre viditeľný takmer 60 m vysoký zikkurat, vežový chrám, stredobod pozornosti mesta Dur-Kurigalzu, centrum hľavého mesta riše Kassitov v stredobabylonskom období. Riša prekvitala pred tri a pol tisíc rokmi. Pre desiatimi rokmi stál vežový chrám sám ako prst, za-

nedbaný, mohol naň vyliezť kto chcel a návštěvniči si naberali plné hrste úlomkov prastarých tehál, ktoré si odnášali domov ako suveniry. Dur-Kurigalzu je dnes obrovským archeologickým náleziskom. Vežový chrám obklopujú vysoké múry, vedú k nemu široké upravené schody a v jeho okolí sa ako mravce hemžia robotníci. Jeden z druhým odhalujú chrámy a paláce niekdajšieho hľavého mesta Kassitkej riše, múry mesta doslova rastú zo zeme.

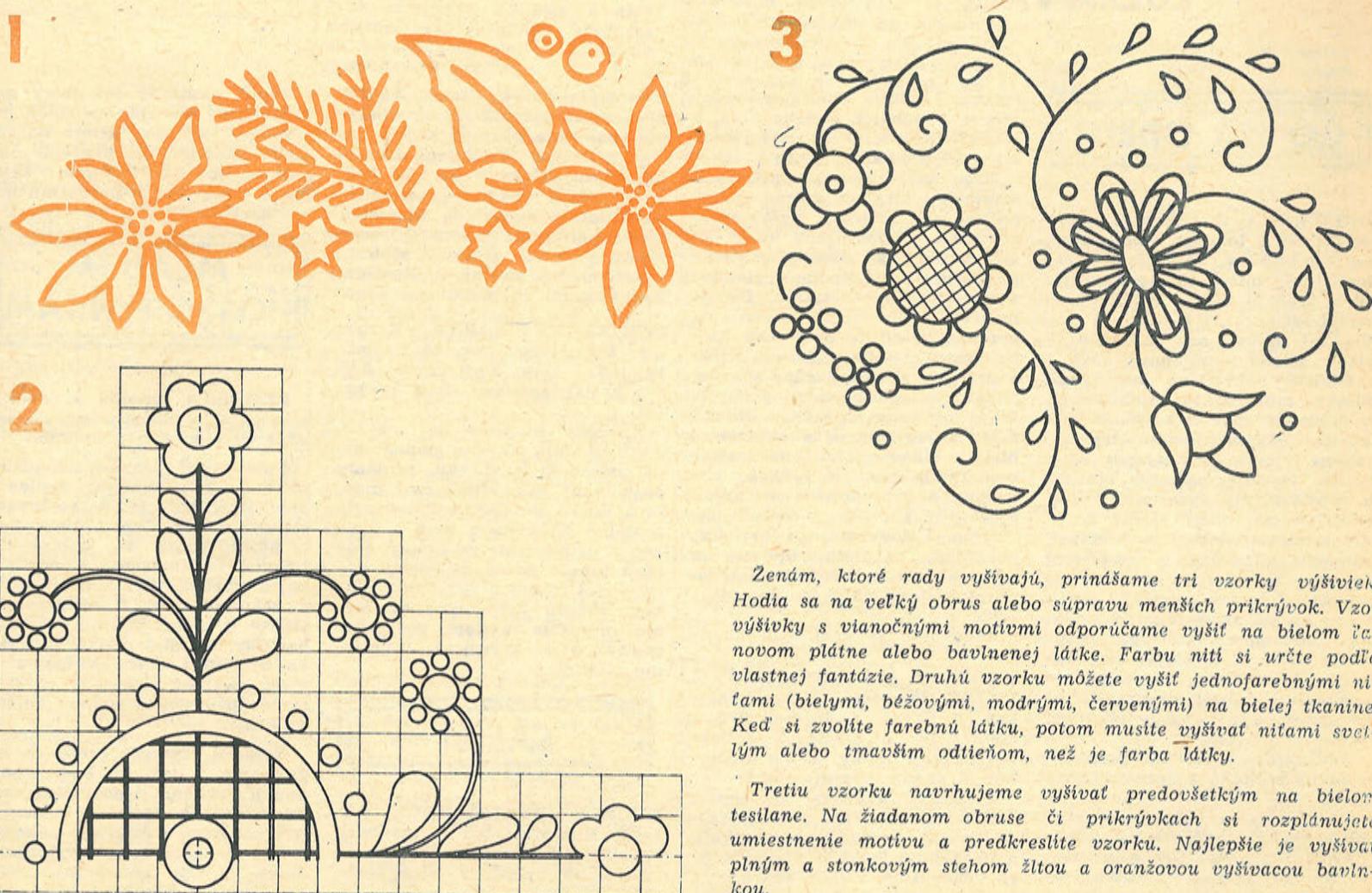
Toto všetko však nie je takmer nič v porovnaní s tým, čo sa deje 90 km južne od Bagdadu, na území dálneho Babylónu. Projekt je neuveriteľne ambiciozny: vzkriesiť legendárny Babylon, čiže Bab Ilu — Bránu bohov — ktorý v období svojej poslednej slávy, v novobabylonskom období, bol megalopalem vtedajšieho sveta, centrom politického, náboženského a kulturného života celej oblasti.

Výber nie náhodou padol na mesto Nabukadnezara II. V roku 689 pred n.l. totiž Babylon úplne zrovnali so zemou Asyrčania a mesto znova postavili za panovania Nabukadneza II. (605—

Zima je tu a preto by každá žena mala nosiť v zimné dni nejakú prikrývku hlavy. Dnes vám navrhujeme dva modely čiapok „kominárok“, ktoré sú veľmi praktické pre deti a dievčatá. Prikrývky hlavy si môžete upiesť zo zvýškov vlny. Vhodnými doplnkami čiapky sú čelenka a rukavičky — palčiaky.

V súčasnosti kominézy sa nosia nielen ako ochranný odev, ale predovšetkým ako praktické oblečenie v domácnosti. Takúto športovú kombinézu odporúčame najmä deťom a mladým dievčatám. Kombinézu si môžete ušiť same. Jej strih je jednoduchý, hodí sa na ňu prakticky každý teplejší materiál — flanel, vlnená látka, hrubšie úpletiny, jednofarebné či vzorované. Ozdobí ju možno rôznu aplikáciou. Patenty na rukávoch, nohačiach a okolo krku upletiete z vlny. Zapínanie môže byť na zips, prípadne gombíky.

Zenám, ktoré rady vyšívajú, prinášame tri vzorky výšiviek. Hodia sa na veľký obrus alebo súpravu menších prikrývok. Vzor výšivky s vianočnými motívmi odporúčame vyšiť na bielom ľanovom plátnе alebo bavlnenej látke. Farbu nití si určte podľa vlastnej fantázie. Druhú vzorku môžete vyšiť jednofarebnými nítami (bielymi, běžovými, modrými, červenými) na bielej tkanine. Keď si zvolíte farebnú látku, potom musíte vyšívať nítami svetlým alebo tmavším odtieňom, než je farba látky.

Tretiu vzorku navrhujeme vyšívať predovšetkým na bielom tesilane. Na žiadnom obruse či prikrývkach si rozplánujete umiestnenie motívu a predkreslite vzorku. Najlepšie je vyšívať plným a stonkovým stehom žltou a oranžovou vyšivacou bavlnou.

**LEKARZ
WĘTERYNARII**

PIEŁĘGNOWANIE ZWIERZĄT W OKRESIE CIĄŻY

Zwierzęta ciężarne wymagają specjalnie troskliwej opieki. Jakość pomieszczeń, pielęgnowanie i żywienie mają ogromny wpływ na przebieg ciąży. Nieumiejsciwienie obchodzenie się z ciężarnymi samicami przynosi nierzaz znaczne szkody w hodowli. Zwierzęta ciężarne muszą mieć zapewnione wygodne stanowisko. Powinno ono być tak urządzone, aby chroniło samice przed innymi zwierzętami. Kopnięcia, uderzenie, skakanie jednego zwierzęcia na drugie — mogą spowodować poronienie. Ważne jest również, aby podłoga w stanowisku ciężarnego zwierzęcia nie była zbyt pochylą, to znaczy aby nie stało ono zadem niżżej niż przodem, gdyż wtedy plód uciska na szyjkę macicy i pochwę, wsutek czego w końcowym okresie ciąży może nastąpić wypadnięcie pochwy. Trzymanie zwierząt na zimnym i brudnym legowisku może spowodować przeziębienie oraz uszkodzenie wymienia. Dlatego legowisko powinno być czyste i obficie wysiane świeżą słomą.

Bardzo korzystnie na przebieg ciąży wpływa ruch ciężarnej sa-

micy na świeżym powietrzu. Ciężkie porody rzadko występują u zwierząt, które w okresie ciąży przebywają dużo na pastwisku. W okresie zimowym zwierzęta ciężarne powinny być wypuszczane codziennie co najmniej na jednogodzinny spacer na świeżym powietrzu. Zwierzęta pociągowe w pierwszych miesiącach ciąży mogą być w pełni używane do pracy. Należy jednak zwracać szczególną uwagę, aby samica w okresie ciąży nie upadła, nie potknęła się, ani nie została silnie uderzona, zwłaszcza w okolicy brzucha. Tego rodzaju wypadki są szczególnie niebezpieczne w ostatnich miesiącach ciąży. Często przyczyną poronień jest przeziębienie. Niewskazane jest używanie wysoko żebnych kłacz do takich ciężkich prac, jak wywózka drzewa z lasu, ciągnięcie maszyn do młocenia czy wielokilometrowy kłus.

Ważne jest codzienne i staranne czyszczenie zwierząt, ponieważ oddychają one nie tylko plucami, ale i skórą. Przez skórę wydzielają się również produkty niepotrzebne dla organizmu. Brud pomieszany z potem zasycha i utrudnia zwierzęciu oddychanie przez skórę. Nieodzwonny warunkiem dobrego utrzymania zwierząt gospodarskich jest pielęgnowanie wymienia i utrzymywanie go w czystości, gdyż zapobiega to jego schorzeniom. Pierwiastki okazują nierzaz nadmierną wrażliwość na dotykanie wymienia i nie dopuszczają do późnej noworodka. Takie zwie-

rzęta trzeba przyzwyczaić przez częste lagodne masowanie wymienia przed porodem, wpływa to także dodatnio na późniejszą jego wydajność mleczną. Brak pokarmu lub niedopuszczenie przez matkę noworodków do wymienia powoduje nieraz ich śmierć głodową. W niektórych okolicach stosowane jest w okresie ciąży upuszczenie krwi ciężarnym zwierzętom. Zabieg ten jest jednak bardzo szkodliwy, samica odzywa plód własną kwią i każde zmniejszenie ilości krwi w organizmie zmniejsza ilość pokarmu dla znajdujących się w łonie matki plodu. Odżywanie samicy w okresie ciąży decyduje o rozwoju plodu, o przebiegu porodu i o jej samopoczuciu. Plód rosnąc zużywa dużo białka do budowy swego organizmu, żelaza do wytwarzania krwi oraz wapnia i fosforu do rozwoju kości. Substancje te muszą być dostarczone samicy w większej ilości w okresie ciąży niż w innych okresach. Jeżeli w paszy nie ma tych składników, to plód czerpie je z organizmu matki, wyniszcza go i jest to przyczyną ciężkich porodów, zalegających przed porodem i po porodzie, wypadnięcia macicy oraz innych schorzeń okresu ciąży i porodu. Najbardziej znaczącym żywieniem w okresie ciąży jest żywienie na pastwisku w okresie lata a w zimie zasadzanie dobrego siana. Brak dobrego siana można uzupełnić dodatkiem koniczyny i otrąbów pszennych. Brak soli mineralnych i żelaza wyrównać można dodatkiem mieszanek mine-

ralnych, które są do nabycia w G.S. O porady w sprawach żywienia i pielęgnowania ciężarnych samic można się zwracać do regionalnych zootechników.

ROBACZYCA ŻOŁĄDKA KACZEK

Na robaczycę żołądka chorują 6–14-tygodniowe kaczki najczęściej w okresie letnim — od lipca. Przyczyną choroby jest mały robak, którego larwy żyją w organizmie rozwielitek. Rozwielitek roznosią się w zamulonych stawach lub innych wodach stojących. Kaczki zarażają się zajadając rozwielitek lub jedzą karameczek piiąc wodę zanieczyszczoną odchodom chorych sztuk. Chorze kaczki stają się smutne, mają pragnienie, tracą apetyt, chodząc zataczają się. Z oczu i dzioba wycieka wydzieliną. Chorze sztuki szeroko otwierają dziób, chowają głowę pod skrzydło i chętnie przebywają na wodzie. Padają prawie wszystkie chorze sztuki, przed padnięciem głowę zarzucają na grzbiet. W żołądku padłych sztuk można znaleźć kleby robaków. Chorze sztuki należy wybić, gdyż leczenie nie daje żadnych wyników. Pozostałe sztuki nie wykazujące objawów chorobowych nie puszczają się na stawy. Ponieważ źródłem robaków są rozwielitek żyjący w stojących, zamulonych wodach, należy co pewien czas stawy osuszać i wapnować ich dna. W okresie występowania choroby, lipiec – wrzesień, kaczki należy trzymać z dala od stawów.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

OBLÍČKOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 150 g teliacích alebo bravčových obličiek, 30 g oleja, 1 cibuľa, soľ, mleté čierne korenín, 20 g hladkej múky, 100 g koreňovej zeleniny, 30 g masla a 40 g hladkej múky na záprážku, 1 žltok, zelená petržlenová vŕňať.

Obličky pokrájame na tenké plátky, niekoľkokrát opláchneme v studenej vode a necháme odkvapkať. Na rozpálenom oleji opaříme cibulú pokrájanú nadrobno, vložíme oschnuté obličky a znova trocha opaříme. Potom pridáme soľ, mleté čierne korenín a múku, dobre premiešame, zalejeme vývarom z koreňovej zeleniny a všetko udusíme do mäkkia. Udušené obličky zomeliame na mäsovom mlynčeku, pridáme zeleninovú polievku, zahustíme riedkou maslovou záprážkou a dobre povaříme. Nakoniec zamiešame do polievky rozľahaňy žltok a zelenú petržlenovú vŕňať.

Podávame s rožkem pokrájaným na kolieska a opráženým na masle.

BRAVČOVÉ STEHNO NA SMO-TANE. Rozpočet 600 g bravčového stehna, soľ, 3–4 zrnká čierneho korenia, 60 g slaniny, 1

mrkva, 1 väčšia cibuľa, polovica zeleru, 1 pohárik bieleho vína, 1 lyžička horčice, 2 dl kyslej smotany, 30 g hladkej múky.

Mäso naklepeme, prešpikujeme slaninou a mrkvou, solíme a okoreníme. V kastróle vyškvarime obrezanú a pokrájanú mast zo stehna a zvyšky slaniny, pridáme pokrájaný zeler spolu s cibuľou a upražíme do svetložltá. Potom pridáme celé čierne korenín a horčicu, zalejeme polievkou alebo vriacou vodou, vložíme mäso a prikryté chvíľu dusíme v rúre. Neskor mäso obrátime a neprikrýte upiecieme do mäkkia. Mäkké mäso vyberieme, štavu zalejeme bielym vínom, zahustíme smotanou rozšľahanou s múkou, povaríme a precedíme na mäso, ktoré ešte 2 minuty v omáčke povaríme. Potom mäso vyberieme, pokrájame na plátky, uložíme na misu a trocha zalejeme štavou. Ostatnú štavu nalejeme do omáčky.

Podávame so žemľovou knedľou.

KLOBÁSY ZO ZEMIAKOV A VAJEC. Rozpočet: 1 kg zemiakov, 2 vajcia, 6 hrívov, 200 g cibule, 100 g masla, 1 polievková lyžica múky, 200 g rajčiatkov, 4 vajcia, korenín a soľ.

Zemiaky uvaríme v šupke, pretrime cez sitko, pridáme vajce, múku, prepasirovanú cibuľu a pokrájané hrívby a všetko dobré vymiešame. Vajcia uvaríme na tvrdzo a zrežeme konce tak, aby

bolo vidieť krúžky žltok. Vzniknutú masu rozvaľkáme na obdĺžnik, položíme uvarené vajcia tak, aby priliehali zrezanými koncami. Masu zvinieme na tvar klobásy. Potom klobásu opečieme na rozhriatom masle do zlatolíta, alebo potrieme vajcom a zapečieme v rúre. Hotové klobásy narečeme na krúžky a obložíme pokrájanými rajčiakmi.

ZEMIAKOVÝ NÁKYP. Rozpočet: 800 g zemiakov, 80 g masla, 120 g syra, 3–4 vajcia, 0,12 lit. kyslej smotany, 8 g múky, soľ.

Zemiaky uvaríme do mäkkia, ocedíme ešte horúce pomelieme na mäsovom mlynčeku, pridáme postrúhaný syr, žltok, časť masla a dobre zmiešame. Potom privarieme šľahačku a sneh z bielkov a primiešame do hmoty. Hotovú hmotu dáme do formy vy mastenej tukom a vysypanej múkou. Hmotu vyrovnané vo forme, polejeme maslom, posypeme postrúhaným syrom a zapečíme v rúre.

SALÁT

RYCHLÝ BRAMBOROVÝ SALÁT. Rozpočet: 600 g vařených brambor, 4 stružky česneku, 1 cibule, súl, pepř, 4 lžice oleja, asi 1 dl vývaru.

Teplé, oloupané brambory nakrójme na kostičky, promicháme s plátky česneku, jemně nakrájenou cibuli, solí, pepřem, olejem a horkým vývarem. Salát ihned podávame k pečenému masu, karbanátkám nebo vejci.

MLADÝM HOSPODÝNKÁM

REMOSKA (prodíž) je dobrou pomocnicí v domácnosti, zvlášt, když to s ní dobré umíme.

Upravované pokrmy vkládáme do misy a překlápíme zesilenou poklici, v níž je namontovaná elektrická aparatura. Sálavé teplo působi shora na upravované jídlo a my můžeme v remosce nejen opékat, páči a dusit maso a zeleninu, ale i připravovat sladké a slané pokrmy — karbanátky, sekánou, třenou, piškotovou a kynutou těstu. Výhodou je malá spotřeba elektrické energie, rychlá příprava a snadná údržba přístroje.

Nemá-li remoska přepínač, regulujeme ji tak, že hodně horoucí ji vypneme a po pěti až sedmi minutách znova zapojíme a pokračujeme v přípravě pokrmu.

Aby se pečivo lépe vyklápelo, dáme na dno pečící misy kolo vystřízené z hliníkové fólie, pot-

Występuje najczęściej u kur, rzadziej u innego drobiu. Choroba ta pojawia się w maju, czerwcu i lipcu w okolicach, w których znajdują się stawy, jeziora i rzeki. Przyczyną choroby jest robak usadzający się w jajowodzie. Powoduje on zapalenie jajowodu, wskutek czego nie może wytworzyć się skorupa jaja. Zarażenie następuje wtedy, gdy kury zjadają ważki, w których organizmie żyją larwy robaków powodujących zapalenie jajowodu. Po deszczu, lub rano przed opadnięciem rosą, kury chwytają ważki zarażając się w ten sposób robaczycą. Larwy dojrzewają w przewodzie pokarmowym kury, a stąd dostają się do narządów rozrodczych. Chorą kury dugo siedzą na gniazdach, znoszą jaja bez skorupy lub w bardzo cienkiej skorupie. Mówią się wtedy, że kury „leją jaja”. Czasem w jajku nie ma białka, albo jest ono pomieszcane z żółtkiem. Chorą kury przybierają charakterystyczną postawę — ogon i brzuch sięga ziemi. Chorą sztukę należy oddzielić od stada, a ich leczenie powierzyć lekarzowi. W okolicy, w której kury leją jaja, należy od maja do lipca wypuszczać je dopiero po opadnięciu rosą, ponieważ wtedy nie mogą już chwytać ważek. Po deszczu kury należy trzymać w zamkniętych pomieszczeniach.

H. MACZKA

TRZY WARUNKI

L.M. z województwa nowąsadeckiego pisze: „Niedawno mój syn został powołany do odbycia zasadniczej służby wojskowej. W związku z tym chciałbym wieźć, jakie warunki muszą być spełnione, aby syn mógł być przedterminowo zwolniony z dalszej służby. Dodam, że z zawodu jest rolnikiem, od paru lat prowadzi własne gospodarstwo rolne o powierzchni 15 ha, a ponadto praktycznie i nasze 10 ha gospodarstwo, gdyż obieże z mężem jesteśmy invalidami”.

— Zwolnienie żołnierza z dalszego odbywania zasadniczej służby wojskowej może nastąpić, gdy zostanie on uznany za koniecznego do prowadzenia gospodarstwa rolnego. Aby to nastąpiło, muszą być spełnione trzy warunki: zainteresowany prowadzi gospodarstwo rolne o powierzchni co najmniej 3 ha użytków rolnych, w miejscowości, w której położone jest gospodarstwo i w miejscowości pobliskiej brak jest innych członków rodziny zdolnych do prowadzenia tego gospodarstwa oraz gospodarstwo rolne stanowi jedyne źródło utrzymania dla zamieszujących wspólnie członków rodziny żołnierza.

Powyższe warunki muszą być spełnione łącznie, co oznacza, że brak chociażby jednego z nich uniemożliwia uznanie żołnierza za niezbędnego do prowadzenia gospodarstwa rolnego.

Członkami rodziny niezdolnymi do pracy w gospodarstwie rolnym są między innymi osoby, które ukończyły: 65 lat — mężczyzna, 60 lat — kobieta, a jeżeli są kombatantami, invalidami wojennymi lub wojskowymi — odpowiednio 60 i 55 lat. Za niezdolnych do pracy w gospodarstwie uważa się też osoby, które orzeczeniem komisji lekarskiej do spraw invalidizacji zostały uznane za invalidów I lub II grupy, bądź III grupy invalidów z uznaniem za całkowicie niezdolnych do pracy w gospodarstwie rolnym. Natomiast rodzeństwo żołnierza uważa się za niezdolne do prowadzenia gospodarstwa rolnego w zastępstwie, gdy posiada ono własne rodzinę i zamieszkuje w odległości nie zapewniającej stałej więzi z gospodarstwem żołnierza. Członkami rodziny niezdolnymi do pracy w gospodarstwie są też osoby, które co najmniej dwa lata pracują w wyuczonym zawodzie o charakterze szczególnym.

Ponadto warto zwrócić uwagę na to, że warunek „jedynego źródła utrzymania” nie jest spełniony, gdy mieszkający w gospodarstwie żołnierza członek rodziny pracuje zawodowo, bez względu na fakt jego zdolności do pracy w gospodarstwie rolnym.

Decyzję orzekającą o konieczności prowadzenia gospodarstwa rolnego przez żołnierza wydaje

terenowy organ administracji państwej stopnia podstawowego, jest ona podstawą dla władz wojskowych do zwolnienia żołnierza z dalszego odbywania służby.

PRACA W CZASIE URLOPU

R.S. z województwa nosądeckiego pisze: Jestem na urlopie wychowawczym i chciałabym wieźć, czy mogę w tym czasie podjąć pracę w pełnym wymiarze czasu jako nauczycielka?

— Zgodnie z obowiązującymi obecnie przepisami podjęcie przez pracownicę zatrudnienia w wymirze przekraczającym połowę obowiązującego czasu pracy stanowi dla zakładu pracy podstawę do odwołania pracownicy z urlopu wychowawczego.

Podjęcie przez pracownicę w okresie urlopu wychowawczego zatrudnienia w charakterze nauczycielki w pełnym wymiarze czasu pracy stanowi podstawę do jej odwołania z tego urlopu. Zgodnie bowiem z Kartą Nauczycielki wymiar 18 godzin tygodniowo nie stanowi wymiaru czasu pracy nauczycielki, lecz jedynie wymiar zajęć dydaktyczno-wychowawczych, a nauczyciel zobowiązany jest do wykonywania (oprócz prowadzenia powyższych zajęć prac związanych bezpośrednio z organizacją procesu dydaktyczno-wychowawczego) i opiekuńczo oraz do prowadzenia innych dodatkowych zajęć dydaktyczno-wychowawczych.

Zgodnie z powyższym należy uznać, że niedopuszczalne jest, aby w okresie urlopu wychowawczego pracownica wykonywała zatrudnienie na stanowisku nauczycielki w pełnym wymiarze czasu pracy, gdyż stanowi to podstawę do odwołania jej z tego urlopu.

Tyle, jeśli chodzi o odpowiedź na list. Teraz nieco szerzej o uprawnieniach kobiet korzystających z urlopów i zasiłków wychowawczych, bowiem w tej kwestii zmieniły się przepisy (rozporządzenie Rady ministrów z 6. lipca 1989 r. — Dz.U. nr 46).

Zniesiono ograniczenia zarobkowe dla osób podejmujących w czasie urlopu wychowawczego zatrudnienie (tzn. pracę na podstawie umowy o pracę). Prawo do zasiłku traci się jedynie wówczas, gdy wymiar czasu pracy przekracza połowę dotyczącego wymiaru. Kobieta, która przed urlopem pracowała na całym etacie, może się więc zatrudnić na pół etatu.

Utrzymano ograniczenia zarobkowe dla osób podejmujących pracę na podstawie umowy agencjowej, umowy zlecenia lub umowy o dzieło. Kwotę dopuszczalnych zarobków (która nie ma wpływu na prawo do zasiłku wychowawczego) podniesiono z 30 tys. zł do ok. 53 tys. zł w tym roku. W związku ze wzrostem cen, ulegnie ona prawdopodobnie podwyższeniu.

Nie ma wpływu na prawo do zasiłku wynagrodzenie osiągane w czasie urlopu wychowawczego przez pielęgniarki, salowe i po-

kożne pracujące na podstawie umowy zlecenia w stacjonarnej opiece zdrowotnej lub społecznej w dni powszednie na zmianach popołudniowych i nocnych, a w niedziele, święta i dodatkowe dni wolne od pracy na wszystkich zmianach (ten przepis stosuje się do 31 grudnia 1990 r.). Nie są też limitowane zarobki osób pracujących w zakładowych zespołach gospodarczych na podstawie umowy o pracę nakładczą.

Przypominamy, że prowadzenie działalności gospodarczej nie jest zatrudnieniem, a więc podjęcie takiej działalności w czasie urlopu wychowawczego nie wymaga żadnej zgody macierzystego zakładu pracy i nie ma wpływu na prawo do tego urlopu, jeżeli osoba korzystająca z urlopu cały czas sprawuje opiekę osobistą nad dzieckiem.

Natomiast dochody podlegające opodatkowaniu podatkiem dochodowym i obrotowym pozbawiają prawa do zasiłku wychowawczego, chyba że dochód na osobę w rodzinie nie przekroczy kwoty równej 25. proc. przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce uspołecznionej w roku ubiegłym.

I jeszcze ważna zaśada obowiązująca przy ustalaniu prawa do zasiłku wychowawczego. Zasiłek przysługuje nawet wtedy, gdy dochód na osobę przekracza ustaloną kwotę, jeżeli kwota tego przekroczenia przypadająca na wszystkich członków rodziny nie równoważy kwoty zasiłku.

UDOSTĘPNIANIE AKT SPRAWY

W postępowaniu administracyjnym obowiązuje zasada względnej jawności, tzn. jawność tego postępowania dla stron występujących w danej sprawie. Zgodnie z tym organ administracji państwej ma obowiązek umożliwienie stronie, w każdym stadium postępowania, przeglądanie akt sprawy oraz sporządzenie z nich notatek i odpisów. Wykonywanie tego obowiązku polega więc na udostępnieniu stronie akt w siedzibie organu, w godzinach jego urzęduowania i w warunkach zapewniających bezpieczeństwo tych dokumentów.

Strona może też żądać uwierzytelnienia sporządzonych przez siebie odpisów z akt sprawy lub wydania jej z akt uwierzytelnionych odpisów, o ile jest to uzasadnione jej ważnym interesem.

Przepisów o obowiązku udostępniania akt nie stosuje się jedynie do akt sprawy, objętych ochroną tajemnicy państwej, a także do innych akt, które organ wyłącza ze względu na ważny interes państwowy. Jednak w każdym wypadku odmowy udostępnienia akt sprawy, sporządzenia z nich notatek i odpisów, uwierzytelnienia ich oraz wydania uwierzytelnionych odpisów organ administracji wydaje postanowienie. Na postanowienie w tej sprawie służy strone zażalenie do organu wyższego stopnia w terminie siedmiu dni od dnia jego doręczenia lub ogłoszenia stronie.

ŠETŘÍME V KUCHYNÌ

BRAMBOROVÁ ČESNEČKA.
Rozpočet: 1,25 l vývaru (nebo vody s polévkovou kostką), 2 velké brambory, 2 celá vejce, 6-8 stroužek česneku, 1 střední cibule, 2 lžice oleje, sůl, majoránka, petrželka.

V hrnci zpěnime na oleji cibulku a jemně rozsekáme česnek, přidáme brambory, rozkrájené na větší kostky. Přelijeme je vývarem, osolime a necháme asi 30 minut vařit. Na troše oleje umícháme dotuhá vejce, která na prkénku rozsekáme nožem na malé kousky a přidáme je do polévky. Dochutíme majoránkou a zelenou petrželkou.

HVĚZDY O NÁS

 STŘELEC
23.XI.-21.XII.

Prvni dny budou dost těžké, ale konec měsice mnohem lepší. Tvoje moudré stanovisko v konfliktu, který vypukne v práci, ti získá autoritu a nové přátele. Po počáteční nedůvěře všichni uznají tvou objektivitu a poctivý přístup k věci. Není vyloučena krátká služební nebo soukromá cesta v milé společnosti. Se zdravím nebudeš mít potíže.

 KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

V zaměstnání dostaneš nabídku, která se na první pohled bude zdát velmi lákavá, ale po lepším uvážení se ukáže, že není tak výhodná, jak se zdálo. Nespečej s rozhodnutím, abys nedělal chybu. V soukromém životě můžeš očekávat zajímavé zážitky v kruhu nových přátel, ale nezapomínej na ty staré, osvědčené!

 VODNÁŘ
21.I.-18.II.

V práci si poradiš s návalem práce a obtížnými úkoly s úsměvem a diplomatickou elegancí. Získáš ti to obdiv a obdivovatele (obdivovatelky), které okouzlil tvůj osobní půvab. Nechceš-li však ztratit dobré a klidné rodniné zázemí, odolávej pokusení a nedej se svést lichotkám a sladkým slovům.

 RYBY
19.II.-20.III.

Bude to těžké období. Neocíkání tě zatíží nové povinnosti a cizí starosti. Není vyloučeno, že budeš muset změnit plány na nejbližší dny. Nebude to však měsíc ztracený, o čemž se brzy přesvědčíš. Tvoje ochota pomoci a tvoje pracovitost ti získá uznání spolupracovníků i nadřízených. Sily a zdraví máš dost, abyš to dokázal.

 BERAN
21.III.-20.IV.

Bude to dobrý měsíc. Výborně si poradiš s pracovními úkoly, což bude oceněno nejen pochvalou, ale i konkrétním peněžním ziskem. A ještě ke všemu se ve tvém srdci rozhoří tak vásivný cit, že uvěříš, že žiješ na tom nejkrásnějším světě. Zkrátka bude to měsíc plný radosti a štěsti.

 BÝK
21.IV.-20.V.

V nejbližších dnech bude střídavě oblačno: proměnlivá nálada, drobné zdravotní a nervové potíže ti pokazí radost ze života. Nová známost v tobě vzbudí nejprve hluboký zájem; budeš přesvědčen, že se může rozvinout ve významný vztah, ale brzy budeš zklamán. V práci dojde k nepřijemnému konfliktu, jehož vyřešení bude potřebovat čas a klid.

 BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

V práci tě čekají vážné změny. Přibude ti povinnosti a odpovědnost, ale také peněz a uznání. Nezapleteš-li se do osobních sporů a intrik, potvrď si důvěru, která ti byla prokázána, a můžeš počítat s trvalým postupem na vedoucí místo. Prožiješ příjemné chvíle odpočinku s dobrým přítelem, který ti je vždy ochoten sloužit radou a pomocí.

 RAK
22.VI.-22.VII.

Zdravotní stav i nálada se zlepší. V práci se všechno vyřeší ke tvé spokojenosti a prospěchu. V nejbližší době máš v perspektívě lákavý odpočinek v komfortních podmínkách, zajímavé setkání a nové známosti, které ti přinesou rozptýlení a dobrou zábavu. Nezapomínej však, že doma na tebe čeká někdo, kdo je ti hluboce oddán.

 LEV
23.VII.-23.VIII.

S novými povinnostmi a úkoly si snadno poradiš; nejsou složité, vystačíš dobré si rozplánovat čas. Očekávané společenské setkání nepřinese takové dojmy, jaké jsi očekával, ačkoliv jedna z přítomných osob se ti bude zdát mnohem atraktivnější, než jsi dosud soudil. A možná, že ještě získáš při bližším poznání?

 PANNA
24.VIII.-23.IX.

Máš sice zdravotní potíže, ale energie tě neopouští. Stačíš spolehlivě plnit své úkoly a ještě pomáháš druhým. Potřeboval bys však trochu odpočinku, a budeš mít k tomu dobrou příležitost; může tě čekat krátká cesta a setkání v zajímavé společnosti. Konec měsice se tvoje zdraví zlepší a s novými silami se ještě energičtěji pustíš do práce.

 VÁHY
24.IX.-23.X.

Neocíkávané a neplánované okolnosti způsobi zmatek ve tvém dosud tak uspořádaném životě. Nedovol, aby tě ovládly emoce. Nejdůležitější je rozvaha a důslednost, jinak se ti situace může vymknout z rukou. Budeš-li jednat chladnokrevně a rozvážně, konec měsice se situace vyřeší a uklidní. Dostaneš zprávu, která ti zlepší náladu a uklidní nervy.

 ŠTÍR
24.X.-22.XI.

Drobné potíže v práci budou následkem přílišného návalu povinností, kterých ses ujal, ale musíš to vydržet; co jsi slíbil, musíš splnit. Až si s tím vším poradiš, pomysli o tom, jak změnit a lépe zorganizovat vlastní práci. Mohou ti v tom svými zkušenostmi pomoci tvoji nadřízení, kteří přes drobné nedostatky ve tvé práci mají o tobě dobré mínění.

NÁŠ TEST

SI AKTÍVNY?

Väčšina z nás dokáže približne zhodnotiť svoju aktivity a prejavovať ju súhlasne s týmto hodnotením. Na druhej strane je však veľa osôb, ktoré maju všetky predpoklady k aktivite, ale ju neprejavujú a nevedia o nej. Keď odpovieš na naše otázky, možnože sa dovieš aký si, alebo objaviš niečo nové.

1. Si presvedčený o kladnej hodnote „školy života“ pre rozvoj a spoločenskej postavenie človeka? áno — 5 b. nie — 0 b.
2. Dobre sa citiš v ovzduši boja, dobývania, súperenia? áno — 5 nie — 0
3. Ktorí z funkcií dnešných vodcov považuješ za nejdôležitejšiu?
 - a) realizácia praktických cieľov,
 - b) vzbudzovanie úcty pre ľudskú dôstojnosť a práva spoluobčanov.
 a — 5 b — 0
4. Naše konanie malí by normovali (vyber jeden z možností):
 - a) náboženské príkazy,
 - b) ideály krásy,
 - c) materiálne príčiny,
 - d) všeobecné verejné blaho.
 a, b, c — 0 d — 5
5. Keby si mal vybrať priateľa, vybral by si:
 - a) šikovnú, pracovitú a praktickú osobu,
 - b) osobu s riadiacimi a organizačnými schopnosťami.
 a — 0 b — 5

6. Máš vždy dosť energie, keď naraziš na ľažkostí? áno — 5 nie — 0
7. Môžeme sa podľa teba tešiť, že žijeme v takých dynamických časoch? áno — 5 nie — 6
8. Rád sa pozeraš do ohňa? áno — 5 nie — 0
9. Narodil si sa v jednom z nasledujúcich znamení: Baran, Lev, Strelec? áno — 5 nie — 0
10. Tažko sa zmieriš s odmietnutím hoci vieš, že tvoju prosbu nemožno splniť? áno — 5 nie — 0
11. Si zhovorčív? áno — 5 nie — 0
12. Uznávaš zásadu, že každá cesta vedie k cieľu? áno — 5 nie — 0
13. Rád máš konanie, ktoré si vyžaduje rýchlosť? áno — 5 nie — 0

Teraz si spočítaj body. Keď si dosiahol:

65—45 BODOV: Máš radostnú a veselú povahu, dobre a zmlieľivo spolunažívaš s ľuďmi. Máš do určitej miera vodecovské črtu a vyznačuješ sa rýchlym a rozhodným konaním. Nevelmi dobre znáš závislosť na iných (napr. od nariadených). Domnievaš sa, že to, čo v živote robiš, vyplýva z tvójich vlastných zámerov, keďže dokážeš výdatne pracovať a nanučovať okoliu svoje názory. Prevyšuješ okolie rýchlym konaním, rozhodnosťou a schopnosťou rýchlo sa rozhodnúť. Dokážeš vziať na seba zodpovednosť za rôzne problémy vo svojom prostredí. V tvojom prostredí ľudia ťa spravidla mávajú rádi, si vyhľadávajú práve pre tvóju dynamickú povahu a neobvyklú aktivitu.

40—0 BODOV: Tvoja energia nie je, žiaľ, tvoju najsilnejšou stránkou. Lahko sa unavuješ, nerad berieš na seba zodpovednosť za rôzne problémy v tvojom prostredí. So svojimi názormi sa obyčajne skrývaš. Je v tebe príliš veľa ľahostajnosti a opatrnosti voči svojmu okoliu. Máš veľké problémy, keď musíš o niečom rozhodnúť. Tvoja energia a schopnosť konania je spútana tvojou predstavivosťou a občas aj neodpodstatneným strachom. Skús byť viacero otvorený a odhoľ obavy.

„Tak vám tedy přejeme brzké uzdravení!“

EULENSPIEGEL — Berlin

Dovolenkár po návrate z dovolenky rozpráva svoje zážitky:

— ... a zrazu mi bolo všetko jasné, že som doma! Chlapí sa opierali o lopaty.

LUDAS MATVI — Budapest

— Prečo si mi dal zauch? — pýta sa prekvapená žena muža.

— Preto, lebo nešetriš elektrinou! Už som po tretíkrát otvoril chladničku a stále sa v nej svieti!

— Starý otec, prečítaj mi prosím ľa, rozprávku.

— A ty čo? Sama nevieš?

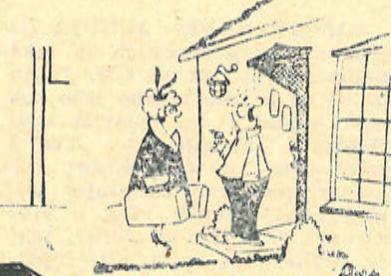
— Viem.

— Tak prečo nečítas?

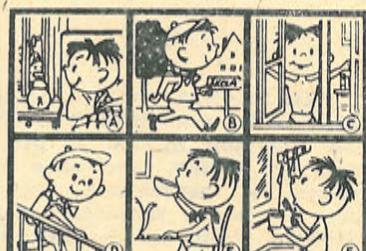
— Komu? Ja vnučku nemám...

„Vezmu si tuhle, na té vážim nejméně.“
NEUE BERLINER ILLUSTRIERTE —

„Je tady tvoje matka, Alice,
pojd' se ji zeptat, co chce!“
SCHWEIZER ILLUSTRIERTE —
Curych

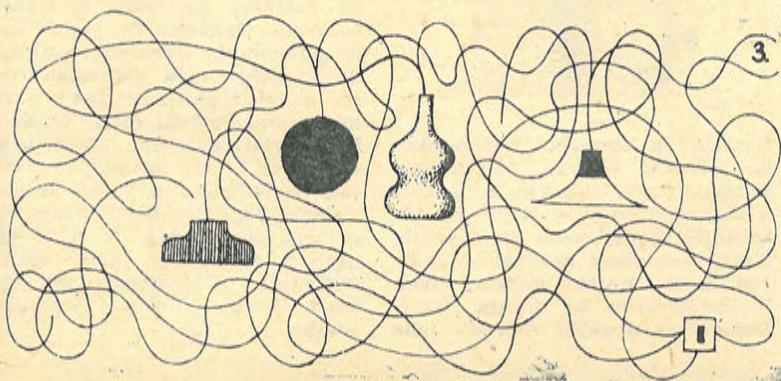

DOKÁŽEŠ TO?

DOKÁŽEŠ TO?
OBRÁZKY

Seřaďte správně obrázky!
LAMPY

Ktorá lampa sa rozsvietli pri otočení vypínačom?

MENO VEŠTÍ

VAVRINEC. Je to po pomerne zriedkavé a vzácene meno. Rodičia ho len málokedy vyberajú, obyčajne vtedy, keď chce dať dieťaťu meno po otcovi alebo statom otcovi. Vavrinec máva bohatú a rozmanitú psychofyzickú štruktúru, charakter a osobnosť. Býva stredne vysoký a štíhly. Má v istom zmysle exotický zovnajšok. Pochádza najčastejšie z mnohodetnej rodiny. Často sa však zovnajškom líší od svojich súrodencov. Ponáša sa na matku, ale povahu má po otcovi. V deťstve býva tvrdohlavý a nepoddajný. Je náročný, žiada veľa od seba, ale aj od iných. Dokáže bojovať o svoje práva a výsady doma, v rodine, v škole a medzi vrstvárikmi. Je veselý, usmievaný, rýchly a bystrý. Vie sa dobre zabávať. Neznáša nerozlohných a stážujúcich sa ľudí, nemá rád lichotenie a úskočnosť. K takýmto ľuďom je prísny a odmeraný. Rád riadi iných a je znamenitým organizátorom. Býva veľmi inteligentný a všeobecne schopný. V škole sa učí dosť nesystematicky, preto často máva rôzne ľažnosti. Je fyzicky veľmi zdatný, obratný, rád pestuje rôzne športy. Je trochu ľahkomyselný a dľho neberie nič väzne, ani v osobnom živote, až kým nestretnie veľkú lásku. Žení sa obyčajne s dobrou, rovzážnou a pracovitou ženou. Povolením býva učiteľ, holič, vodič alebo mechanik. Má rád bujný a rušný život, piný zmien, neznáša jednotvárnosť. Dlhú si udržuje mladosť a dožíva sa vysokého veku v dobrom zdravi.

TADMIR

SNÁŘ

Vérite snům? Ne? Ani my nevérime, ale co to škodi podívat se občas do snáře. Je to přeč jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se

vám o:

Útoku — zloba, velké vzrušení; zúčastnit se ho — chrán svoji čest. Utopení — špatný sňatek uzavřeš; utopeného viděti — laková osoba ztěžuje ti život.

Uzdravení — spolehlí se na budoucnost.

Užovce — štěstí v lásku.

Váze — přesným výpočtem dosáhne dobrý zisk; manipulování s ní — dobrý chod obchodů.

Valčíku: tančit ho — brzy učiniš vyznání lásky; vidět jiné tančit — tvá láska nebude opětována; slyšet ho hrát — připravuješ někomu mnoho rozkoše.

Válce — břemena a starosti.

Válečném tažení — těžké starosti; válečné oběti — špatná budoucnost.

Vánocích — účastníš se přijemné slavnosti; vánocním stromku — šťastný rodinný život; vánocních dárcích — jsi oblíben.

Vaně — budeš potřebovat léčebnou kúru; koupat se v ní — štěstí.

Varhanech: hráti na ně — obdržíš dobrou zprávu týkající se tvé existence; viděti je — radost; slyšet — svatba nebo křtiny.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupiec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krystofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (łumacza), Alžbeta Stojawska (łumacza), Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaćiková, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lídia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są tylko na okresy kwartalne w terminach: do 20 listopada na I kwartał roku następnego, do 20 lutego na II kwartał, do 20 maja na III kwartał oraz do 20 sierpnia na IV kwartał.

Cena prenumeraty na kraj w I kwartale 1990 r. wynosi 600 zł + 300 zł opłaty pocztowej za doręczanie pisma. Prenumeratę przyjmuje: Oddział RSW właściwe dla miejsca zamieszkania prenumeratora, przy czym odbioru zamówionych egzemplarzy dokonuje prenumerator w wyznaczonych punktach sprzedaży lub w innym, uzgodniony sposobem (wówczas opłata za doręczanie nie jest pobierana).

— urzędy pocztowe i listonosze — od prenumeratorów ze wsi lub innych miejscowości, gdzie nie ma Oddziałów RSW, a w miastach tylko od osób niepełnosprawnych. Po uiszczeniu opłaty poczta zapewnia doręczanie do domu.

Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne w terminach: do 31.X. na I kwartał, do 1.II. na II kwartał, do I.V. na III kwartał, do I.VIII na IV kwartał. Wpłaty przyjmują: RSW Krasa-Książka-Ruch, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, 00-958 Warszawa, konto PBK XIII Oddział W-wa, 370044-1195-139-11. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW Krasa-Książka-Ruch, 00-372 W-wa, ul. Smolna 10, Zam. 600.

Nie zamówiony tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótu.

Numer oddano do sklepu 16.10.1989 r., podpisano do druku 18.12.1989 r.

vydala za slávneho tenistu, Johna McEnroea. Neprorokovali tomu manželstvu dlhý život — McEnroe bol známy svojim zložitým charakterom a výtržnosťami, ktoré robil na kurtoch. Zdalo sa, že Tatum nemá predpoklady pre dobrú manželku. Ale skutočnosť je iná. Manželstvo trvá a Tatum je ideálnou matkou! Má dvoch synčekov: 3-ročného Kevina a dvojročného Seana. Na snímke: Tatum s deťmi.

RYBA ZVANÁ WANDA. Film s čudným titulkom A Fish Called Wanda je komédiou plnou prekvapujúcich situácií, veľmi smiešnych scén, ale i brutálnych a veľmi pikantných. Má veľký úspech. V Amerike už po niekoľkých týždňoch „zareboli“ vyše 50 miliónov dolárov pri pomere nízkych výrobných nákladov. Tak isto je populárny aj v Západnej Európe.

Neobvykle dôležitá bola Ryba zvaná Wandou pre filmovú hrdinu Jamie Lee Curtisovú. Táto 30-ročná herečka je dcérrou slávneho filmového herca Tonyho Curtisa a známej herečky Janet Leighovej. Manželstvo sa rozpadlo, keď Jamie Lee mala štyri roky. Od detsťa trpela komplexom dcéry dvoch slávnych ľudí, chcela byt taká známa ako oni. Predovšetkým sa chcela vyrovnati otcom, ktorého obdivovala a zároveň nenávidela: bol výborným hercom, ale zlým otcom. Ale slávne meno v Hollywoode jej vôbec nepomáhalo; o každú, aj tú najmenšiu úlohu musela tuho bojovať. Nikto jej neveril, že má talent; nie je krásna a hoci, má veľmi dobrú postavu, je trochu privysoká — má 1.80 cm. Hrala, ale stále bola iba dcérrou veľkého Tonyho Curtisa. Až Ryba zvaná Vandou jej priniesla veľký úspech...

Jamie Lee je vydatá, jej manžel Christopher Guest je tiež hercom. Majú adoptovanú dcérušku, malú Annie. Nová hviezda chce, aby Annie mala šťastnejšie detstvo ako bolo jej vlastné. Na snímke: Jamie Lee Curtisová.

GINA VĒCNÉ MLADÁ. Když se v červenci 1927 italskému továrníkovi Giovanni Mercuriovi narodila dcéra Šárka, vykrikli: „To je nejkrásnejší dítě na světě!“ A měl pravdu. Dcera, pokřtěná Luisa a doma zvaná Gina, už ve třech letech získala titul „Nejhezčího dítěte v Itálii“. A pak se stala slavnou Ginou Lollobrigidou, jednou z nejpopulárnejších filmových hvězd světa, ideálem ženské krásy.

Nechtěla být herečkou, studovala malířství a sochařství; zúčastnila se soutěže o titul Miss Italia, v němž získala třetí místo. Jednoho dne ji potkal na ulici filmový producent a nabídl jí malou úlohu ve filmu Aquila Nera. Hrála stále větší role, zvítězila v další soutěži Miss Italia, a v roce 1952 zahrála s Gérardem Philipem ve filmu Fanfán Tulipán. Pak přišly Krásky noci, Zvoník z Notre Dame a další. Byla ženou lékaře dr Milko Skofica a v roce 1957 se jí narodil syn. Manželství se však rozpadlo. Gina už koncem šedesátých let začala odmítat filmové role a získala popularitu jako fotografka. Vydala několik alb, mj. „Italia mia“. Teď znova hraje ve filmu, ve dvanáctidňom seriálu. „Neumím žít bez práce,“ říká dnes dvaasedesátiletá Gina. „Doufám, že ještě v osmdesáti letech budu aktivní.“ Na snímku: Gina věčně aktivní a věčně mladá.

TATUM O'NEALOVÁ mala len 9 rokov, keď sa jej meno stalo slávne — zahrala vtedy po bochu svojho otca, Ryana O'Neala vo filme Papierový mesiac, ktorý premietali aj u nás. Uznali ju za výbornú a predpovedali jej veľkú hereckú karieru. Potom Tatum O'Nealová hrávala ešte vo filme, ale predovšetkým — vzbudzovala všeobecné pohoršenie. Chodila do nočných lokálov, pila a chovala sa tak, ako sa nepatrí na trinásť- štrnásťročné dievča. Neskôr o nej nebolo počut až tlač napisala, že dcéra filmovej hviezdy a kandidátka na hviezdu sa

FILM „EVITA,“ ktorý jsme videli v televizi, pripomienul Evu Peronovou, ženu argentinského prezidenta Jua Perona. Vládl v Argentíne dvakrát. V roku 1955 bol svržen a v roku 1973 se vrátil na presidentské kreslo. Podporovaly ho nejchudobnejší vrstvy obyvateľstva. Populárnejší než Peron byla jeho žena Evita, zlatovlasá kráska. Nejprve bola zpěvačkou a rozhlasovou hlasatkovou. Jako prezidentova žena se venovala politické činnosti,

zastávala se chudiny a jejich práv. Zemrela ve věku 33 let, díky čemuž se stala legendární postavou. Psalo se o ní, natáčely se filmy, veľmi obľúbený byl muzikál o jejím životě, nazvaný „Evita“.

Nyní se v Argentíně objevila Evita č. 2! Manželka nového prezidenta, paní Zulema Fatima Yoma de Menem tvrdí, že i ona bude zastávkyní chudých. Je to hezká zlatovlasá, která nevypadá na svých 46 let. Tvrdí se, že za svůj mladý vzhled a podobenství s Evitou vděčí chirurgům. Již 23 let je ženou Carla Menem, ale už dvakrát se s ním chtěla rozejít. Prezident prý není příliš milujícím a věrným manželem... Na snímku: Paní Menem na pozadí portrétu Evity Peronové.

prvni ženou byla černošská zpěvačka Loray Whiteová, druhou Svědkou May Brittovou. S tou světlou kráskou má Sammy dceru Tracy. Opravdu šťastný v manželství je od té doby, kdy se před 16 lety oženil s herečkou Altavise Goreovou, mulatkou, která je o půl hlavy vyšší než její slavný manžel. Byla to prý láská na první pohled. Sammy se seznámil s Altavisou a po několika dnech prohlásil: „Dnes nebudu hrát golf, dnes se s tebou ožením.“ Na snímku: Sammy s manželkou.

NEOBVYKLE MANŽELSTVO. Ona sa volá Karina, on — Peter. Pokiaľ ide o priezvisko tohto páru, dokonca aj indiskrétna západonemecká tlač ho nezverejňuje a zamieňa pseudonymom Baier. Ale snímky predstavujúce domelych Baierovcov sú pravdivé... Pani Karina, vysoká,

pekná brunetka bola totiž ešte pred niekoľkými rokmi mužom, námorníkom a k tomu ženatým. Od malíčka sa zle cítila ako muž, preto sa rozhodla zmeniť povanie. Po niekoľkých operáciach a hormonálnej kúre bývalý námorník sa oficiálne stal ženou. A po určitém čase sa zoznámil (zoznámla) s Petrom, povolením lakováčom, ktorému vôbec neprekážala „pánska“ minulosť Kariny. Zobrali sa a sú šťastní, hoci sa nemajú najlepšie: on pracuje iba priležitostne, ona je stále bez práce. Je však výbornou gazzdinou, rada a veľmi dobre varí. Obaja chcú zmeniť bydlisko, majú dosť ovzdušia senzácie a ľudskej netolerancie. „Lepšiu manželku by som nikde nenašiel“ — povedal novinárom Peter. Na snímke: neobvykľé manželstvo.

PRIKÁZANIA PRE MANŽELOV. Jeden z anglických časopisov uverejnil zoznam 32 prikázaní pre mužov, ktorí chcú byť šťastní v manželskom vzäzku. Ako je známe, zachovanie manželského šťastia nie je ľahké, ani jednoduché, ale niektoré zo spomínaných „prikázaní“ si skutočne zaslúžia pozornosť a zainteresovaní manželia by si ich mali zapamätať. Uvediemie niekoľko z nich: svoju manželku môžeš nazývať ako chces, len nie malíčka; nepoužívaj nikdy manželkine priateľky do akcie proti nej; musíš si navždy zapamätať, že technika a futbal nie sú najdôležitejšie; ked manželka pribiera nezabúdaj, že s moletnejšími ženami je ľahšie spoluzažívanie. A konečne: iba šialenci hovoria svojej manželke všetko...